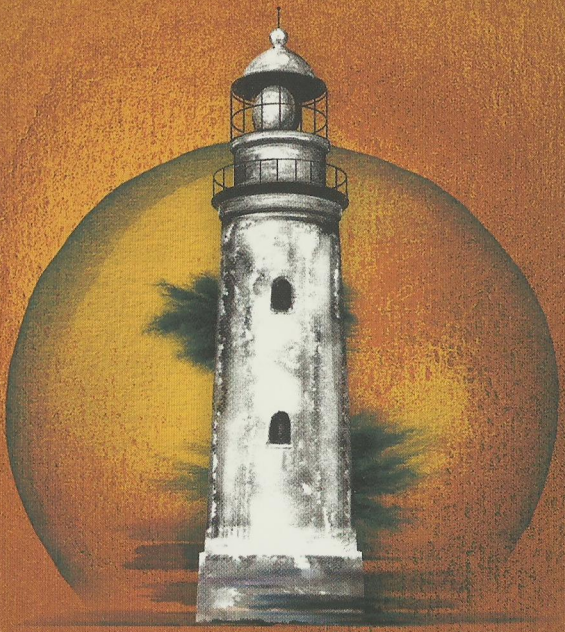
DOGMA

Lars Iyer

Türkçesi: Elif Ersavcı

"Kara bir güneş doğacakmış üstümüze.
Külden ve karanlıktan bir güneş. Kafasında canlandırabiliyormuş her şeyi:
İki adam, saçlarında küller, önce kendi şehirlerinden,
sonra bütün şehirlerden sürülmüşler."

Lars Iyer, Newcastle Üniversitesi'nde felsefe dersleri veriyor. Maurice Blanchot üzerine iki kitabı olan Iyer aynı zamanda kendi blogu *Spurious*'ta düzenli olarak yazmaya devam ediyor. *Kuşku* ve *Dogma*'nın devamı *Exodus* da Kolektif Kitap tarafından yayımlanacak.

DOGMA

Kolektif Kitap -42
Çağdaş Dünya Edebiyatı -8
Dogma
Özgün Adı: *Dogma*

© Lars Iyer, 2011
© Türkçesi: Elif Ersavcı, 2014
© Kolektif Kitap, 2014

ISBN: 978-605-5029-12-8

Yayına Hazırlayan: Evrim Öncül
Kapak Tasarımı: Deniz Akkol
Sayfa Düzeni: Kolektif Tasarım

1. Baskı, Mart 2014, İstanbul
Sertifika No: 25574

Baskı ve Cilt: Berdan Matbaacılık
Güven Sanayi Sitesi C Blok No: 215-216
Topkapı, İstanbul | 0212 613 11 12
Sertifika No: 12491

Kolektif Kitap Bilişim ve Tasarım Ltd. Şti.
Caferağa Mah. Ressam Şeref Akdik Sok.
No: 10 Kadıköy, İstanbul
www.kolektifkitap.com | info@kolektifkitap.com
T: 0216 337 05 18 | F: 0216 337 03 18

Bu kitap ilk olarak Melville House Publishing tarafından yayımlanmıştır. Bu eserin tüm hakları Anatolialit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Melville House Publishing ile yapılan anlaşmaya göre satın alınmıştır. Yayıncının izni olmaksızın elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılamaz ve iletilemez.

DOGMA

Türkçesi: Elif Ersavcı

"İnsan hatalarından asla ders almamalı," diyor W. O asla almıyormuş. Alsa benimle takılmazmış zaten. Ben de hatalarımdan ders almıyormuşum; W. bunca yıllık ahbaplığımız boyunca böyle bir şeye hiç tanık olmamış. Bir şey öğrenme kapasitesi yokmuş bende çünkü. Sofra adabı, karşılıklı konuşma sanatı, neler öğretmeye çalışmamış ki bana? Ama pantolonumu kıçımda tutmayı bile zor öğrenmişim ben. Çayımı yudumlamayı öğrenmem bile yüz yıl almış.

Mesela bugün benimle birlikte karaçalıların arasından sahile yürürken kendini bir akıl hastasını yürüyüşe çıkaran hastabakıcı gibi hissetmiş. Dalgakıranların gürültüsünün üstüne benim kusurlarımı sayarken, söylediklerinin bir kulağımdan girip ötekinden çıktığına eminmiş.

"Denizin uğultusu aptallığının uğultusu gibi," diyor W. "Berbat bir ses, ama aynı zamanda görkemli de. Unutmanın sesi. *Lars'ın sesi*, her düşünceyi bir şekilde bozguna uğratan kaosun sesi."

Aptallığım: W.'yi kurtaran şey buymuş. Ne yaparmış benim aptallığım olmasa? Hayatın en temel dersini öğrenemezmiş bir kere. Gerçek düşüncenin yalnızca bir tür *gayri*-düşünceden başlayabileceğini, başarının, gerçek başarının, ancak en rezil başarısızlıklardan sonra mümkün olabileceğini öğrenemezmiş.

Sokrates hiçbir şey bilmediğini bilmeseydi nasıl Sokrates olurdu? Cusalı Nicolas *öğrenilmiş cehaleti* olmasa nerede dururdu?

Beni bu yüzden mi yakınında tuttuğunu soruyor W. kendine. Bu yüzden mi en büyük hatasından ders almayı reddediyor?

W. doğa aşkıyla yanıp tutuşmuyormuş. Doğanın yüceliği, dağların zirveleri, kabaran okyanuslar hiçbir şey ifade etmiyormuş ona. W. şehir insanıymış. Ve eğer bugün şehirden çıktıysak, Yunanların ifadesiyle *apolis*'teysek, bu yalnızca Cawsand'den Plymouth'a giden otobüsü yakalayıp tazelenmiş bir şekilde şehre geri dönmek içinmiş.

"Benim şehrim," diyor W. "Ama uzun sürmeyecek bu. Kahpe kader bir şekilde ayıracak beni bu şehirden, bir sebeple sürecekler beni buradan." Önünde sonunda olacakmış bu. Bunu bilmek mekanla ilişkisini daha da tutkulu bir hale getiriyormuş. En başından beri biliyormuş bu şehrin ellerinden kayıp gideceğini.

"Bugün üniversitede olmadığıma çok memnunum," diyor W. patika Cawsand'e tırmanırken. Benim uçağa binmeye üşenmeyip yanına gelmeme de çok memnun olmuş. Şu sıralar okulun koridorlarında dedikodular dönüyormuş. Avlularda mırıl mırıl konuşuyormuş akademisyenler. Bir sürü kişi işten çıkarılacakmış. Üniversite yeniden yapılandırılacakmış. Koskoca bölümler, fakülteler kapatılacakmış. "Antik Roma'nın Sezar'ın bıçaklanmasından önceki haline benziyor biraz," diyor W.

Eğer işini kaybederse şehrinden ayrılmak zorunda kalırmış tabii. Yollara düşmek zorunda kalırmış. Çünkü burada başka iş yokmuş. "Plymouth'ta iş yok," diyor.

"Senin de başına aynısı gelmeyecek mi sanki? Önünde sonunda seni de kovmayacaklar mı kendi şehrinden?" diye soruyor bana. Sakın ha kendimi güvende hissetmemeliymişim. Hayatımın sonuna kadar Newcastle barlarında takılmam mümkün değilmiş.

"Bizi almaya geliyorlar," diyor sonra. Kim? Kim geliyor bizi almaya, diye soruyorum. Emin değilmiş. Ama bir yerde, uzaklarda bir yerde kaderimiz çoktan çizilmiş.

"Son yaklaşıyor," diyor W. Bundan çok emin. Bizim sonumuz mu yoksa dünyanın sonu mu? "İkisi de." Bu iki son birbirinden ayrı tutulamazmış zaten. Ben de görebiliyor muymuşum sonun yaklaştığını yoksa işaretleri gören yalnızca o muymuş?

Şimdi bile, Cawsand'deki bu güneşli günde bile göre-

biliyormuş kıyamet alametlerini. İçtiğimiz ballı biralarda. Ayağıma taş fırlatıp onunla oynamamı isteyen köpekte. Karşımızdaki üç katlı evin darlığında. Oturduğumuz barın adı *Doğan Güneş*'te. Ve bende. "Her şeyden çok sende görüyorum kıyamet alametlerini," diyor W.

"Ama ne zaman doğacak güneş üstümüze?" diye soruyor ikinci elliliği kafasına dikerken. Kara bir güneş doğacakmış üstümüze. Külden ve karanlıktan bir güneş. Kafasında canlandırabiliyormuş her şeyi: Viggo Mortensen'ın oynadığı *Yol*'daki, adamla çocuğun boş otoyolda alışveriş arabasını ittikleri sahne gibi. Tabii bizim sahnemizde bir adamla çocuk yerine iki adam olacak; arabayı itme sırasının kimde olduğunu tartışarak didişip duracaklar. İki adam, saçlarında küller, önce kendi şehirlerinden, sonra bütün şehirlerden sürülmüşler.

Otobüs durağında beklerken son entelektüel projelerinden bahsediyor W. *Kapitalizm ve Din* başlığı altında özetlenebilirmiş projeleri. Buradaki "ve"nin provokasyon amaçlı olduğunu söylüyor. *Yeni ateistleri* kızdırmak istiyormuş. Yeni ateistlerden daha sinir bozucu kimse yokmuş dünyada.

Tabii W.'nin dinden kastı Yahudilik. Yahudilikten kastı da Cohen'le Rosenzweig'ın Yahudiliği. "Keşke şu yeni ateistler Cohen'le Rosenzweig'ı okuyabilseydi," diyor W. "Keşke ben Rosenzweig'la Cohen'i gerçekten okuyabilseydim, okuduğumu anlayabilseydim."

Ya kapitalizmle neyi kastediyor? "Dünyayı," diyor W. "Bütün hayatımızı. Kapitalizm yeni bir safhaya geçmedi mi? Hayatlarımızın her zerresine, köşesine, her anına girmedi mi?"

Kapitalizm *ve* din... Bir Hindu olarak bu konudaki fikirlerimi duymak istiyor otobüs yaklaşırken. Bir Hindu nasıl bir anlam verirmiş kapitalizm *ve* dine? Ama cevap

veremeyeceğimi biliyormuş. Benim Hinduizmimin hiçbir derinliği yokmuş. İnancıma inanmıyormuş. "Hadi ikna et beni," diyor. "Hindu olduğuna ikna et beni. Hinduizmini anlat bana."

Köklü bir Hindu soyundan geldiğimi biliyormuş. Nesiller boyunca ayinler, törenler düzenleyen onca Brahma rahibi. Kutsal bilgilere vakıf, kutsal metinleri okuyarak yetişen büyük bilgeler soyu. Ama ben ne biliyormuşum Hinduizme dair? Bir Venn şeması çizse, Hinduizm kümesiyle Lars kümesinin kesişiminde ne olurmuş?

"Ama kapitalizm konusunda bir şeyler biliyor olabilirsin," diyor otobüste yerimizi ararken. Depoda çalıştığım, sonra da işsiz kaldığım dönemlerde kapitalizmin özüne temas etmemiş miyim sonuçta? Çalıştığım odacığın duvarlarına Hindu tanrılarının süslü püslü resimlerini asarken çözmemiş miyim kapitalizmi?

W. kendi ifadesiyle "dünyadaki yıllarımı" saygıyla anar hep. "Nasıl hayatta kalabildin orada? Nasıl yaşayabildin? Ona yaşamak denirse tabii." Neredeyse ölüyormuşum. Ama bu durum deneyimlerimi daha da değerli kılıyormuş.

"Kapitalizm ve din," diyor W. "Ya da, senin örneğinde, *kapitalizmin ve dinin başarısızlığı*." Bir şekilde projesinin anahtarı benmişim. Kopulanın anahtarı bendeymiş bir şekilde. Ama ne şekilde, emin değil.

Whitsand'de otobüs meşhur Plymouth Lehlerini almak için duruyor. "Plymouth'ta yüzlerce Polonyalı var; barlarda ve kafelerde çalışıyorlar," diyor W. "Işıldayan yüzleriyle binlerce Polonyalı! Şehre zarafet getirdiler. Zarafet ve incelik."

W. Polonya'nın sıkıntılı geçmişini düşünüyor; ülkenin sınırlarının yüzyıllar boyunca akordeon gibi genişleyip daralmasından, savaşların, soykırımların, işgallerin melankolik müziğine eşlik etmesinden bahsediyor. Hâlâ duyuyormuş eski Avrupa'ya yakılan ağıtı. Kanında çalıyormuş o müzik. Ne de olsa babasının ailesi Yahudi katliamları yüzünden gelmemiş mi İngiltere'ye? W. de bir Polonya göçmeni değil miymiş?

Devonport'a giden motorda bacaklarımızı esnetirken W.'nin en sevdiği kafede bize servis yapan Polonyalı garson kızı hatırlıyoruz. Ne kadar nazik, ne kadar cömertti! "Bizde olmayan her şey vardı onda," diyor W. Hassas bir zeka, espritüellik, denge... "Sen çok etkilendin," diyor W. Yüzüm kızarmış hemen. Kekelemeye başlamışım.

Kendime bir Plymouth Leh'i bulmalıymışım. Kurtuluşa giden yolum bu olabilirmiş. Ama Plymouth Lehlerinin bile kurlaşmaya ihtiyacı varmış.

"Kadınlarla kurlaşmak zorundasın," diyor W. Kadını alıp hemen yatağa atlayamazmışım. Mesela W. Sal'le sekiz ay boyunca kurlaşmış. W. Sal'e durmadan cin içirmeye çalışmış, Sal de W.'ye karışık CD'ler hazırlamış. "Şahane zamanlardı," diyor W. O belirsizlik. O esriklik. Hafta-

nın altı günü sarhoş geziyorlarmış.

Ama ben ne anlarmışım bunlardan? Benim içimde sevecenlik yokmuş. Şehvet varmış, evet. Hayvani bir istek duyuyormuşum. Ağzım köpürüyormuş. Hayvanat bahçelerinde gördüğü kırmızı götlü maymunlara benziyormuşum. Ne deniyormuş onlara? Mandril, diyorum. "Hah," diyor. "Romantizmin mandrilisin sen."

"İzlesene şunu," diyor W. Herzog'un *Stroszek* filminin meşhur sahnesi; atari salonunda dans eden tavuk. Filmin kahramanı Bruno makineye bir iki bozukluk atıp kendini vurmak üzere salondan çıkar. Tavuk dans eder, pençelerinin üstünde bir yükselip bir alçalır. Tavuk dans eder, ibiği sallanır, gıdığı bıngıldar, siyah gözleri manik manik bakar.

Bruno eski dünyadan kaçmak için ötekilerle birlikte Amerika'ya gelmiştir. Geçmişlerinden kaçmışlardır işte! Ve ne bulur Bruno yeni dünyada? Dans eden bir tavuk.

"Herzog dünyayı, dünyanın içinde bulunduğu durumu anlatmaya yetecek imgeleri aradığını söyler hep," diyor W. "Tavuk bu imgelerden biri. Anlıyor musun?" Anlıyorum, diyorum.

Stroszek: Ian Curtis bu filmi izledikten hemen sonra intihar etmemiş miydi? "O tavuğu anladı," diyor W. "Gerçekten anladı ve anladığı şeyi kaldıramadı. Belki biz de kaldıramayız. Belki Amerika bize de fazla gelir."

"Neden çağırıyorlar ki bizi bu konferans turlarına? Ne bekliyorlar bizden?" diye soruyor W. Bütün davetleri reddetmeliyiz aslında. Hiçbir yere gitmemeliyiz! Bruno'nun kaderi bir uyarı değil mi bizim için? Amerika'ya adımımızı bile atmamız gerektiği belli değil mi?

O tavukta evrensel bir şey var, kozmik bir tavuk o; anlamamız gereken şey bu. Benim evimdeki heykel de böyleymiş. "Kimin heykeliydi o?" diye soruyor. Nataraja görünümündeki Tanrı Şiva, hani şu kozmik dansçı, diyorum. "Tabii ya, Nataraja," diyor W. Kozmosun dansı, bir dans olarak kozmos, böyle bir şeyler. "Senin kozmik dansın nasıl olurdu?" diye soruyor. "Sen ellilerin tavuk dansı için yaratılmışsın aslında. Hadi bakalım şişko çocuk. Dans et!"

W. dans etmemi izlemeyi sevdiğini söylüyor. Evrenin kurallarını zorluyormuşum dans ederken. Zarafetten ancak bu kadar yoksun olabilirmiş bir şey. W. bayılıyormuş benim *gayri-dansıma.* Ben bir gayri-dansçıymışım. Ama gayri-dansımdaki *gayri* bir yoksunluğa, olumsuzluğa işaret etmiyormuş; işin sırrı buradaymış. Özgürmüş benim dansım, özgürleştiriciymiş. Zincirleriyle dans eden diğer dansçılar gibi değilmişim. Koreografiye kurban etmiyormuşum kendimi.

Tabii aynı zamanda bir *gayri-düşünürmüşüm* ben ama bu hiçbir şekilde özgürleştirici değilmiş. "Düşünüyor

gibi görünüyorsun. Düşünüyor *taklidi* yapıyorsun ama düşünmekle yakından uzaktan alakan yok." Bununla birlikte çok fazla hissediyor, dev pathos dalgaları arasında boğuluyormuşum. Ama bu düşünmek demek değilmiş. "Sen patetik bir adamsın, düşünen bir adam değil," diyor W.

Yine de W. kendi düşünce gücünün benim *gayri*-düşünmemle birleştirilebileceğini sanıyormuş. Mesihçiliği düşünme girişimi, W.'nin *Denkweg*'inin, yani düşünce yolunun mevcut hali bir tür pathos gerektirmiyor muymuş? "Belki mesihçi mod diye bir şey vardır," diyor W.

The chicken won't stop. Tavuk durmayacak. Joy Division'ın son albümünün A yüzüne verdikleri ad bu. Tavuk hiç durmayacak. W. bunu kendi mantrası belledi. "Sen de hiç durmayacaksın, değil mi?" diye soruyor bana. Saçtığım dehşetin asıl sebebi buymuş: Hiçbir durma belirtisi göstermiyormuşum. Ama ihtişamım da bundan kaynaklanıyormuş. Kimi eğlendirdiğimi sanıyormuşum kozmik tavuk dansımla? W. bile eğlenmiyormuş artık. Diğerlerinin eğlenmediği de kesinmiş.

Masumiyet... sanatsızlık... çocuksu bir basitlik... "*En iyi halindeyken* Bruno Stroszek'e gerçekten benziyorsun," diyor W. Diğer zamanlardaysa kendimden başka hiçbir şeye benzemiyormuşum, bu daha acıklıymış.

Ama bazen, kendime rağmen, patetik bir yüceliğe eri-

yormuşum. Orada öylece, pislik içinde, sefalet içinde otuyormuşum. Oradaymışım işte, etrafımda boş bira tenekeleri, indirimli sandviç paketleri, saçlarımda alçı döküntüleri, pislik ve sefalet içinde oturan pis ve sefil bir adam; ve birden gerçekten çarpıcı bir şey söyleyiveriyormuşum. Doğru ve güzel bir şey yumurtluyormuşum. "Otistik dâhiler gibisin," diyor W.

Ben Bruno Stroszek'e benziyorsam, W. de Bruno'nun yaşlı komşusuna benziyormuş. "Neydi adı? Scheitzer miydi? Yoksa Scheitzerhund mu?" Sadece Scheitz, diyorum, Bay Scheitz. W. Bay Scheitz'in hayvan manyetizmasına ilgi duyduğunu hatırlıyor. Adam durmadan hayvan manyetizmasından bahsedip herkesi rahatsız ediyormuş. Kafalarını karıştırıyormuş. W. de bir o kadar olasılıksız, bir o kadar alakasız olan kendi ilgi alanlarıyla yapıyormuş aynı şeyi.

Heathrow Havaalanı. W. havaalanları karşısında dehşete düşüyormuş. Koridorlarda koyun sürüsü gibi güdülmek! Mezbahaya sürüklenen sığırlar gibi! "Paniğin kokusunu alabiliyor insan," diyor.

Krasznahorkai havaalanlarının dehşetini yazıyormuş. Bu mekanlarda insanın bütün konsantrasyonunu, konsantrasyonunun her zerresini toplaması gerektiğini. O korkunç uğultuyu, kaosu, sonu gelmeyen insan selini. Elleri makineli tüfeklerinde, tek bir seferde otuz altı yöne bakan taş suratlı güvenlikleri.

"Dedektörden geçerken şaka yapmamamız gerekir," diyor W. "Gülmemeliyiz, yoksa güvenlikler kauçuk coplarıyla bizi döverler. Sonra göz yaşartıcı gazla gözümüzü kör eder, en sonunda da silahlarıyla bizi köpek gibi öldürürler."

Ama ben havaalanlarında kendimi evimde hissediyormuşum, W. bunu görebiliyormuş. Korkuyu seviyormuşum. Güdülmeyi, emredilmeyi, sürüklenmeyi sevi-

yormuşum. Özümde bürokratik olduğum için böyleymişim. Memur ruhluymuşum ben, idareciliği bu yüzden seviyormuşum, ruhlar idare edilmeliymiş bana göre.

Amerika. Gecenin köründe Nashville Havaalanı'na indiğimizde, "Ama aptallığından havaalanlarında da ödün vermiyorsun," diyor W. "Evinde kalacağımız adamın numarasını gerçekten kaybettin mi? Gerçekten sabaha kadar beklemek zorunda mıyız üniversiteyi arayıp adamın numarasını almak için?" Geceyi bekleme salonundaki sallanan sandalyelerde geçirmekten başka çaremiz yok.

W. postacı çantasından Spinoza'nın *Etika*'sını çıkarıyor, böyle zamanlarda yapılabilecek tek şey buymuş. "Spinoza insana her şeyi olumlamayı öğretiyor," diyor W. "Olumla, olumla, olumla, Spinoza böyle diyor." Ama W. büfeden aldığım ucuz magazin dergilerini ya da ağzıma tıktığım yağlı top kekleri olumlayamıyor. W.'nin ilahi mutluluğuna engel olmamın bir yolunu buluyorum hep.

Bize şehri gezdirirlerken, "Burası tam bir araba şehri," diye gözlem yapıyor W. "Araban yoksa bir hiçsin burada."

Kanadalı ev sahiplerimiz Amerika'ya ilk geldiklerinde arabasız yaşamaya çalıştıklarını söylüyorlar. Her yere bisikletle gidiyor, kilometrelerce pedal çeviriyorlarmış. İnsanlar sokakta bağırıyormuş onlara: "Neden bisiklete biniyorsunuz? Deli misiniz siz?" Ama ev sahiplerimiz bisiklete binmeye devam etmiş. En sevdikleri Meksika ve Vietnam restoranlarına bisikletle gitmişler hep. Ama pes etmişler sonunda.

"Araba kullanmaya zorladılar bizi," diyor ev sahiplerimiz. Korkunç bir şey bu. "Kimse araba kullanmaya zorlanmamalı," diye katılıyor W. Özellikle de Kanadalılar! W.'nin hayal dünyasında Kanadalılar yabani doğanın ortasında kanolarını pedallıyorlar hep! Kanadalılar ata biniyorlar! Kanadalılar ayak basılmamış karların üzerinde kızak kayıyorlar! Bir Kanadalı hiçbir suretle araba kullanmaya zorlanmamalı.

"Ne dediğimi biliyorum ben," diyor W. Çocukluğunu Kanada'da geçirmemiş mi sonuçta? Kanada göllerinde kanosunu pedallamamış mı? Kanada ormanlarını at üstünde aşmamış mı? Araba kullanmayı bu yüzden öğrenmediğini söylüyor. Kanadalı çocukluğuna sadık kalmak için.

Nashville'in şehir merkezi büyük ölçüde otoparklardan oluşuyor. Yerden bel hizasına gelen tuhaf metal parçaları çıkıyor. Etrafta tam teşekküllü kovboy kıyafeti giymiş bir adamdan başka kimse yok. "Alman olmalı," diyor W.

Nashville'in insanlarının nerede olduğunu merak ediyoruz. Yaşadığımız şehirleri bu yüzden sevdiğimize karar veriyoruz. Bizim şehirlerimizde etrafta insan vardır hep. Tabii çoğunlukla sarhoşturlar. Sarhoş ve saldırgan. Ama bu iyiye işaret.

Parthenon'un betondan yapılmış gerçek boyutlu taklidini geziyoruz. Güneşin altında büyük ve mazeretsiz bir şekilde dikiliyor. Amerikalılar Nashville'in Amerika'nın Atinası olmasını planlamış. Amerika'nın Atinası mı? "Berbat eski Yunancamla burada kendimi evimde hissedebilirim yani," diyor W.

W. hediyelik togalardan almamızda ısrar ediyor. Togaları giyip merdivenlerde fotoğraf çektiriyoruz sonra. Kendini Sokrates gibi hissettiğini söylüyor W. Ben de Diyojen'mişim, Sokrates'in budala ikizi. Tıpkı Sokrates

gibi görünen, ama ekmeği için dilenen, pazar yerinde bir fıçıda yaşayan, edepsiz alışkanlıklarıyla Atinalılar arasında skandallar yaratan Diyojen'mişim.

Tabii Diyojen'in budalalığı yalnızca görünüşteymiş. Pislik ve sefillik içinde yaşadığı doğruymuş, ama bunun sebebi toplumsal normları hor görmesiymiş. Yoksulluk içinde yaşıyormuş ama zenginlerin aptallığına katlanamamasındanmış bu. Edepsizmiş, ama edepsizliği insanların yapmacık ve ikiyüzlü olduklarını düşünmesindenmiş.

Diyojen'in berbat da olsa kendine has bir bilgeliği olduğunu Platon bile kabul etmiş. Berbat bir felsefesi varmış ve felsefesini yaşayarak öğretiyormuş. "Sokrates'in delirmiş hali" diyormuş Platon ona. Çünkü Sokrates gibi Diyojen de akla inanıyor ve onu gelenek ve göreneklerin üstünde tutuyormuş. Ama Diyojen Sokrates'e değil, delirmiş bir Sokrates'e benziyormuş çünkü utanmazlığı yeni bir boyuta taşımış. Terbiyeyi iyice elden bırakıp ona laf eden insanların üstüne işiyor, tiyatroya sıçıp meydanlarda mastürbasyon yapıyormuş.

Bense delirmiş bir Sokrates değil, delirmiş bir Diyojen'mişim. Hiç utanması olmayan bir adam. Ama utanmazlığım genel geçer ahlakı reddetmemden değil, nasıl davranmam gerektiğini bilmememden ileri geliyormuş. Toplumun dışındaymışım, ama bunun sebebi nefsimi köreltmek için hayattan elimi eteğimi çekmek istemem değil, kimsenin beni istememesiymiş.

W. ev sahiplerimize bize eski Nashville'i gezdirmeleri için ısrar ediyor, gerçi geriye çok az şey kalmış eski şehirden. Ev sahiplerimiz bizi Nashville Şehir Mezarlığı'na götürüyor. Eski mezar taşlarının fotoğraflarını çekiyorum. Sonra yine arabayla Broadway'in hemen dışındaki eski bir bakkala gidiyoruz. Pencerelerden yansıyan gökdelenlerin fotoğrafını çekiyorum. W. tatmin olmadığını söylüyor. Başka bir şey arıyor, ama ne?

Kepenkleri inmiş bir dükkanın önünden geçerken kepengin üzerine yalan yanlış bir İngilizceyle yazılmış sözcüklerin fotoğrafını çekmemi istiyor. Metruk bir bira fabrikasının paslanmış merdivenlerini, kırık camlarını çekmemi istiyor, bir de telgraf direğine asılı *Ücretsiz Ninja Dersi* afişini. Sonra terk edilmiş bir paten pistini, kapalı bir yükleme yerini. Sonra kaldırımda karaya vurmuş bir koltuğu, Meksika restoranlarının neon ışıklarını fotoğraflamamı istiyor. En son da merkeze giden üstgeçidin ayaklarının arasından görünen gökyüzünü çekmemi.

W. zamanın nüvesinden ve diyalektik imgelerden bahsediyor. Yeniden büyülenmeden, yeniden uyanmadan bahsediyor. Ezilenlerin geleneğinden.

Amerika'nın sakladığı Amerika'yı görmek istiyormuş. Amerikan buzdağının altındaki yoksulları. Amerika'nın içindeki kırık kalpli ve zavallı üçüncü dünyayı. Ve bu dünyanın hemen yanındaki, çünkü umut hep çaresizliğin yanı başındadır, mesihçi Amerika'yı: yeniden büyülenen, yeniden uyanan, güneşte bacaklarını geren, daima yeni bir Amerika'yı.

Katie K.'s Prairie Style'da W. benim kostümcüm olmaya karar veriyor. Oldum olası kovboy takımı ya da en azından kovboy gömleği istediğimi adı gibi biliyormuş. Süsler, nakışlar istiyormuşum ben! Püsküller istiyormuşum!

W. bana püsküllü gömlekler, kordon kravatlar ve kovboy çizmeleri getiriyor ben soyunma kabininde donumla beklerken. Ama hiçbiri olmuyor. Ne yapsam kovboya benzeyemiyorum bir türlü.

Öğle yemeğinde ev sahiplerimiz bize Nashville sefilliklerini anlatıyorlar. W. de neşelensinler diye benim taklidimi yapıyor. "Bu Lars düşünürken," diyerek şempanze sesi çıkarıyor. "Bu da Almanca konuşması." Bu kez daha yüksek sesle şempanze taklidi yapıyor. Sıra Rosenzweig okurken nasıl göründüğümde; sesini çıkarmadan durup başını kaşıyor. Ne var ki ev sahiplerimiz etkilenmiyor. Amerikan çaresizliğiyle dolu hepsi ağzına kadar.

Arabaya doluşmadan önce W. beni kenara çekiyor. "Daha çok konuşman gerekiyor," diyor. Ev sahiplerimize daha samimi davranmalıymışım. Ah, neden konuşmayı öğrenemiyormuşum bir türlü? Neden başkalarının yanındayken ikimiz adına da konuşması gerekiyormuş hep? Upuzun dakikalar boyunca dilsiz gibi oturup kim bilir neler düşünüyormuşum. Dev bir aptallık kütlesiymişim ben. Paskalya Adası'ndakiler gibi dev bir aptallık heykeli.

"Aptallık ne hakkında düşünür?" diye meraklanıyor W. Aptallık, aptallığının farkında mıdır? Kafasını kaşır-

ken kendini düşünür mü hiç? "Ama hiçbir zaman kendi hakikatini açığa çıkaramaz ki," diyor W., "trajedisi burada yatar zaten. Aptallık kendi yüzüne bakamaz hiçbir zaman."

Bazen sessizliğim W.'nin hoşuna gidiyormuş. Bir dürüstlük, bir bütünlük olduğunu düşünüyormuş sessizliğimde, bir şeyi, bir sırrı korur gibi. "Bir şey biliyor olmalısın," diyor bana bakarken. Ya da daha iyisi: "Bir şey, senin içinde kendini biliyor."

Bir gün şifremi çözeceklerini düşünüyor W. Bir gün sırlarını teslim edecekmiş aptallığımın Rosetta taşı. "İşte!" diyecekmiş W. bu olduğu zaman. "Ben sana demiştim," diyecekmiş bilmecemi çözdükleri zaman.

Belki de sıra önemli konulara geldiğinde sessiz kalmalıymışız. Belki de söyleyebileceğimiz her şeyin en önemli şeyleri dile geldikleri anda mahvetmesi kaçınılmazmış.

"Ama tabii sessizlik var, sesssizlik var," diyor W. Bir ilim dolu, tevazu dolu, hakikatin sonsuz bir şekilde ince ve karmaşık olduğunun, insanın vakti gelmeden konuşmaması gerektiğinin ayırdında olan bilge adamın ihtiyatı; bir de bir budalanın kükreyen, karanlık maddeyi, çöp ve bakterileri, evrende kurtuluşu olmayan her şeyi yankılayan sessizliği varmış, benim sessizliğim.

Amerikalıların bahçe işlerinden hiç hazzetmediklerini anlıyoruz ev sahiplerimizin yaşadığı sokağa yaklaşırken. Yola uzanan arka bahçeler kesilmemiş kahverengi çimlerle örtülü; çit bile yok. Ön bahçelerin durumu da farksız. Ama komşuculukta Amerikalıların üstüne yok gibi. Ev sahiplerimizin komşuları bizim geldiğimizi duyunca hemen bir turta yapıp getirmediler mi?

Misafirperverliğin büyük bir medeniyet göstergesi olduğunu söylüyor W. Kapımız misafirlere her zaman sonuna kadar açık olmalıymış. Misafir, evi sunağa çevirirmiş. Pislikten ve rutubetten başka sunacak bir şeyi olmasa, ev demeye bin şahit istese de aynı şey benim dairem için de geçerliymiş.

Ne çok misafir ağırlamış W. kendi evinde! Ne büyük beyinler girmiş kapısından içeri! İçki dolabının ve dev buzdolabının kapılarını ardına kadar açmış hepsi için. Mutfak dolaplarını boşaltıp büyük beyinlere gece yarısı atıştırmalıkları uyduruvermiş. Kalabalık gruplar ağırla-

mış, herkese bir oda ayırmış. Gömme dolaplardan hepsine tertemiz çarşaflar, nevresimler çıkarmış. Yeni havlular almış.

Kaç kez oturma odasının geniş duvarlarında *Stroszek*'i izletmiş misafirlerine. Kaç kez Kanada'nın o korkunç pop şarkıları eşliğinde çoraplarıyla dans etmiş kendi evinde.

Ya ben? Ben kimleri ağırlamışım şimdiye dek? Hangi düşünürler girmiş kapımdan içeri? "Sadece ben," diyor W. Bir tek o solumuş küf sporlarıyla alçı tozunu. Bir tek o merak etmek zorunda kalmış ışıkların neden yanmadığını; televizyonun neden çalışmadığını, buzdolabının neden soğutmadığını, fırının neden oturma odasının ortasında baş aşağı durduğunu bir tek o düşünmek zorunda kalmış.

Verandada cinimizi yudumluyoruz. Koşucular ve köpeklerini gezdiren insanlar dolduruyor sokakları. Çimenlerin üstünde ateş böcekleri uçuşuyor. "Burada, Amerika Birleşik Devletleri'nin güney kısmında içmemiz gereken şey bu," diyor W. Buzlu Plymouth cini.

"Kapitalizm ve din," diye düşünüyor W. Kapitalizm *ve* din. "Sen hiçbir zaman dindar olmadın," diyor bana. İyi de ben Hindu'yum, diyorum. "Ama dindar değilsin, öyle değil mi?"

Hinduizmim W.'ye fazla basit görünüyor. Beni hiç kaygılandırmıyormuş dinim. Beni ileri götürmüyormuş. Ne inancı, ne de Tanrı fikrini dert ediniyormuşum. Çabalamıyormuşum hiç.

W.'nin dinle ilişkisiyse başlı başına bir dertmiş. Gündelik bir mücadeleymiş onun için. Bazen büyük dönüşümün eşiğinde hissediyormuş kendini, ama neye dönüşeceğini bilmiyormuş. Diğer zamanlardaysa dinden alabildiğine uzakmış, *inanç* kelimesi kül tadı bırakıyormuş ağzında.

Tabii W. Yahudi doğmuş; baba tarafından Yahudi'ymiş ama annesinin ailesi zamanında Katolik olmayı seçtiği için W.'yi vaftiz etmişler. Sonra dokuz yaşındayken çok sofu bir dönemden geçmiş. Onu kiliseye götürmelerini istiyormuş durmadan. Ailesinin kiliseyle bir ilişkisi olmasa da W.'yi götürüyorlarmış. "Dokuz yaşındaydım!" diyor W. En dini bütün dönemi bu olmuş. En saf dönemi.

Ev sahiplerimizin CD koleksiyonu. The Golden Gate Quartet, Barbeque Bob, The Hokum Boys, The Mississippi Sheiks. Kim bu insanlar? Ev sahiplerimizin çağdaş yaşama karışmak istemediğini söylüyor W. İçsel bir sürgündeler. Geçmişi didikliyorlar; hiç var olmamış pastoral bir geçmişe sığınıyorlar kendilerini bugünde, bugünden kurtarmak için.

W. Mississippi Sheiks'in albümünü koyuyor. Albüm kapağını okuyor. Sofistike ahenge, çalgıların birbiriyle etkileşimine hayran kalıyor. "İşin sırrı ritimde; melodide değil," diyor. Melodi düşmanı olmuş artık. Ölü senkoplardan nefret ediyormuş. Davuldan nefret ediyormuş.

Ama ben ne anlarmışım bunlardan? Tanrı aşkına, Jandek seven bir adamla konuşulur muymuş bunlar! Jandek taklidine girişiyor hemen. "*I'm in paaaaaainn; No one liiiiikes me.*" Aslında Jandek'e saygı duyuyormuş W. Galiba ilk kez içgüdülerim haklı çıkmış. W.'nin evinde bir Jandek partisi vermeye çalışmıştık bir seferinde. W.'nin öğrencileriyle Sal'i sessiz sessiz oturup Jandek dinlemeye

zorlamıştık. "Ne kadar dayanabilmişlerdi?" diye soruyor W. Teatral bir havayla sustuktan sonra kendi cevap veriyor: "Üç saniye! Sadece üç saniye dayandılar. Sal altına sıçmıştı galiba o üç saniyede. Bizi hâlâ affetmedi."

W. müziğe açık olmamama hayıflanıyor. "Sadece Jandek dinliyorsun," diyor. Bir yandan çok etkileyiciymiş bu. Saçma sapan bir şekilde hayatımı kısıtlasalar da takıntılarıma saygı duyuyormuş. Aslında bütün hayatım takıntılar silsilesiymiş, Jandek de son takıntım.

Birlikte geziye çıkacağımız zamanlar postacı çantasına kitap koymasının hiçbir anlamı olmadığını söylüyor W. Kitap okuyamayacak kadar sarhoş oluyormuş hemen. Defterini almasına da gerek yokmuş, çünkü düşünemeyecek kadar sarhoşmuş gezilerimizde hep.

Ne zamandır evden uzaktaymışız? İki gün mü? Yoksa üç mü? Ama W. önceki hayatını unutmaya başlamış bile. Hep böyle yaşamış gibi geliyormuş şimdi ona, hayatı boyunca yanında bir moronla Amerika'da dolanıp durmuş sanki.

Ah, niye getirmiş ki beni yanında? İçinde ne varmış da kendi yıkımını bunca arzuluyormuş? Oysa onu yok edecek değil, ona ilham verecek birine ihtiyacı varmış. Tabii bu içindeki şey ölüm içgüdüsü değilse. Ben onun ölüm içgüdüsü değilsem nasıl açıklanabilirmiş bu?

Bazen benim Russell Crowe'un *Akıl Oyunları*'nda gördüğü insanlar gibi olduğumu düşünüyormuş W. Bir halüsinasyon. Hayal gücünün bir oyunu. Ama ben gerçe-

ğim, basbayağı gerçeğim, sıkıntı burada. Cini çıkarır ya da kötü ruhları kovarsın, peki ama bir budaladan nasıl kurtulur insan?

Ben kendi köşemde kalmalıymışım. Kendi köşemde, kendi ilgi alanlarımda, ki bunlar da her gün küçülüp büzüşüyormuş. Ama W. beni dünyaya geri getirmeye çalışıyormuş, öyle değil mi? Neden yapıyormuş bunu? Hangi sebeple?

W. önceki gece berbat bir rüya gördüğünü söylüyor. Onu Nashville'in dışında bir tepeye tırmandırıyormuşum; suratım asıkmış, sessizmişim. Normalden daha iriymişim; dev bir kurbağa veya kalın butlu dev bir pire gibi. W. ise minicikmiş; çalıkuşlarına ya da tatarcıklara benziyormuş. Ve ben sessizmişim; tek kelime çıkmıyormuş ağzımdan. Hiçbir açıklama yapmadan tepeye sürüklüyormuşum onu.

"Söylesene, nereye gittiğimizi söyle bana!" diye bağırıyormuş W. Ama söylemiyormuşum. Akşama doğru tepenin zirvesine vardığımızda W. yüzükoyun yere yatmış buluyormuş kendini. Boğazına bıçak dayamışım. Hâlâ sessizmişim. Boğazını kesmek üzereymişim. W. beni durduracak bir ses duymayı beklemiş. Tanrı'nın müdahale etmesini, bana W.'nin yerine başka birini kurban etmemi söylemesini beklemiş. Ama ses gelmemiş.

W.'nin rüyası. Benim yüzümden görmüş olmalı bu rüyayı. Önceki gece Hindu kurbanlarından bahsetmiştim; Vedalarda ayrıntılarıyla işlenen dört yüz kadar farklı kur-

ban türünden. Makrokozmostan, kosmogoniden ve antropojeniden.

Rahipler ateşe adaklarını sunarken -süt, tereyağı, sebzeli kek ya da soma bitkisinin sapları olabilir bunlar- ilahi diyarla iletişime geçer, diyorum. Ateşin kendisi ilahidir. Yıkım, tanrısaldır.

W. ürperiyor. Demek bu yüzden yıkıyor, yok ediyormuşum kendimi, öyle mi? Bu yüzden ateşe atıyormuşum kendimi. Delice bir Hindu düzeninin parçasıymış bu demek. Bütün hayatım, bütün felaket kariyerim, ateşe atılan bir kaşık tereyağıymış demek sadece.

"Ama daha kötüsü de var," diyor W. "Ben de kurban edileceğim." Hayatı, düşünceleri, o felaket kariyeri ateşe sunulan bir adaktan ibaret olacakmış onun da.

"Ev sahiplerimiz aramızdaki ağız dalaşına anlam veremiyor," diyor W. Üzüyormuş bu onları. Neden anlamıyorlar birbirimize duyduğumuz sevgiyi yalnızca bu şekilde ifade edebildiğimizi? W. onlara ağız dalaşının İngiliz işçi sınıfına özgü bir şey olduğunu anlattı. Ama boş boş baktılar bize.

W. iyice tuhaflaştığımızı söylüyor. Birlikte çok vakit geçirmişiz. Sal bile kurtaramıyormuş bizi. İnsan toplumuna karışmaya uygun değilmişiz artık. Kanada toplumuysa hayatta kabul etmezmiş bizi böyle.

Ev sahiplerimizin bizi ne zaman kapı dışarı edeceğini merak ediyor W. Misafirperverliklerine karşı günah işledik sonuçta. Ağız dalaşlarımızla (benim ağız dalaşlarımla), histerimizle (benim histerimle), sürekli bir aciliyet duygusuyla yaşamamızla (benim sürekli bir aciliyet duygusuyla yaşamamla) evlerini kirletmişiz.

Büyük bir yüz karasıymışım. Bir kere sofra adabından haberim yokmuş. Üstelik sürekli kendimi kaşıyor-

muşum. "Neden durmadan elini gömleğinin içine sokup göğsünü elliyorsun?" diye soruyor bana. Ev sahiplerimizin Nashville'e hapsolmaları onlar için yeterince kötü değil miymiş zaten? Başlarında yeterince dert yok muymuş? İngiliz işçi sınıfı misafirleri zapt edilemez oluyormuş. Belli davranış standartlarını yerine getirmek hep W.'ye düşüyormuş. Ben onu hayal kırıklığına uğratıyormuşum daima. Hep çamura sürüklüyormuşum.

W. Nashville'deki sunumumuzda, "Kapitalizm, gerçek dinin şeytani ikizidir," diyor. "Kapitalizm bir tür tarikattır. Hayatlarımızı sürdüren gizemli güçtür. Para da taptığımız sahte Tanrı."

"*Schuld*: *Suç* kelimesinin Almanca karşılığı olan *Schuld* aynı zamanda *borç* anlamına geliyor. Kapitalizm krediler üzerinden işliyor, dolayısıyla hepimiz suçluyuz."

Tüket! "Kapitalizmin buyruğu bu," diyor W. dinleyicilerimize. "Kapitalizm borcun ödenmesinin sonsuza dek ertelenebileceği fantezini besliyor." Bu fantezi, *gerçek materyal yok oluşu* gizliyor ve bu yok oluş da sınırsız borcu kısa vadede imkanlı, uzun vadede imkansız kılıyormuş.

Gerçek materyal yok oluş'la neyi kastettiğini sorduklarında W. beni işaret ediyor. "Ona bir bakın." Dinleyiciler gülüyor. "Hayır, ciddiyim, Lars'a bakın."

W. onlara dünyanın sonunu anlatacaktı. Gerçek kıyameti ve Mesihçiliği. Kapitalizmin de, yeni ateistlerin de

asla anlayamayacağı gerçek dini.

Ama dinleyicilerimiz sıkılmış görünüyor, durmadan esneyip rahatsızca kımıldanıyorlar oturdukları yerde. "Altı kişi," diyecek W. sunumdan sonra. "Altı sıkılmış insan, hepsi de saatlerine bakıp durdu. Bütün bu yolu bunun için mi geldik biz?"

Jake's Bar. W. cin seçenekleri yetersiz olduğu için barmen kızı topa tutuyor. "Bombay cini berbattır," diyor kıza. "Tanqueray kötü değildir, toniği de basınca içilebilir; ama Bombay tam bir pazarlama yutturmacası."

Barmen kız müşterilerin Bombay cinini sevdiklerini söylüyor. W. kıza müşterilerine Plymouth cini vermesi gerektiğini söylüyor. "Neden Plymouth cininiz yok? Amerika'da her yerde bulunabiliyor oysa." Barmen kız rahatsız olmuş gibi. Müşteriler ne istiyorsa onu verirmiş ve müşterileri Plymouth cini istemiyormuş. "İyi de," diye üsteliyor W., "Plymouth cinini hiç tatmadılarsa ne istediklerini nereden bilebilirler?"

W. Amerika'da kör gözlerle uçtuğunu, el yordamıyla hayatta kaldığını söylüyor. Anlaşılamıyormuş burada. İnsanlara beni açıklamaya alışıkmış, ama daha önce kendini açıklamak zorunda kalmamış hiç. Herkesin yararınaymış oysa varlığı; neden göremiyormuş insanlar bunu?

Her halükarda, Plymouth cininin herhangi bir cin muamelesi görmesi kapitalizmin bir kademe daha atladığının işaretiymiş. *Gerçek ayrımlar* yapılamaması sonun alametiymiş.

W. ev sahiplerimizin geceleri Yukon'u düşlediğinden eminmiş. Kanada'nın dağlarını, açık alanlarını, ceylan gibi nazik ve hassas Yukonluları, kenarına çadır kurulan gölleri... "Hayal bile edemiyorum," diyor W. "Ev sahiplerimiz kendi ülkelerindeyken bütün yazlarını Yukon göllerinin kenarına kurdukları çadırlarda geçiriyorlardı muhtemelen."

"Kanadalılar genişlik seviyor," diyor. "Ruhları geniş bir kere." Kapılardan çıkınca, yabani doğada geniş adımlar atınca kendilerine geliyorlarmış. Yalnızca atlarının, kanolarının üstündeyken ya da geceleri ateşin etrafında şarkı türkü söylerken gerçek benliklerini buluyorlarmış.

W. hiç bitmeyen günleriyle Kanada yazlarını, kuzey ışıklarının buzların üstünde parladığı Kanada sonbaharlarını anlatıyor. Ve nefesinin havada donduğu, Samanyolu'nun mutlak duruluğunun donmuş gökyüzünde iğne deliği gibi keskin yıldızları başına taç yaptığı Kanada kışlarını.

"Kanadalılar ayıların ve kurtların dostudur," diye açıklıyor W. Kanadalılar diğer Kanadalılarla da dostmuş çünkü hepsi ayılarla ve kurtlarla dostmuş ve dostun dostu dost sayılırmış. Dostların arasında yabani hayatlar açı-

lıyor. Kanadalılar koruyor bu yabaniliği; yabaniliği soluyor. "Yaşamlarının özü bu," diyor W.

Ailesi Kanada'dan taşınmadan önce W.'nin yaşamının özü de buymuş. Ah, W.'nin Kanada yılları! W. çadır hayatını biraz biliyormuş. Kanada gecelerinde söylenen şarkıları biraz hatırlıyormuş. Ama o da kendini bir Kızılderili çadırında hayal etmekte zorlanıyormuş benim gibi.

W. ev sahiplerimize İngiltere'yi anlatmaya çalıştı. "Nasıl olduğunu tahmin bile edemezsiniz." Bunaltıcı köşeleri, dar koridorları, üst üste sürünen sıçanları, sınıf savaşını, fırsatçılığın ve kinizmin zaferini anlattı. "Baksanıza bize!" diye haykırdı. "Lars'a baksanıza!" dedi beni işaret ederek. "Görmüyor musunuz?"

Takıntı halkam giderek daralıyormuş. W.'nin yıllardır yaptığı gözlemlere göre yaşadığım en belirgin değişim buymuş.

Önceleri takıntılarım bütün dünyayı kapsıyormuş. Onları hırs zannediyormuşum. Bir şeyler öğrenmek, koskoca disiplinlerde uzmanlaşmak istiyormuşum. Tanrım, kendimi filozof sandığım bile olmuş!

"Çalışıyordun, değil mi? Okuyordun. Hatta yazıyordun! Sen! Yazıyordun! Ne inanılmaz şey!" diyor W. "Sen kitap yazdın! Yazmakla kalmayıp yayınlattın!"

Ne cüret! Ne cehalet! Tastamam aldatmışım kendimi. Olağanüstü bir durummuş bu. Nasıl olmuş da kendimi bir âlim, bir yazar sanmışım? Akademik makaleler yazmışım. Akademik insanlarla akademik konular tartışmışım.

Bir şeyin parçası olduğumu düşünmüşüm o zamanlar, değil mi? Oxford Üniversitesi'nin kemerli yollarında ellerimi arkamda kavuşturup çenem yukarıda voltalar atmışım. Sesim kubbeli tavanlarda yankılanmış. Hırs. Hırslı

olduğumu düşünmüşüm, değil mi? Oysa herkes kıs kıs gülüyormuş bana. Ama en azından takıntı halkam bu kadar dar değilmiş o zamanlar, boynumu sıkmıyormuş. Boğulmuyormuşum daha.

Sonra ne olmuş? W. hepsini görmüş. Oradaymış. Takıntılarımın menzili kısalmış. Ufkum daralmış. Bir zamanlar felsefe ve edebiyat varmış hayatımda; Avrupa'nın büyük fikirleriyle doluymuş kafam. Ya şimdi? Pis ve sefil bir evin pis ve sefil odasına tıkılmışım. Odada bir yığın Jandek CD'si. Şişelerce ucuz şarap.

Takıntı halkam giderek daralıyormuş, öyle değil mi? Daralıyor, yakında boğacak beni. Daralıyor, yüzüm şimdiden morarmaya başlamış. Nefes alamıyormuşum, değil mi?

Otobüs garında silahlı bir polis bankonun arkasından tehditkar gözlerle bizi izliyor. Ne yaptık ki biz? Çok yanlış bir şey yapmış olduğumuzu hissediyoruz. Bizde çok yanlış bir şey olmalı. "Sende çok yanlış bir şey var," diye düzeltiyor W.

Biletlerimiz Sal'de; en iyisinin bu olduğunda hemfikiriz. Sal bizim tarafımızda olduğu için şanslı hissediyoruz kendimizi. Né yapardık o olmasa? Kim götürürdü bizi Greyhound'a sağ salim? "Sal bizim gözümüz," diyor W. "Kulağımız. Sağduyumuz. Kendi başımıza Amerika sınırları içinde her zamankinden bile daha budalayız."

Herzog'un filmi *Stroszek* geliyor yine aklımıza. W. yaşlı komşu Bay Scheitz; ben de Bruno. Sal yanımızda olmasa Amerika bizi de yutardı kesin. "Aynen filmdeki gibi olurdu," diyor W. Sal olmasa filmdeki karakterler gibi bir yerden bir tüfek bulup banka soymaya giderdik. Bizim soyacağımız banka da kapalı olurdu kesin, o yüzden biz de bankanın yanındaki berberi soyardık. Otuz iki do-

larlık vurgunumuzu harcamak üzere süpermarkete yollanırdık ardından.

Sonra ne olurdu peki? Bay Scheitz gibi W. de tutuklanırdı. Ben de atari salonuna gidip abuk subuk makinelere para atar, tavşanı itfaiye arabasına tırmandırır, ördeğe davul çaldırır, tavuğu dans ettirirdim.

Ondan da sonra? Ondan da sonra Bruno gibi tüfeğimi alıp teleferiğe biner ve kendimi vururdum.

Otobüsümüz gecikti. "Hep gecikir," diyor önümüzdeki kadın. Üç beş eyalet uzaktaki bir cenazeye gidiyormuş. Hayatta yetişemezmiş artık. Gecikmeye dair hiçbir bilgi yok. Danışma yok. Sorabileceğimiz kimse yok.

Garda bizden başka beyaz göremiyoruz. Önümüzdeki kadına bunun sebebini soruyoruz. Beyaz öğrenciler nerede mesela? Hepsinin arabası mı var? Beyaz fakirler nerede? "Onlar otobüse binmez," diyor kadın. Polis yüzünde bıkkın bir ifadeyle bizi izliyor hâlâ; silahı kılıfında omzuna asılı.

Onlar otobüse binmez; bu kelimeler W.'nin yüzüne tokat gibi çarpıyor. Nashville'de tren istasyonu olmadığını öğrendiğinde de böyle oldu. "Tren istasyonu olmayan bir şehir!" diyor W. durmadan. Aklı almıyor bunu. Trensiz bir şehir!

Büyük televizyon ekranında uçak kazalarıyla ilgili bir belgesel var; ardı ardına kaza görüntüleri. Acı acı bağıran frenler. Çatırdayan metaller. Çığlık sesleri.

W. histerikleşiyor. "Neden kimse bize bir şey söylemiyor? Sığır mıyız biz?"

Onu yere oturtup yatışsın diye Hindu hikayeleri anlatıyorum. Ganeşa'nın kendine bir fil kafası, Dakşa'nınsa keçi kafası taktığını anlatıyorum. Ulaşmak üzere olduğu gizli bilgeliğin kendisini darmadağın edeceğini anlayan bilgenin kendi kafasını bir atınkiyle değiştirdiğini anlatıyorum. ("Sen de aklına bir fikir geleceğini düşünsen aynısını yapardın," diyor W.) Kurban geleneğinin sırrının insanlara açıklanması için Dadhyanc'ın kafasının kesilmesini anlatıyorum en son.

"Amma kanlı din şu Hinduizm," diyor W.

Otobüsteyiz. W. postacı çantasını açıp Memphis yolculuğumuzda okumak için getirdiği kitapları gösteriyor. Önce Rosenzweig tabii ki. İnsan yanında her zaman bir Rosenzweig taşımalıymış. Sonra Polanyi'nin *Büyük Dönüşüm*'ü. Whitman'ın başka bir Amerika'yı düşleyen *Çimen Yaprakları*.

"Yaşamak istiyorsak okumak zorundayız," diyor W. Biz hayatı nasıl yaşamak gerektiğini unutmuş olabilirmişiz, ama onlar -postacı çantasındaki yazarlar- unutmamış.

Ben ne getirmişim yanımda okumak için? "Maimon' un otobiyografisi. Hımm, çok iyi. Scholem'in Benjamin anıları. Çok etkileyici." Ama kitapların kapağını bile açmayacağımı biliyormuş. Yanımda o pespaye magazin dergilerinden olduğuna eminmiş.

W. kitapları gerçekten okuduğuma inanmıyormuş zaten. "Senin için totem gibi bir şey kitaplar. Onlarda sende ol-

mayan şeyler olduğunu bildiğin için etrafını kitaplarla çevreliyor ama hiçbirini anlamıyorsun."

Ofisim kitaplarla doluymuş; paradoks buradaymış. Kitapların varlığı, çarpıcı başlıklarıyla renkli sırtları karşısında çocukça bir heyecan duyuyormuşum.

Gerçek bir okur etrafını kitaplarla doldurmaya ihtiyaç duymazmış. Gerçek okur kitaplarını başkalarına ödünç verir, geri alıp almayacağını düşünmezmiş. Tıka basa dolu bir kitaplık ne işe yararmış ki? Şahsen W. huzurevindeki odasında, başucunda Dante'siyle ölen Beckett gibi, en vazgeçilmez kitaplarla yalnız kalmayı tercih edermiş. Beckett; başucunda Dante ve televizyonda kriketle.

Memphis hiç beklenmedik bir şekilde soğuk. Taksi şoförü havanın delirdiğini söylüyor bize. *Gap*'e gidip kendimize kalın kıyafetler alıyoruz. *Memphis*'teyiz! *Gap*'teyiz! Olmak istediğimiz en son yerde!

Gap imkansız bir şekilde ucuz. Bir kıyafet nasıl bu kadar ucuz olabilir? Nasıl bir sömürü batağının içine düştük? Ama soğuktan donuyoruz; ödün vermek zorundayız.

Ben bir kapşonlu alıyorum, W. de bir hırka. Boy aynasında kendimizi inceliyoruz. *Tikiler* gibi göründüğümüze karar veriyoruz; gerçi kelimenin ne anlama geldiğinden emin değiliz. Yine de *tiki* gibi göründüğümüzden hiç şüphemiz yok.

Dışarıda hava hâlâ soğuk. Ne yapacağız şimdi? Bilardocuya gidiyoruz. Tikilerin bilardo oynaması gerektiğinde hemfikiriz.

"Takip ediliyoruz," diyor W. Haklı. Daha önce de gördüğümüz at hırsızı tipli adamlar bilardocunun deri koltuklarına yığılmışlar.

W. bu adamların tikilerden nefret ettiğini ve dünyayı tikilerden kurtarmak istediklerini söylüyor. W. için hava hoşmuş çünkü galiba o da tikilerden nefret edip dünyayı tikilerden kurtarmak istiyormuş. Bu adamlar bizi eşek sudan gelinceye kadar dövecekmiş ve W. bu dayağı memnuniyetle karşılayacakmış. Ama sonunda müstakbel dayakçılarımız bizim berbat bir şekilde bilardo oynayıp içki içmemizi izlemekten sıkılıp gidiyorlar.

"*Barbekü* kelimesi burada İngiltere'de geldiği anlama gelmiyor," diyor W. akşam yemeğinin üstüne. "Kaburga kelimesi de öyle." Hak veriyorum. Ne yedirdiler bize öyle? Dev oval tabaklar dolusu soslu et. Dev patates kızartması yığınları. Korkutucu. W. buranın sonu gelmez açgözlülüğüm için cennet olduğunu söylüyor. Hayatımın zirvesindeymişim şu an. Kendimi sürekli açlıktan ölecekmiş gibi hissetmediğim bir ülke bulmuşum nihayet.

W. tombul adamları oldum olası severmiş. Hayranı olduğumuz, sahnede şişeden şarap içen şişman şarkıcıları anıyoruz. Şişman ve öfkeli adamları. Modest Mouse'un vokalistinin şişman olduğu için mi öfkeli olduğunu soruyorum W.'ye. "Hayır, zaten öfkeliydi, sonra şişmanladı," diyor W. Sence şişman olmayı kafasına takıyor mudur, diye soruyorum. "Başka dertleri var onun," diyor.

"Kafka zayıftı," diyor W. Evet ama o hastaydı. "Blanchot da zayıftı." Evet ama o da hastaydı. "Eminim Brod şişkoydu." Katılıyorum, kesinlikle. Çok fazla içiyormuş,

o yüzden şişmanlamıştır kesin. "Neden içiyordu sence?" diye soruyor W. Kafka olmadığını bildiği için, diyorum.

Beale Sokağı'nda çalan sokak müzisyenlerini izliyoruz. Her tarafımız tikilerle dolu. W. tikilerden nefret ediyor. "Ne işimiz var burada?" diye soruyor. İki şarkı arasında şarkıcı elinde bir şapkayla kalabalığı dolaşıp bozukluk topluyor.

Amerika'da insanlar kendi reklamlarını yapmak zorunda; bunu fark ettik. Üstelik bundan hiç utanmıyorlar da. Bir İngiliz kendi reklamını yapsa utancından ölebilir. W.'ye göre bunun sebebi Amerika'nın sosyal refah devleti olmamasıymış. İyi de tikiler için müzik yapmak? "Aşağılanmaların en büyüğü bu," diyor W. *Big Ass Beer*'da biralarımızı içerken.

Bizi eve götüren taksinin ön camında *Bugün benim doğum günüm* yazıyor. Taksiciden Beale Sokağı'nın eski, turist tuzağı olmadan önceki halini anlatmasını istiyoruz. "Belalı bir yerdi. İnsanlar bıçaklanıp duruyordu. *Pee Wee's... The Panama... The Hole In The Wall...* Hepsi uzun zaman önce kapandı. Kumarhaneler de kapandı. Bilardocuları bile kapattılar. Martin Luther King suikastından sonra Beale Sokağı'nın canına okudular. Sonra seksenlerde turistler için yeniden inşa edildi."

Howlin' Wolf da ellilerde eski Beale barlarından birinde çalıyormuş. Howlin' Wolf, *Uluyan Kurt*, müthiş blues üstadı. "Wolf sahnede dört ayak üstünde sürünüp ulur-

du. Adı oradan geliyor. Kadınları sırtına bindirirdi sonra. Kalabalığın arasına karışırdı. Mikrofonunun kablosu çok uzundu. Bazen bardan çıkıp sokakta söylerdi şarkısını. Aya bakıp ulurdu..." Taksici susup gülüyor.

"Bugün gerçekten doğum günün mü?" diye soruyor W. "Her gün benim doğum günüm," diyor taksici.

Otelin barında W. konferans turumuz üzerine düşünüyor. "İyi gitmiyor, değil mi?" Hak veriyorum, epey kötü gidiyor. Her zamankinden de kötü. "Ama neden şaşırıyoruz ki buna?" diye soruyor W. "Ne bekliyorduk ki? Hayatımızın ileri yıllarında birdenbire ortaya çıkacak Kantvari bir canlanma mı? Bizi dogmatik uykumuzdan uyandıracak geç kalmış bir alarm mı?"

"Sunumlarımız çok kibar," diyor W. "Çok geleneksel." Howlin' Wolf'tan ders almalıyız. Daha çok pathosa ihtiyacımız var. Daha çok ateşe. Aya bakıp ulumalıyız biz de.

W. de sunumlarımızda hep bunu, benim aya bakıp ulumamı beklememiş mi? Gayri-düşüncenin büyük feryadını beklememiş mi hep? Ama elimden gelen kurt uluması değil, embesil ciyaklamalarıymış sadece.

Ah, ne zaman öğrenecekmişiz gerçek filozoflar gibi konuşmayı? Ne zaman felsefenin kendisi, kendi şarkılarını söyleyecekmiş sunumlarımızda?

Felsefenin kendisi. W. bizim Kahin'in adına konuşan, söylediklerini yorumlayan Delfili Pythia gibi olduğumu-

zu hayal ediyor. Ya da, Eleusis Gizemleri'nin tefsirci keşişleri gibi, cemaati *kutsal*'ın huzuruna getirdiğimizi.

"Felsefenin kendisi konuşmalı," diyor W. "Biz de felsefenin söylediklerini dinleyicilerimiz için yorumlamalıyız. Felsefenin kendisi yankılanmalı sunumlarımızda; rüzgarla çalınan arplar gibi."

W. kendisinin fazla akademik olduğunu düşünüyor; dipnotları, referansları fazla dert edindiğini, makalelerinde felsefenin büyük isimlerini sayıklayıp durduğunu söylüyor. Bense... Başını iki yana sallıyor. Ne denebilirmiş ki benim hakkımda? Sorun hiç akademik olmamam, protokollere uymamam değilmiş sadece. Dahası varmış. Ben *gayri*-akademikmişim ve buradaki *gayri* basit bir olumsuzluğun çok ötesinde bir şeymiş.

Akademisyenliğin parodisiymişim ben, gerçek filozofun grotesk ikiziymişim, orası kesinmiş. Ama dahası da varmış. Felsefeye hiç kulak asmıyormuşum. Akıl, mantık, argüman; hiçbirinin benim için bir anlamı yokmuş. Bir bakıma hayranlık uyandırıcı bir şeymiş bu, ama öte yandan dinleyicilerim için korkunçmuş.

Gürlemelerim. Böğürtülerim. W. ben saçmalarken sunum arkadaşım olarak yanımda durmak zorunda kalıyormuş. Benim yerime soruları cevaplamak ve konuşma için gelen diğer insanlara beni açıklamak zorunda kalıyormuş.

Aforoz. Sürgün. W.'nin başına bunları getirmişim. Hor görülmek, alay edilmek. Eskiden ona açık bütün ka-

pılar kapanmış şimdi. Pencerelerin panjurları inmiş. W. dışarıda, soğukta kalmış. Isınabilmek için tepiniyormuş olduğu yerde. Yanında ben varmışım.

Ne istiyormuşum ondan? O kendinden ne istiyormuş? Ah, bilmesinin hiçbir yolu yokmuş. Onu sürüklediğim yere gelmek, dediklerimi dinlemek zorundaymış işte. Uzağa gidiyormuşuz, çoraklığa; bunu biliyormuş. Işıldayan yıldızların, gümüşi çamların altında, hiçbir umudun yeşeremeyeceği topraklara yürüyormuşuz.

"Nasıl oluyor da budalalığımız hâlâ şaşırtabiliyor bizi?" diye meraklanıyor W. Yoksa alttan alta budalalığımızı aşabileceğimizi mi umuyoruz hâlâ?

Kim izin verdi buna? Kim çıkardı çıtamızı göklere? Suçlayacak birini bulmak istiyoruz. Bu başka birinin suçu olmalı. Ufkumuz çok açıldı zamanında. Çok fazla şey gördük. Ama kim izin verdi bunları görmemize? Kapıyı kim açık bırakıp gitti?

W. gazetenin manşetini okuyor. *Polisin elinden intihar*. Kendini öldürmenin bir yolu olarak silahlıyı kışkırtmak. "Peki ya felsefenin elinden intihara ne dersin?" diye soruyor W. "İnsanın kendi aptallığını kullanarak karşısındakini cinayete azmettirmesine ne dersin?" W. bizi sadece bu şekilde açıklayabiliyormuş kafasında; düşünememezimize rağmen düşüncede bu denli ısrarcı oluşumuza başka bir açıklama bulamıyormuş.

"Bizde hepten eksik olan bir şey var," diyor W., ama ne olduğundan emin değil. Utanç - doğru kelime bu mu? Başkası olsa hemen bırakırmış yaptığımız şeyi yapmayı.

Kafka'nın kısacık bir öyküsü varmış. Çok telaşlı bir adam istasyona giderken kaybolup bir polise yol sormuş. *Gibt auf!* demiş polis. *Vazgeç!* "Bizim yapmamız gereken de bu," diyor W. Vazgeçmek.

W. sudan uzakta olmaktan hoşlanmıyor. Beni ziyarete geldiğinde onu denize götürmemi istiyor hemen. Ben onu ziyarete gittiğimde derhal denize götürüyor beni. "Denizde buluşuruz," diye mesaj atıyor geldiğimi haber verince. Havaalanından doğruca denize gitmek zorunda kalıyorum.

Ama şimdi Amerika'nın göbeğindeyiz; deniz bizden uzakta. Mississippi Nehri'ne doğru çekildiğimizi hissediyoruz. Mavi şapkalı turist rehberlerinden biri yolu gösteriyor. Beale Sokağı'ndan aşağı inin, karşıya geçin...

Yol kenarında durup karşıya nasıl geçeceğimizi anlamaya çalışıyoruz. Arabalar durmuyor, sonsuz bir akış. Kamyonlar, otobüsler, hiç ara yok.

Koşmak zorundayız, diyorum W.'ye. Koş! Koşuyoruz, vardık karşı kıyıya. Ama Sal geride kaldı. Orada işte, bize el sallıyor. Yapabileceğimiz hiçbir şey yok. Kaybettik onu! Asla başaramayacak! Yola onsuz devam etmek zorundayız!

Geçmemiz gereken bir yol daha var. Aynı tekniği uyguluyoruz: Gözlerini kapa, bodoslama koş! Kesin kafayı yedik! Bu esnada Sal bir düğme buluyor, basınca trafik ışıkları devreye giriyor. Sakin sakin yürüyor yanımıza. Bizim neden aklımıza gelmedi bu? Sal ikinci yolu da geçiyor. "Dangalaklar," diyor, "neden bıraktınız beni?"

Mississippi Nehri: "Sanırım ki o ırmak kudretli, kahverengi bir tanrıdır," diye Eliot'tan alıntı yapıyor W. "Kollayarak mevsimlerini ve öfkelerini, yıkar ve anımsatır / İnsanların unutmak istediği şeyleri..."

Yıkıyor gerçekten de. Mississippi Nehri düzenli aralıklarla setleri yıkarak fakirlerin yaşayıp çalıştığı nehir yataklarını basıyormuş. "1927'deki büyük selde de aynı şey oldu," diyor W. Bir milyon insan başka yerlere taşınmak zorunda kalmış. Koca koca şehirleri yutmuş sel. Fatura yoksul siyahlara kesilmiş. Ödeyemeyenlere ne olmuş? Kamplara kapatılıp zorla çalıştırılmışlar.

W. kulaklığının bir ucunu benim kulağıma, ötekini kendininkine tıkıştırıyor. Delta'nın derin blues'unu dinliyoruz. Tommy Johnson'ı. Big Joe Williams'ı. Nabız gibi atan ritimleri dinliyoruz. Şarkı denmez bunlara, başı sonu yok gibi hiçbirinin, sözleri çalkantıyı, evsiz kalmayı, yurtsuzluğu, köksüzlüğü, şiddeti, ölümleri, 27'nin büyük selini, 29'un büyük kıtlığını anlatıyor.

"Hayatın müziği bu," diyor W. "Hayatta kalmanın müziği. Dağılmanın, aşağılanmanın, yaralanmanın, do-

ğaçlama bir ritimde, melodiyi önceleyen, melodiyi kırıp parçalara ayıran, kendi selinin sularında eriten bir ritimde hayatta kalmanın müziği."

W. blues yapsam benim adımın ne olacağını düşünüyor. "Şişko Hindu Çocuk nasıl?"

Nehrin kıyısında, Sal W.'nin Facebook sayfası için fotoğraflarımızı çekiyor. W. ben onun atıymışım gibi poz veriyor. Sonra o benim atımmış gibi. Sonra, fotoğraf makinesini otomatiğe alıp, ikimiz de Sal'in atıymışız gibi. Arkamızda Mississipi Nehri'nin çamurlu kahverengi suları.

Amerika çok büyük, bu konuda hemfikiriz. Deniz kıyısı ne kadar uzakta? Doğu da olur, batı da, ama ne kadar uzakta? İki bin kilometre? Üç bin? Müthiş, olasılıksız bir mesafe. Aklımızın alamayacağı kadar çok.

Burada çok fazla alan var. Amerika çok açıkta, çok çıplak. Greyhound otobüsündeyken kasırganın yol açtığı hasarı kendi gözlerimizle gördük. Yıkılmış evler, devrilmiş ağaçlar. Fotoğraflarını çektim. Hiç buna benzer bir şey görmemiştik. Amerika tehlikede, aynı fikirdeyiz. Fazla büyük burası. Fazla savunmasız.

Yaklaşan felaketi düşünüyoruz, bu ülkeyi silip süpürecek rüzgarları, yerini kaplayacak çölleri, üzerinde kararacak gökleri. Kıyamet en şiddetli haliyle burada mı yaşanacak?

Umut. "Bizi ayakta tutan şey bu mu?" diye soruyor W. Her şeye rağmen, her şeye karşı, neden çabalıyoruz hâlâ?

Sınırlarımızı bilmekten alıyoruz gücümüzü, bunda hemfikiriz. Eksik olduğumuzu, alabildiğine eksik olduğumuzu biliyoruz. Önümüzdeki görevin bizim için fazla büyük olduğunu biliyoruz, en azından bu büyüklüğü kavrayabiliyoruz. En azından bu büyüklüğün bizim seviyemize inemeyeceğini, sonbahar göğünde uçan göçmen kuşlar gibi üstümüzden geçip gideceğini biliyoruz.

"Çöp düşünürleriyiz biz," diyor W. Çöp filozofları. Ama o dert etmiyormuş bunu. Karanlıkta el yordamıyla ilerliyormuş gibi bir his varmış içinde. Tünel kazıyormuş gibi, karanlık zamanlara gömülüyormuş gibi.

Ben nasıl bir tünel kazıyormuşum kendime? Pençeleri olmayan, yeraltında delirmiş bir köstebek nasıl bir tünel kazabilirmiş kendine?

Son kertede üç şeyde çok ustalaşmışım: Çük resmi çizmek, şempanze sesi çıkarmak ve Almanca kelimeler uydurmak. Bütün ilmim, bütün irfanım bundan ibaretmiş.

Ya o? Onun durumu farklı mıymış sanki? Ne biliyormuş sahiden? Neyden eminmiş? Neye hakimmiş? Ahit İbranicesi... Klasik gitar... Alman ve Fransız geleneğinde felsefe tarihi... Eski Yunan'a dair bir şeyler, eski Yunanca gibi... Ama hiçbir şeymiş bu. Hiçbir şey bilmiyormuş aslında.

"Sana zalim davranıyor olabilirim, ama bu kendime ettiğim zulmün aynısı," diyor W. Eğer zalimse, zulmü sevgidenmiş. Benden daha iyisini beklediğinin göstergesiymiş. Keşke kendisinin de onun gibi bir akıl hocası olsaymış! Keşke biri de onun ihanetlerini ve saçmalıklarını yüzüne vursaymış!

"Mitolojide pelikan kendi göğsünden et koparıp yavrularını besler," diyor W. O da beni böyle beslemiş. Kendi göğsünden et koparmış benim için. Bu nasıl bir cömertlikmiş! Nasıl bir fedakarlık! Ama ne olmuş sonunda? Cömertliği onu daha da yalnız bırakmış. Semirmiş, dev bir pelikancıkla arkadaşlık edilmezmiş.

Otobüsle Nashville'e dönüş. Çığlık sesleri. Testere uğultusu. Öndeki yolcu dizüstü bilgisayarında *Teksas Katliamı*'nı izliyor.

W. çalışma odasının burnunda tüttüğünü söylüyor. Kitap raflarını özlemiş. Sal'i yatakta uyur bırakıp kahvaltıdan önceki birkaç saati çalışarak geçirdiği sabahların sakinliğini özlemiş.

"Akademisyenliğin ritmini hiç anlamıyorsun," diyor W. İlmin mevsimlerini, ekim mevsimini, filize bakıp onunla ilgilenmeyi, hasadı, düşüncenin mahsulünü toplama dönemini hiç bilmiyormuşum.

Her yaz başı W.'nin düşlediği buymuş: Yaklaşan sonbahar, düşünce mahsullerinin olgunlaşıp toplanmaya hazır hale geldiği, rüzgarla eğildiği sonbahar. Güneş yanığı kollarıyla suladığı, bin bir özenle bakıp büyüttüğü fikirlerin hasadını toplamayı düşlemiş hep.

Düşünceyi eleme süreci varmış bir de. Düşüncenin

harmanını savurmak. Sapı samandan ayırmak. "Ama saman hep karışacak," diyor W. En büyük düşünürler bile samandan kurtulamaz. Yine de buğday vardır. Yıl boyu verilen emeğin kanıtı ortadadır.

Ama ne anlarmış W. bunlardan? Mahsulü bereketsiz olmuş. Her zamanki gibi. Boş tarlada yalnız başına ağlıyormuş şimdi.

"Ah, ne zaman keşfedeceğiz çalışmamızı, gerçekten çalışmamızı mümkün kılacak ritmi? Ne zaman o sabit basınç her günü bir iş gününe çevirecek, her gün önceki günden aldığı güçle bir adım daha ileri gidecek?"

Momentum: düşünce tarafından fırlatılmak, serbest bırakılmak, düşüncenin sapanından çıkan bir taş gibi. İşte o zaman iş dünyevi değil, semavi olacak. Yıldızlar gibi, yörüngesinde dönen gezegenler gibi çalışacağız o zaman. Yaptığımız işler galaksilerin aheste dönüşleriyle, evrenin sabit bir şekilde sonsuza genişlemesiyle bir olacak. Eylemsizlikten, bir tanrının dinlenmesinden farkı kalmayacak.

"Belki de aradığımız şey bir tür Şabat'tır," diyor W. Gözlerimizi kapayacağımız bir zaman; ama sadece dinlenmek için değil, toparlanmak, iyileşmek için. *Emeğimize sadece içeriden değil, dışarıdan da bakabilmeliyiz.* Kim demişti bunu? Daha büyük eserlerin, ilahi bir emeğin bize dokunmasına izin vermeliyiz. Ancak o zaman gerçekten çalışmaya başlayabiliriz, kendi kanalımızın mer-

kezine gizli bir akımla taşınmış gibi.

Kendimizi kanatıncaya kadar çalışmamız gerektiğini söylüyor W. Gözlerimiz kan çanağına dönene, burnumuzdan kan fışkırana dek. Çünkü kendimize ait bir fikir bulunca olacağı bu: Burun deliklerimizden kan fışkıracak. Kan damlaları, fikirlerimizi yazdığımız sayfalara boşalacak.

Bütün yazılar içinde, kanla yazılanı seviyorum bir tek. Nietzsche demiş bunu. Kanla yazmak, ama bizim kanımızla değil. "Tanrı'nın kanıyla yazacağız," diyor W. gizemli bir sesle. Burun deliklerimizden fışkıran Tanrı'nın kanı olacak.

Otobüste canımız sıkılıyor. W. defterimi çıkarıyor çantamdan. Amerika'nın düşüncelerimi nasıl geliştirdiğini görmek istiyormuş. "Ah, tabii ki. Çizimler. Şu kim?" Huckleberry Finn. Şu da bindiği sal. "Salın yanında suda gezen şey ne?" Moby Dick, diyorum. Evet, o da Ahab'ın gemisi Pequod. W. Amerikan edebiyatı klasikleri serime hayran kalıyor.

"Bu da ne? Şiir mi?" Şiir tabii, adı *Tikiler*.

Boy uzun
Sararmış saçlar
Beyaz dişler
Ayakta Timberlandler
Beyaz gömlek, beyaz kazak
Yatları beyaz yelkenli
Tipini siktiğimin tikileri

"Çok zekice," diyor W. Bir şiir daha. *Miçolar*.

Yukarıda, güvertede
Tikiler dans etmekte
Şapkalarını ters takmışlar
Bizse miçolarız
Tikilerin boklarını temizleyen
İçimizde öfke

W.'nin hoşuna gidiyor. Kısa ve öz.

"Bunlar ne?" diye soruyor defterimi ters çevirip gözlerini kısarak. "Bunlar da mı şiir?" Şarkı sözleri, diyorum. Jandek'ten hepsi.

Felsefe umurumda değil
Doğru olsa bile
Her zaman içmeye gidebilir
Ve hiç dönmeyebilirim

"Ah, Jandek," diyor W. Başka kim olabilir ki? Sal W.'ye çektiğim bütün Jandek CD'lerini çöpe atmış. *The Humility of Pain.* "Kırk beşinci albümüydü bu, öyle değil mi?" Kırk altı, diyorum.

The Humility of Pain. Acının Tevazusu. "İşte müthiş bir albüm adı," diyor W. Jandek bizim hiçbir şekilde anlayamayacağımız şeyler görüp deneyimlemiş. O çaresizliğin, mutlak çaresizliğin adamı. Ama aynı zamanda Tanrı'nın da adamı. Sahneye çıkmadan önce ekibini toplayıp dua etmiyor muymuş hep? *Tanrım, bize güç ver.*

Rabbim, bizi koru. "Biz bu Tanrı işini beceremedik," diyor W.

W. son kertede insanların Tanrı'ya neden inandığını, hatta tanrı kelimesiyle neyi kastettiklerini anlayamıyormuş. Kendilerine ateist diyenlerin kayıtsızlığı da yokmuş onda. Ateist ne demek, onu da bilmiyormuş zaten.

Konu Tanrı olunca, yerinden kımıldamayan bir şeyle, yanından geçemeyeceği bir şeyle karşı karşıya hissediyormuş kendini. Asla erişilemeyecek mistik bir bilgi olduğunu düşündüğünden değilmiş bu, aksine, adına tanrı denen, ama şahsi aptallığı yüzünden asla düşünemediği, göremediği bir şey olduğunu düşündüğündenmiş.

Bazen benimle birlikte Tanrı üzerine bir kitap yazmayı hayal ediyormuş. Zekasının ve tutkusunun şelaleler gibi çağladığını düşlüyormuş. Pascal ve Weil'in mirasını yüceltip Cohen ve Rosenzweig'da Tanrı kavramını açığa çıkarmakmış hayali. Kierkegaardvari sıçramalar yapmak, Dostoyevskivari bir coşkunlukla ağzından köpükler saçmakmış.

Benim ne faydam dokunacak? Projeye ne katabilirim ben? "Kayıtsızlığını açıklarsın," diyor W. "Sonra da çük resmi falan çizersin."

Jackson'da mola, sabahın erken saatleri. Otobüsün penceresinden diğer yolcuları izliyoruz hayranlıkla. Dışarıda durup buz gibi ayazı soluyorlar. Kim bu insanlar, yol-

culuğumuzdaki bu yoldaşlar? Nereye gidiyorlar? Biz yorgunuz, yol yorgunu, onlarsa tazecik, umut dolu. Dünyaya hazırlar.

"Mesafe Amerikalılara hiçbir şey ifade etmiyor," diyor W. Köksüzlük! Amerikalılar zar atar gibi yaşıyormuş dünyayı. Bir bakıyorsun, evlenmiş Amerikalı. Bir bakıyorsun boşanmış. Sonra yine evlenmiş, sonra yine boşanmış. Sonra yeni bir kariyere başlamış. Sonra istifa edip eyaletin öbür yakasında, kıtanın başka bir ucunda iş bulmuş.

Amerikalılar hop diye toplanıp yola çıkıyor! Bir eyaletten ötekine şıp diye taşınıyorlar! Uzun mesafeler kat etmek onlar için işten değil, yeni yerlere gitmeye, yeni hayatlara başlamaya dünden hazırlar!

W. Amerika'ya gelen ilk göçmenlerden bahsediyor dokunaklı bir sesle. Sibirya'dan yürüye yürüye gelmişler. Tabii artık yokmuş böyle bir yol. Avcı-toplayıcıymış hepsi. Tarım felaketi, ki kapitalizmin kökeni buymuş, henüz yaşanmamış o sıralar.

Orta Neolitik Dönem: "Belki de her şey o zaman ters gitmeye başladı," diyor W. "Tarımla birlikte servet merkezde toplanmaya başladı. Herkes malını koruma derdine düştü, askeriye gelişti. Yırtıcı oldu insanlık. İnsan insanın kurdu oldu." Bunları *Civilization 4* oynarken öğrenmiş.

Belki de ilk atalarımız gibi rızkımızı doğada aramalıyız biz de. Belki sadece yürümeye devam edip dutlarla,

yol kenarındaki ölü hayvanlarla beslenmeliyiz. Bir anlığına Amerika'yı yürüyerek geçmenin hayalini kuruyoruz, artık var olmayan dev toprak köprüyü geçerek gelen ilk göçmenler gibi. Amerika'nın meyveleriyle, Amerika'nın cömertliğiyle, bütün bereketiyle önümüzde uzanan karada yaşamayı hayal ediyoruz, biz, tiki gömlekleriyle iki budala Whitman.

Şehri Piegon Forge. Son çok yakın.

Yanından geçtiğimiz her mini-golf sahası ve su kaydırağıyla W. biraz daha dibe çöküyor. Tepelerde gördüğümüz her devasa altın haçla, modernlik taslayan her motelle, kıyamet temalı aile şovlarını duyuran her bir tabelayla (*Vahiyler Müzikali, Amerika'nın Dört Atlısı, Bana Dua et, Eski Zaman Dükkanı*) W.'nin çığlıkları daha da yükseliyor. Daha çok kıyamet tabelası, hiçbir yerden biten daha çok dev haç!

"Zamanın Sonu temalı park yapmış bunlar!" diyor W. "Kıyametin Disneyland'i burası!"

W. nereden geldiğini çözemediği kahkahalar duyuyor. Kahkahalar havayı dolduruyor. Ona mı gülüyor yoksa bu Amerikalılar? "Bay Scheitz'e ve delice fikirlerine de gülmemişler miydi?" diye soruyor W. Bay Scheitz'i hapishaneye tıkmamışlar mıydı? W.'nin sonu da orada, kodeste mi olacak? Bruno'ya da gülmüşlerdi, kendini vurana dek gülmüşlerdi ona da. "Senin sonun da o mu? Kendi-

ni mi vuracaksın sen de?" W. bunları düşünüyor. "Sakın kendini vurma şişko çocuk!" diyor bana.

Gece çöküyor, Smoky Dağları'nda kulübeyi ararken kayboluyoruz. Sağımız solumuz uçurum. Ev sahibimiz kullanıyor arabayı. Çok gergin. "Araba çok ağır!" diye şikayet ediyor. Yolcular olarak inip yürüyoruz, her taraf buz, yokuş araba için fazla dik.

Dört bir yanımızda dağlar yükseliyor. Yıldızların ışıkları parıldıyor buzlu yolda. Sağ çıkacak mıyız buradan? Yoksa yabani doğada sonsuza dek kayıp mıyız artık? Dolly Parton buralarda bir yerlerde yaşamıyor muydu?

Derken görüyoruz. Kulübe. Ama W. için çok geç artık. W. kudurmuş durumda. Ne işi varmış burada? Nasıl düşmüş buraya? Bir adım daha atamazmış! O bir gayriyolcuymuş! Yolculuktan istifa ediyormuş! Bir adım daha atmayacakmış!

Sonraki saatlerde balkona çöküyor W. Küvetten çıkmış ve hâlâ ıslak. Havlulara sarılı, son nefesini veren bir kuğu gibi. Ne yapmış bu ülke ona? Nasıl düşmüş buraya? Sakin sakin konuşup sakinleştiriyoruz onu. Elimizde musluk sulu Plymouth cinlerimiz.

W. kendine geldiğinde eski bluesculardan bahsediyor hüzünle. Kısacık hayatlarından. Ama hayat zaten kısa değil mi? Vakit yok! Vakit yok!

"Ne lüzumu vardı Amerika'ya gelmenin?" diye soruyor W. Hiçbir şey öğrenmemiş burada. Düşüncesi ilerle-

memiş. Tek bir fikir bile gelmemiş aklına. "Düşünce Hırsızı Birleşik Devletleri, bu ülkenin adı bu olmalı," diyor W. *Amerika Birleşik Çöplükleri*...

Newcastle'dayız yeniden, benim şehrimde. W. Tyne Köprüsü'nden etraftaki evlerin çatılarına bakarken, "Bundan güzel manzara yok," diyor. En yüksek terastan köprünün yeşil altına dokunabilirsiniz. İki tarafta aynı koyu yeşile boyanmış sokak lambaları yükseliyor elli metre kadar. Köprünün büyük kavisi sokak lambalarından otuz metre daha yukarıda.

"Bir proje lazım sana," diyor W. "Seni meşgul edecek bir şey lazım." W.'nin akademik işleri varmış tabii. Buna rağmen benimle işbirliği yapmaya tenezzül ediyormuş. Ama ben bunu, işbirliğimizi hiç ciddiye almıyormuşum. Benim için tasarladığı yükseklere çıkamıyormuşum bir türlü.

W. düşüncede birlikte yükselmemizi istememiş mi hep? Bizi hayalinde uçan, taklalar atan iki çalıkuşu gibi düşünmemiş mi? İki çalıkuşu, kanatları gergin, kesişen, iç içe geçen, birlikte ama ayrı ayrı, aynı rotayı izleyen, dur durak bilmeyen iki çalıkuşu...

"Hiç dinlenmezdik," diyor W. "Hayatı hep göklerde yaşar, farklı şeyler keşfeder ama nihayetinde hep birleşir, uçuşun seyrinde, bulutların üstünde birbirimize seslenirdik."

Göğe fırlatılmış bir mızrak gibi düşünmek. Aynı yöne atılmış, havada kavisler çizen iki mızrak gibi düşünmek. Yeryüzüne düşen bir meteor, hayır, yeryüzüne düşen iki meteor gibi düşünmek, uzayı yara yara. Düşünce yerçekiminde düşmek kadar kaçınılmaz olmalıydı. Düşünce yasamız, kaderimiz olmalıydı. Ama *yukarı*, göğe doğru düşmeliydik. *Yukarı*, düşüncenin yükseklerine düşercesine düşünmek...

Ne oldu onun yerine? Kim uçtu? Uçuş falan yokmuş ortada. Ne ben uçuyormuşum, ne de W. Ben onun kafesiymişim, W.'nin kuşhanesiymişim. Beni geride bıraksa neler olabilirmiş? Hangi gökleri keşfedermiş? Ama farkındaymış, bir yanılsama, bir mazeretmiş bu da. Beni her şey için suçlayabilirmiş. *Her şey senin suçun* diyebilirmiş, benden kurtulsa da hiçbir şey olmayacağını bildiği halde.

"Beni denize götür!" diye bağırıyor W. her gelişinde. Denizi görmek zorunda W.! Benim Kuzey Denizi'm onun Atlantik'inden çok farklıymış. "Hatta daha soğuk görünüyor," diyor W. manastırın arkasından manzaraya bakarken.

Bazen giriş ücretini ödeyip manastıra giriyoruz, böylece W. üstlerindeki yazıları okuyamadığı yıkık dökük me-

zar taşlarını, eskiden silah konan boş yuvalarıyla Jennycliff'tekilere benzeyen sığınakların kalıntılarını görebiliyor. Ama bugün bir misyonumuz var. W. deniz havasını ciğerlerine çekmek istiyor. Ayrıca bir içkiye ihtiyacı var!

Park Hotel'e gidiyoruz. Smokin giymiş yaşlıca bir garson ilgileniyor bizimle. Patates kızartması ve mayonez. Güneşin altındayız. Başını patilerine dayamış, ömrünün sonlarına yaklaşmış bir Bassett tazısının gözleri üstümüzde. Tepside iki ellilik geliyor, garsonun kolunda beyaz bir havlu var. "Denize!" diyor W. biralarımızı tokuştururken.

Amerika maceramızdan ve bu maceradan öğrendiklerimizden bahsediyoruz. Marx'tan ve *Stroszek*'ten. *Stroszek*'i hatırlayınca rahatlıyoruz. W.'yi tutuklamadılar! Ben kendimi vurmadım! Amerika maceramızı sağ salim atlatmamızın mucize olduğuna karar veriyoruz.

Ne öğrendik peki bu geziden? Önemi, anlamı neydi? W. bazen düşüncelerimizin fazla küçük olduğunu düşünüyor. Düşünülmesi gerekenin büyüklüğünü, düşüncenin kasırgadan önceki siyah, ağır bulutlara benzeyen enginliğini, meşumluğunu düşünmeyi beceremediğimizi düşünüyor.

W. düşündüğü şeyle birlikte hareket eden, düşündüğünü izleyen ve düşündüğüne cevap veren bir düşüncenin hayalini kuruyor; bir sörfçü ve dalganın ilişkisi gibi olmalıymış düşünmenin düşünceyle ilişkisi. Düşünülende yaşayan bir düşünce; denizde yaşayan bir balık

gibi. Yo, hayır, düşünce denizde denizden bir damla olmalıymış; suyun suya ait olduğu gibi ait olmalıymış nesnesine.

Tanrı düşüncesi Tanrı'dan bir parça olmalıymış; gözyaşı düşüncesi gözyaşlarıyla ıslanmalıymış. Peki ya felaket düşüncesi? Felaket düşüncesi neyin parçası olmalı, nerede ıslanmalı felaketin düşüncesi?

W. ona anlattığım Hindu öğretisini hatırlıyor. Dört Çağ'ı.

Altın Çağı'nda herkes her şeyden memnundu, demiştim ona. İnsanların arasında fark yoktu. Sınıflar yoktu; nefret, şiddet yoktu. Herkes yüz yıl yaşıyordu. Cennet ve dünya birdi. Kutsal kitabın anlamı gayet açık olduğundan rahiplere gerek duyulmuyordu. Her ruh hakikati yaşıyordu.

Gümüş Çağı'nda mutsuzluk, bıkkınlık ve nostalji baş gösterdi. Yağmur yağdı; ağaçların altına sığınıldı. İnsan ömrü bir çeyrek kısaldı. Ahlak bozulmaya başladı; cennetle dünya birbirinden ayrıldı. Kutsal kitap okundu, ama rahipler bile okuduklarını anlayamıyordu artık, birbirleriyle tefsir yarıştırıyor, kavga ediyorlardı.

Bronz Çağı'nda korku hüküm sürmeye başladı. Yağmacılık, yırtıcılık başladı. İnsanlar düzlüklerde peydahlanan şehirlere sığındı. İnsan ömrü elli yıla düştü. Yalan yaygınlaştı. Erdem rüzgarda bir mum gibi söndü. Cennetle dünya büsbütün koptu. Rahipler kutsal metinlerin

eski dilinden sadece birkaç kelime çözebiliyordu artık; zaten ilahi sözün yorumuna talep de yoktu.

Demir Çağı'nda, bizim çağımızda ise iktidar savaşları hüküm sürüyor. Dürüstlük ve cömertlik şehirlerden kaçıp vadilere saklanan yoksullarda kaldı. Erdemin yasası, paranın yasasına bıraktı yerini. Toprağı kuraklık, gökleri kül sardı. Rahiplerin soyu kutsal metinleri bir tarafa attı. Umudun olmadığı çağda kutsallık neye yarar?

"Ama," diyor W., "bir çağı atlamışsın. Bok Çağı'nı." Gelecek çağmış bu. Gelecek çağın alacağı şekli anlatmamışım ona. W. için çok netmiş olacaklar. Savaş her şeyi yakıp yıkacakmış. İnsanlar sıçanlara, böceklere dönüşecekmiş. Gökler yanıp kavrulacakmış. W. şimdiden görebiliyormuş alev alev gökyüzünü.

İşte o zaman ben kendimi bulacakmışım, büyük Brahma rahipleri soyunun son üyesi. İşte o zaman kocaman sırıtacakmışım, o soyun yaşayan ölüsü, yüz karası olarak. O zaman kozmik dansıma başlayacakmışım, semirmiş, kabarmış bir tavuk gibi.

Sonra? Sonra ne olacak? "Sonra büyük sel olacak," diyor W. "Yalnızca su ve karanlık olacak. Ardından, binlerce yıl sonra... Vişnu'nun son avatarının adı neydi?" Kalkin, diyorum. "Hah, binlerce yıl sonra Kalkin gelecek, dünyayı iyileştirmeye hazır olacak. Beyaz atının üstünde, ateşten bir kılıçla. Dünyayı yok edecek, sonra yeni bir dünya doğacak eskisinin küllerinden. Ve bütün döngü yeniden başlayacak."

"Hindular hep döngüler halinde düşünüyor," diyor W. "Döngüsel insanlarsınız siz." Hinduizmden en çok uzaklaştığı noktaymış bu. Bir Yahudi ve Katolik olarak W. özünde çizgiselmiş. Zamanın sonu -zamanımızın sonu- mevhumu onun için tamamıyla farklıymış.

Kıyametin Hindulara ne ifade ettiğini merak ediyor. Hüküm yok, mahşer yok, kefaret yok. Sonsuz döngülerle düşünen Hindu için kıyamet yalnızca yeni bir başlangıcın ilk perdesi olabilir.

"Bir Hindu kıyametin dehşetini gerçekten, ama gerçekten kavrayabilir mi?" diye soruyor W. "Kefaretin ihtişamını gerçekten anlayabilir mi?"

W. uzun zamandır şüpheleniyormuş zaten. İkimiz de dört bir yanda dehşet görüyormuşuz. Kaos ve bozulma, hırs ve çatışma görüyormuşuz. Ama bunlar bana dokunmuyormuş aslında. Çağların en berbatı olan bizim çağımızın bile Tanrı'nın avatarlarından birinin doğumuna şahit olacağı düşüncesi beni teselli ediyormuş.

W., "Yalnızım," diyor. Çaresizliğinde yalnızmış. Ama senin de Mesih'in var, diyorum. Mesih, avatar Kalkin'den çok farklıymış bir kere. "Üstelik Mesihçilik zamanla ilgili bir şeydir," diyor, "at üstünde bir gerzekle değil." Bunu bana başka bir zaman açıklayacakmış. Şimdi anlamazmışım.

Whitley Körfezi'nde, denize bakan pencereleri sunta kaplı binaların arasında yürüyoruz. Bir şey sona ermiş burada, bunda hemfikiriz. Bir şey bitmiş. En azından kentsel dönüşüm başlamadı henüz. Neymiş efendim? Kültür bölgesi olacakmış burası. Düşünsenize! Eskinin lunaparkları, altın kumları, şimdi *kültür bölgesi* olacakmış.

Şehirde de durum farksızdı. W. rıhtım alanında süren yenileme çalışmalarından ve kamusal sanattan hiç hoşlanmamıştı. Kamusal sanat, emlakçıların semti pazarlama yollarından biri olmuş daima. Kaçınılmaz bir şekilde, mutenalaştırmanın habercisi olmuş. Kentsel dönüşümün piyonu.

W. sanata düşmanmış. "Sanatçılara fon ayırmak yerine ceza kesmemiz gerekir," diyor. Sanatçıları sistematik bir şekilde tarihten silmeliymişiz. Bir tür Kültür Devrimi'ne ihtiyacımız olduğuna şüphesi yok.

Şehrin gerçek sanatı, elbette ki, *endüstriyelmiş*.

Spiller's Wharf. High Bridge. Ouseburn Valley'deki dört katlı keten değirmeni...

W. şehir halkının, eski işçi sınıfının geri dönüp rıhtım alanını yeniden ele geçirdiğini düşlüyor. Çapa yapan demircilerin, tuz toplayıcılarının kültür bölgesine ihtiyacı mı var? Kömür taşıyan mavnacıların, halatçıların, faytoncuların soyu neden atalarına ait bir yerin zenginlerin yeni gettosu olmasına izin veriyor? Neden gelip geri almıyorlar burayı? Tynelılardan oluşan büyük bir ordunun nehirden şehre hücum ettiğini, kamusal sanatı parçalayıp yeni binaları yakıp yıktığını hayal ediyor W.

Arama-kurtarma helikopteri dolaşıyor denizin üstünde. Biri kaybolmuş olmalı. Biri yok olmuş olmalı. Yaklaşınca kumsaldaki ambulansı görüyoruz. Dalış kıyafetleri içindeki cankurtaranlar üstünde yelekleriyle suya koşuyorlar.

Gelip geçenler yürüyüş yolunun kenarına diziliyor. İzliyoruz. Kumların yerini kayalıklara bıraktığı kıyıyı takip eden ikinci bir helikopter katılıyor operasyona. Akıntının çok şiddetli olduğu sonucuna varıyoruz. Cesedin nereye vuracağını bilmek imkansız demek ki. Ambulansın basamağında başını ellerine gömmüş genç bir çocuk oturuyor omuzlarında havluyla.

Helikopterin durmayan pervanesi denizin yüzeyine gölgeli bir hava veriyor. Her birinin arasında birkaç yüz metre olan cankurtaranlar can yelekleriyle kulaç atıyor.

Dalıp çıkıyorlar bazen. Çok daha yukarıda ikinci helikopter tuhaf bir açıyla bütün alanı tarıyor. Belki özel bir ekipmanı vardır, diye fikir yürütüyoruz, su altı radarı falan.

İki adam kumsala koşup soyunuyorlar. Zil zurna sarhoş ikisi de. Çırılçıplak, kahkahalar ve çığlıklarla suya atıyorlar kendilerini. Kalabalığı fark ettiklerinde utanıveriyorlar. Kızarmış yüzlerle tıpış tıpış kumsala dönüp elleriyle aletlerini örtüyorlar.

Gara dönerken W. efkarlı. Ne kadar zamanımızın kaldığını merak ediyor. On yıl? Yüz yıl? "Bunu bilmememiz en büyük sıkıntı," diyor. Felaketin bütün koşulları hazırmış, buradaymış, her yerdeymiş, ama felaket ne zaman gelecekmiş?

Dünyanın sonu üzerine, kıyamet üzerine eline geçen her kitabı okuyormuş. Vadeli işlemler piyasasıyla, fırtına dalgalanmalarıyla, çölleşmeyle ilgili ne bulursa yalayıp yutuyormuş. Sonra benim kitaplarımı okuyormuş. "Tanrım, onlar ne öyle!" diyor. Sonun bütün koşulları hazırmış, ama sonun kendisi, o henüz teşrif etmemiş.

W. hava değişimlerine karşı çok hassas olduğunu söylüyor telefonda. Batı rüzgarlarının şehri bombalayacağını günler öncesinden hissedebiliyormuş. Atlantik'ten alçak basınç dalgaları geldiğini biliyormuş şimdi mesela; dalgalar İngiltere'nin güney kesimini gri bulutlarla, yağmurla, nemle vurmaya hazırmış. Yeni bir alçak basınç dalgası gelecekmiş hemen ardından. Nasıl çalışacakmış W.? Nasıl *ciddi* bir iş çıkarabilirmiş böyle?

"Senin için hava hoş tabii," diyor. Bir kere ülkenin doğusundaymışım, hava o kadar ağır değilmiş burada. Tamam, daha soğuk olduğunu biliyormuş, bende kalmaya geleceği zaman yanında kalın bir mont getirmeyi ihmal etmezmiş zaten, ama hava daha tazeymiş burada. Zihin için iyiymiş bu, düşünceye iyi gelirmiş taze ve serin hava.

Oysa W. düşünemiyormuş. Batı rüzgarlarının geldiğini biliyormuş. Alçak basıncın haftalarca, hatta belki aylarca kalacağının farkındaymış. Bazen bütün bir mevsime hükmediyormuş Batı rüzgarları; bu da W.'ye dev bir

zaman kaybına mal oluyormuş, yarım yamalak yapıyormuş her şeyi.

Yine de erkenden uyanıyormuş tabii. Şafak sökerken oturuyormuş masasının başına. Sabahın dördünde, beşinde hazır oluyormuş çalışmaya. Kitaplarını açıyor, güneş Stonehouse'un çatıları üzerine doğarken notlar alıyormuş. Güvercinlerin pencerenin pervazında kafayı yemiş gibi ötmeye başlamasına bile kalmadan güne hazır oluyormuş.

Herkesten önce kalkıyor, ama yine de düşünemiyormuş. Hiçbir şey düşünememiş son aylarda, tek bir düşünce bile gelmemiş aklına. "Motorum durdu," diyor. Fetret devri. Ama hep böyle değil miymiş zaten? Düşünce ne zaman imkanlı olmuş ki onun için? Ne kadar erken kalkarsa kalksın, düşünceyle randevusuna geç kalıyormuş hep; herkesten önce hazır olup düşünceyi şaşırtmaya çalışsa da hep geç kalıyormuş.

W. Latince felsefe deyişleri üzerine bir kitap okuyor. "Hah, tam sana göre bir şey: *Barba non facit philosophum.* Sakal insanı filozof yapmaz." Sonra beni sınamaya başlıyor. "*Eo ipso* ne demek? *Modus tollens*'le *modus ponens*'in farkı ne? *Tabula rasa*, bunu bildiğini biliyorum. *Conatus*, bu da senin bile bileceğin bir şey."

"Aslında hiçbir şey bilmiyorsun, değil mi? Hiçbir bilgi birikimin yok." W. eski İbranice biliyor tabii, klasik gitar da çalabiliyor. Üstüne üstlük aşina olduğu onca büyük eser var. Husserl'i iyi kötü okumuş mesela. Leibniz karşısında şaşkınlıktan ağzı köpürmüyormuş.

Sokrates hiçbir şey bilmediğini biliyormuş, bilgeliği buymuş, bütün bilgeliklerin başlangıcı buymuş. Ama hiçbir şey bilmemekle hiçbir şey bilmediğini bilmek farklı şeylermiş. Hiçbir şey bilmediğini bilip cehaletinden kurtulmaya çalışmakla, o cehaletin içinde bataklıktaki su aygırı gibi keyifle debelenmek farklı şeylermiş.

"Sen bilmek istemiyorsun," diyor W. Durmadan içmemin sebebi buymuş, bildiğim azıcık şeyi de unutma isteği. "Geriye hiçbir şey kalmadı senin için." Sadece bulutsuz bir gökyüzü, başımın içindeki Zen gibi boşluk sadece.

Oxford'a karşı korku gibi bir his varmış içimde. Korkuyor, bu yüzden de aşağılıyormuşum. "Nefret ediyorsun," diyor W., "çünkü seviyorsun." Oxford beni hayal kırıklığına uğratıyormuş, çünkü ben onu hayal kırıklığına uğratmışım. Daha ortaokuldayken gerçek bir üniversitenin neye benzediğini görmek için otobüse atlayıp Oxford'a gitmemiş miyim? Liseyi bitirince kapağı oraya atmaya çalışmamış mıyım hemen?

"Sence ne dediler arkandan?" diye soruyor W. "Büyüklük kuruntusuna kapılmış bu şempanzeye nasıl bir anlam verdiler?" Oxford Üniversitesi'nde bir dakika bile hayatta kalabileceğimi düşünmüş müyüm gerçekten? Oxford'un kibarcıklarıyla kanoya binip gezeceğimi düşünmüş müyüm cidden?

W.'nin babası, ki çok bilge bir adammış kendisi, W.'nin başvurmasına bile izin vermemiş. "Sen oraya ait değilsin," diye kestirip atmış hemen. Haklıymış da. W. Oxford etkisinden muaf olmuş hep. Oxford'dan etkilen-

mediği için, tepkilenmemiş de. Benimki gibi bir nefret yokmuş içinde.

"Oxford içindeki Diyojen'i ortaya çıkarıyor," diyor W. Üniversitenin önünden gelip geçenlere bile sataşıyormuşum. Bir de buna doğruyu söylemek diyormuşum, W.'ye göreyse kafayı sıyırmış bir alkolik gibi davranıyormuşum sadece.

İşin özünün Polonya'da olduğunda karar kılıyoruz Cowley Yolu'nda yürürken. Sır, Polonya'da. Anılara dalıyoruz. Ah, Polonya maceramız! Daha mutlu olduk mu hiç? Her şey orada bir araya gelmedi mi? Her şeyin başladığı yer orası değil mi?

Hayalimizde canlanıyor, oradaydık işte. Üstümüzde tişörtlerimiz, orman desenli şortlarımızla ülkemizin elçileriydik. Entelektüel delegeler olarak bir kabul törenini hak etmiştik tabii ki. Wroclaw'un belediye başkanı bizzat karşılamamış mıydı bizi? Ama karşılama komitesi çok eğlenmişti gelişimizle; İngiltere'nin bulup bulabildiği en iyi tipler biz miydik yani?

"Balinaların hava delikleri hakkında saçmalamaya o zaman başlamıştın," diyor W., "akşam yemeğinde." Tabii asıl facia yemekten sonra yaşandı. Dans pistinde Freud'un *ilk sahnesini* canlandırdık. *İngilizlere has bir dans figürüdür bu*, dedik onlara. *Biz İngiltere'de böyle dans ederiz.* Korktular bizden, başlarını çevirdiler.

Ama bunun haricinde Polonyalılar Avrupalılara yakı-

şır bir incelikle davranmışlardı bize. Güneşin alnında bir mangal partisine gitmiştik. Sosis ve bira vardı. *Biz İngilizler kaba saba insanlarız*, demiştik onlara. *Bizden bir şey beklemeyin*. Hayal kırıklığına uğrayacaklarını söyleyip baştan uyarmıştık onları. Ama bir süre sonra bizi ilginç bulmaya başlamışlardı.

"Kalplerini kazandık," diyor W. Saçmalıklarımız hoşlarına gitmeye başladı. Neandertaller gibi onlara çok da uzak olmayan bir ırk olduğumuzu düşünüyorlardı herhalde. İnsanlık ağacının daha alt bir dalı. Çıtayı iyice düşürdüklerinde sıkıntı kalmadı. Hiçbiri bizden bir şey beklemiyordu artık.

Evet, her şey o zaman başladı; bunda hemfikiriz. Polonyalı ev sahiplerimiz bizden ümidi kesince, biz de kendimizden ümidi kestik. İşte o zaman, üstümüzde orman desenli şortlarımızla, durumumuzu kabullendik.

The Trout'da içiyoruz, önümüzdeki çayıra bakıyoruz pencereden.

Oxford: Kelime çarpıyor W.'yi. Cop gibi iniyor kafasına. Su bombası gibi patlıyor kulaklarında. Oxford! Oxford!

Ne diye geliyoruz buraya yıllardır? Ne diye önce konferansa, sonra da bar bar gezmeye geliyoruz Oxford'a? Ne anlamı var ülkemizin entelektüel durumuna, kendi entelektüel durumumuza ağlaşıp durmanın?

İngiltere düşünce için uygun bir ülke değil, diyoruz her sene kendimize. Anglo-Sakson zihniyeti soyutlamaya, metafiziğe karşı, diyoruz. Alman derinliğinin, Fransız radikalliğinin, Orta Avrupa'nın varoluşsal acısı *Weltschmerz*'in, Rusların duygusal hassasiyetinin zıttıyız biz... İspanyolların ölümcül coşkunluğu ya da Yunanların kader anlayışı bizden çok uzak.

"Hepsinden öte, İngilizler dini anlamıyor," diyor W. "Dinin pathosunu kavrayamıyor. İngilizler çok ampiri-

sit. Çok gerçekçi ve düzler. Her yanlarını saran dini göremiyorlar. Din, bu dünyaya dairdir, gündelik şeylere. Kıta Avrupası bunu anlıyor. Yeni ateistlerin bir türlü anlayamadığı da bu."

W. bizim gibi insanlar için alternatif entelektüeller ağı kurmaya çalışmamış mıydı? Meşhur Plymouth konferanslarını bu yüzden başlatıp okula konuşmacılar çağırmamış, ücretleri karşılaması için bin bir kaynaktan para toplamamış mıydı?

Ah, her şey ne harikaymış ben mahvedene kadar. "Seni neden çağırdım ki?" diye soruyor elinde birasıyla kafasını iki yana sallayarak. Hâlâ aklından çıkmıyormuş; bütün bir akşamüstü benim çalışmalarıma, daha doğrusu benim çalışma sandığım şeylere ayrılmış. Üstelik dinleyiciler, en azından benim davet ettiklerim, benden yanaymış ilk başta. "Sunumunun iyi olmasını yürekten istiyorlardı," diyor W. Ne oldu sonra? Başını iki yana sallıyor yine.

Neden çağırmış beni? İnsanları okuluna çağırmasının sebebi W.'ye ilham vermeleriymiş, onu helak etmeleri değil. "Tabii işin altında ölüm içgüdüsü yoksa," diyor W. Ben onun ölüm içgüdüsü değilsem nasıl açıklanabilirmiş bütün bunlar?

Konferansını mahvetmişim, orası kesinmiş. Sonraki konferanslarını da mahvetmişim. Ne çaresi kalmış benimle birlikte tıpış tıpış Oxford konferanslarına dönmekten başka? Bütün gerçek Oxford akademisyenleri uzak-

tayken üniversitenin salonlarını kiralayan Oxford özentilerinin arasına dönmekten başka ne kalmış yapacak?

"Felsefe karşılıksız aşk gibidir," diyor W. "İnsana hiçbir şey kazandırmaz; sadece bir özlem, bir eksiklik hissi, tamamına ermemiş bir hayat." Ama bazen felsefe elinden gelirmiş gibi hissediyormuş. Bu işi birlikte, dostlarımızla birlikte becerebilirmişiz gibi.

Dostları yok muymuş eskiden? Varmış tabii, ama ben hepsini kaçırmışım. Korku içinde kaçışmış hepsi. W.'ye "Ne yaptığını sanıyorsun sen?" diye soruyorlarmış e-postalarında. "İtibarını yerle bir ettiğinin farkında değil misin?" diyorlarmış.

"Ah, neden takılıyorum seninle?" diye soruyor W. Sanki başka seçeneği yokmuş gibi. Benimle takılmayı seçiyormuş, mesele buymuş. Kendi seçimiymiş bu, ya da öyle miymiş gerçekten? İçgüdüsel bir şey miymiş yoksa? Ya da, aksine, içgüdünün tersi miymiş?

Her halükarda benim labirentimde kalıvermiş. Korku: Burada kalıp gün be gün daha da çok kaybolacak, bir labirentin içinde olduğunu unutana dek kayıp kalacak. "Sen benim dünyam oluyorsun," diyor W. Bütün dünyası ben oluyormuşum. Dehşetin ta kendisi değilse neymiş bu?

Rol yaptığını unutan bir aktör gibiymiş. Kat kat kamuflajının altında kaybolmuş gizli bir ajan. Kim olduğunu bilmiyor artık. Lars ülkesinde bir yurttaş. Bir Lars kaçığı daha.

"Bir *realitätpunkt* lazım bize," diyor W. Her şeyin başlayabileceği mutlak bir kesinlik noktası. Ama W.'nin kesin bir şekilde bildiği tek şey temellerimizin ebediyen un ufak oluşuymuş, budalalığımızın ebedi *dur* levhası.

Her yeni gün, kendimizi adayabileceğimiz başka bir projenin taze yıkımı. Her gün, hırslarımızın anlamsızlığının, sınırlarımızın taze ifşası. Söyleyecek, yazacak hiçbir şeyimiz olmadığından, hiçbir şeye hiçbir şekilde katkıda bulunamayacağımızdan, dünyanın bizi çoktan yendiğinden, ele geçirdiğinden, bizi ölümüne dövdüğünden başka ne öğrendik?

"Ya onlara, arkadaşlarımıza ne oldu?" diye soruyor W. Dünyanın rüzgarı onları da dört bir yana savurmadı mı? W. gibi onlar da işsizliğe karşı kendi savaşlarını vermiyorlar mı? Onlar da gazetelerde çıkan bir avuç iş ilanına başvurmuyor mu?

Hertford Köprüsü'nün altından geçerken, "İnsanlar sıçan deliklerine sığışmaya çalışıyorlar, birbirlerine düşüyor, birbirlerini yiyorlar," diyor W. Bizim de, arkadaşlarımızın da başına aynı şey gelecek. Birbirimize düşüp birbirimizi yiyeceğiz.

W.'nin bütün umutlarının tersi bu. W. hepsiyle, bütün arkadaşlarımızla birlikte omuz omuza direneceğimizi, birlikteyken kendi başımıza olacağımızdan çok daha güçlü bir falanks kuracağımızı düşlemişti hep. Kuğular gibi ömür boyu süren bağlar geliştireceğimizi, eşimize ihanet etmektense kolumuzu kesmeyi yeğleyeceğimizi

düşlemişti.

Turf'te biralarımızı içerken düşünür kolektiflerinden bahsediyoruz. Özgürlük ağacının etrafında dans eden Hegel'i, Hölderlin'i, Schelling'i anıyoruz. Jena sokaklarında simbiyotik felsefelerini pratiğe döken Novalis'le Schlegels'i. 1884 devrimlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Avrupa polisinden kaçıp Londra'da bir köşeye çekilen Marx'ı, Engels'i ve göçe zorlanan diğer devrimcileri düşünüyoruz.

Sonra yirminci yüzyıla geliyor, avangard sanatçıları, Sürrealizmi ve Situasyonistleri, manifestolarını ve aforozlarını konuşuyoruz. Kim André Breton'dan daha ateşliydi? Kim Guy Debord'dan daha titiz? *Antonin Artaud yemeğini yerken çok şapırdatıyor, kovun o herifi gruptan! Asger Jörn burnunu karıştırıyor habire, derhal gönderin!*

Kurallar: "Bizim de kurallara ihtiyacımız var," diyor W. Zorlamalıyız kendimizi. Bir güç kaynağı lazım bize, bizi harekete geçirecek biri. Kırbacı şaklatacak biri. "Kucak köpekleri! Dalkavuklar!" diye bağıracak biri.

"Mademki bizi disipline sokacak bir lider bulamıyoruz, kendimizi disipline sokmak zorundayız," diye devam ediyor. "Birbirimizin entelektüel vicdanı olmalıyız; birbirimizin lideri, birbirimizin takipçisi."

W. Perec, Roubaud gibi OULIPO üyelerinin aradıkları *özgürleştirici mecburiyet*ten bahsediyor. OULIPO'cuların edebi eserler verirken uydukları meşhur kurallardan. Palindromlar, lipogramlar, akrostişler... "OULIPO'nun işle-

ri, *işbirliğine* dayalıdır, mesele bu," diyor W. "Çıkan eserler gruba atfedilir."

Queneau, OULIPO'cular için "Kendilerine kaçmak isteyecekleri bir labirent kuran sıçanlar" dememiş miydi? O sıçanlar biziz, bu kesin. Özgürlük istiyoruz. Ama önce kendimize bir labirent kurmamız lazım.

Lars Von Trier'le arkadaşlarının "iffet yemini" dedikleri Dogma95'ten bahsediyoruz. Her türlü sinema numarası yasaktı. Sahne kurmak yok, mavi perde yok, bilgisayarla yaratılmış dinozorlar, dönem filmleri, film müziği, ağlaşan kemanlar yok.

Sinema gündeliğe inmeli, gündeliği anlatmalıydı. Dogma95'in talebi buydu. Filmler gerçekliğe eğilmeliydi. Aşkla, ölümle ilgilenmeliydi. "Pathos!" diyor W. "Baştan aşağı pathos!"

Dogma: Entelektüel akımımızın adı bu olmalı; hemfikiriz. Kendi "iffet yeminimizi", kendi manifestomuzu yazmalıyız. Magdalen Köprüsü'nde Cherwell'in üstüne eğilip kurallarımızı bağırıyoruz suya.

Birinci kural: Dogma *sadedir*. Mümkün olduğunca net konuş. Mümkün olduğunca basit. Düşünceni sunarken özel isimlere yaslama sırtını. Alıntı yapma. İnsanlara hitap et. Onlarla konuş, gündelik dili kullan. Gündelik kelimeleri.

İkinci kural: Dogma *pathos doludur*. Argümana dayandığın kadar duygulara da dayan. Gömleğini yırt, saçlarını yol! Ve ağla – gözlerin çıkana kadar.

Üçüncü kural: Dogma *samimidir*. En büyük ciddiyetle ve sadece en büyük ciddiyeti gerektiren konularda konuş. Azami samimiyeti hedef al. Yakıcı bir samimiyet. İnsanın içini dağlayan. Vietnam'daki keşişler gibi, kendini dinleyicilerinin önünde yakmaya hazırlan.

Ya dördüncü kural? *Dördüncü* kural: Dogma *işbirlikçidir*. Arkadaşlarınla yaz. Arkadaşlıkların yazdıklarına dayanmalı. Arkadaşlık birlikte yazdıklarınızdan daha fazlası olmamalı.

W. şu derlemeyi, *İtalya'da Radikal Düşünce*'yi hatırlatıyor bana. Paolo Virno! Mario Tronti! W. için mihenk taşıymış onlar. "Safi Dogma," diyor. Hepsi arkadaşmış. Yazdıklarında hiç alıntı, hiç referans yokmuş; hepsi aynı fikirdeymiş ve fikirlerini tarihsel gerçeklikler gibi yazıyorlarmış. "Bu da diğer bir kural," diyor W. "Fikirlerini hep tarihsel gerçeklikler gibi yaz. Ve hep çal arkadaşlarından. Herkesten çal! Hatta bu mecburi olmalı: Dogma *intihalcidir*. Her zaman başkalarının fikirlerini çal ve seninmiş gibi üstüne yat."

"Yunanlar özgür bir adamın yavaş yürümesi gerektiğini düşünürdü," diyor W. Köleler acele edermiş, ama özgür bir adam canı isterse bütün gün salına salına yürürmüş. "Yavaşla!" diyor çimenlerde bara doğru yürürken. Gezinme sanatına dair hiçbir fikrim yokmuş benim. Flanörlüğün hazlarından bihabermişim.

W.'nin yürüyenlere karşı mesihçi bir inancı varmış oldum olası. Yayayı önceden belirlenmiş bir rotaya mahkum eden yollardan hiç hazzetmemiş. Bu yüzden havaalanlarından da nefret etmiş hep. "Bir havaalanında her zaman sadece tek bir yön vardır," diyor W. "Eğer yön değiştirmene izin veriliyorsa, bu sadece seni oradaki dükkanlardan alışveriş yapmaya itmek içindir."

Newcastle'daki havaalanı da yolcuları sürekli dükkanlara yönlendirmiyor muymuş? W.'yi deli ediyormuş bu. Raflardaki bütün parfüm şişelerini yere devirmek istiyormuş. Kabarık fiyatlı bütün şarap şişelerini kırıp dök-

mek geliyormuş içinden. Ama burada, çayırda, çimende, her yön açıkmış bize. Ne yöne istesek yürürmüşüz, hem de istediğimiz kadar yavaş.

W. Mandelstam'ın Stalin hakkındaki şiiri yüzünden hapsedilip Gulag'da öldürülmeden önce Petersburg sokaklarında uzun yürüyüşlere çıktığını söylüyor. Mandelstam yürürken kafasında şiirler yazar, kafasında yazdığı şiirleri eve gidince kağıda dökermiş. İhanete uğrayıp da el yazmaları imha edildiğinde karısı hepsini aklına yazmış. Emanetlerin en değerlisi.

W. kitaplığımda Mandelstam'ın *Umuda Karşı Umut*'unu gördüğü gün benim tam bir *kültür adamı* olacağımı anlamış. Kitabı okuyup okumamam, anlatılanları anlayıp anlamamam önemli değilmiş. Rafımda durduğuna göre, kitabın adını görünce heyecanlanmış olmalıymışım, W. için bu kadarı yeterliymiş. Kitabın adı, *Umuda Karşı Umut*, ve şehrinden sürülüp Gulag'da öldürülen Mandelstam *miti*. İçimi kıpırdatmış, hissetmişim kitabı. W. bu düşmüş zamanlarda birlikte çalışıp okuyacağı daha ne isteyebilirmiş?

"Celan yürüyüşlerinin ortasında karısını arar, kafasında yazdığı şiirleri okurmuş," diyor W. Aynı Celan otel odasının kapısının altından Tanrı'yı gördüğünü iddia etmemiş miydi? "Tanrı'yı otel odasının kapısının altından giren bir ışık huzmesi şeklinde görmüş," diyor W. "Çok etkileyici."

Ah, ama ne anlarız biz Mandelstam'ın, Celan'ın çal-

kantılarından? Ne anlarız şiirden ya da bu Bok Çağı'ndan? Son kertede biz sadece şiirin mitini seviyoruz, şiirin *tarihsel gerçeklikteki öneminin* mitini, şiir okurları olarak kendimizin mitini seviyoruz.

Şiiri seviyoruz, çünkü şiir hakkında en ufak bir fikrimiz yok. Dini seviyoruz, çünkü din hakkında en ufak bir fikrimiz yok. Tanrı'yı seviyoruz, çünkü Tanrı hakkında en ufak bir fikrimiz yok.

"Bir de Walser var, yürüyenlerin koruyucu azizi." İsviçre Alpleri'nde yürüyen Walser. Önceliklerini bilen, bu yüzden hayatını yazmaktan ziyade delirmeye adayan Walser. Walser deliydi ve deliler yürürdü. Bir gün, neredeyse elli yıl önce tam bugün, karın üstünde ölü bulundu. Kendi ölümüne yürümüştü bu kez. "Yani ölümü akıl hastanesinden çok uzakta, kendi istediği şekilde karşıladı. Mesele de bu," diyor W. "Yürüyen kişi dünyayı kendi tercihiyle, kendi şartlarıyla karşılar. Yürüyen, ama yavaş yürüyen kişi, dünyayı kendi ölçüleriyle yaşar."

Keşke biz de Walser kadar bilge, yani Walser kadar *deli* olsaymışız. Keşke biz de yapmamız gerekenin yazmak değil yürümek, düşünmemek, sadece yürümek olduğunu anlasaymışız. Düşünmeyi bırakmak! Yazmayı bırakmak! Okumalarımızı, ki gerçek bir okumanın yalnızca gölgesi olabilir bizim okumalarımız, bırakıp okumanın eski zamanlardaki tarihsel önemini aramak. Ama durmuyoruz, değil mi? Kitaplar biriktiriyoruz. Etrafımızı kitaplarla, eski Avrupa'ya ait isimlerle dolduruyoruz,

sadece yürümemiz, kendi yolumuzda durmadan yürümemiz gerekirken.

"Biraz kestirme zamanı," diyor W. şehre dönerken. Kendi deyişiyle *güç uykusu*nu uyumak için odasına dönme zamanı. Güç uykularını üniversitedeki bir konferansta öğrenmiş. Yirmi dakika uyuyorsun ve zihnini çok daha uzun süre uyuduğuna inandırıyorsun. Sadece yirmi dakika uyuyup pırıl pırıl uyanmak! Kendine gelmek için tek yapması gereken buymuş.

Ama ben uyutmuyormuşum onu. W.'nin uyuma arzusunu, hatta uyuma mevhumunu hepten hor görüyormuşum. Geceleri bin bir çeşit saçmalıkla uyutmuyormuşum onu. Sonra gündüz oluyormuş, o zaman da yeni saçmalıklar buluyormuşum W.'yi uyutmamak için.

Herkesten sonra yatmak için, şafak sökene kadar geceyi izlemek için ısrar eden oymuş tabii. Kaç gecemiz gün ağarırken, kuşlar ilk şarkılarına başlarken bitmiş? Kaç gece geçmiş televizyonda *Stroszek*, masanın üstünde *Kurtuluşun Yıldızı*'yla?

W. geceyi yaşamak isteyen adamlardanmış. Ama öğleden sonraları... Öğleden sonraları benimmiş. Ancak o zaman kendime geliyormuşum. Etrafımdaki herkes bitkin düşüp savunmasız kaldığında. Herkes beni susturamayacak kadar yorulduğunda Lars vakti geliyormuş. "İşte o zaman saldırıyorsun," diyor W. Öğleden sonra: benim en güçlü, W.'nin en zayıf olduğu zaman. Bütün haşmetimle gelip herkesi bezdirdiğim zaman.

Ama aynı zamanda en çok korktuğum zamanmış bu, W.'ye böyle söylemişim. Çok şaşırmış buna. Öğleden sonraları onun için dinlenme, güç toplama vaktiyken benim için korku vaktiymiş.

"İşsiz kaldığın yıllar yüzünden böyle olmalı," diyor W. Uzun öğleden sonraların gevşek bir çamaşır ipi gibi sündüğünü söylememiş miyim o zamanlar? O saatlerin *ebedi hiçliğinden,* zamanın *sonsuz tükenişinden* yakınmamış mıyım? Bütün aptal programların, sabah şekerlerinin bittiği, televizyonun bile tekrarlara düştüğü zaman. "*Komiser Columbo* başlıyordu o saatlerde," diyor W. "Ama hiç katlanamıyordun o diziye, değil mi?" Onu izlemek yerine yürüyüşe çıkarım daha iyi, demişim. Onun yerine bisiklete binerim. Hareketli olmak! Bir şeyler yapmak! "Tek yaptığın Tesco'ya gidip ucuz sandviç almaktı," diyor W. "Sonra da kütüphaneye gidip film alıyordun. Hep korku, hep endişe içinde." Neydi beni korkutup endişelendiren? Ne demiştim? Blanchot'dan alıntıyla *sonsuz tükeniş.* Lefebvre'den alıntıyla *ebedi hiçlik.*

"Gece kuşu olmamana şaşmamak gerek," diyor W. Akşam yemeği vakti gelene kadar bitap düşmem normalmiş. W.'yi ziyarete gittiğimde önce bir bira, biraz da domuz etiyle kendime geliyormuşum. Akşam yemeği öncesi atıştırmalıklar.

W.'nin uyumasına izin versem o da kendine gelebilirmiş. Güç uykusuyla gücünü toplamış, yeni doğmuş bir bebek gibi taptaze bir şekilde aşağı inebilirmiş. Ama ben konuşmakta ısrar edip onu uyutmuyormuşum. İnatla tüketiyormuşum onu. W. kanepede uzanır, ben masada otururken delice planlar yapıp duruyormuşum.

Benim için öğleden sonraları plan yapma vaktiymiş her zaman, dünyayı fethedecekmişim gibi. Gelecek üzerinde bir kontrolüm, söz hakkım varmış gibi davranmak zorunda hissediyormuşum kendimi. Geleceğe tutunmaya çalışıyormuşum. Kanca fırlatan bir dağcı ya da bileğinden fışkırttığı ağlarda sallanan Örümcek Adam gibi. *Anda* mutlu olamıyormuşum asla. *Öğleden sonraların rahminde* mutlu olmam imkansızmış.

Oxford'da nehre bakıyoruz. "Kapitalizm ve din," diyor W. yine. Düşüncesini ileri götürememiş pek. Defteri neredeyse bomboş. Sayfaları karıştırıyorum.

Umudun olduğu yerde din vardır: Bloch. Yüksek sesle okuyorum. *Bazen Tanrı, bazen hiçlik: Kafka.* Devam. *Tanrı'yı gördüm, duydum Tanrı'yı. Otel odamın kapısının altından süzülen bir ışık huzmesiydi: Celan.* Güzel! Ama W.'ye ait bir düşünce yok burada. "Evet, kurak bir dönemden geçiyorum," diyor.

Belki o da benim gibi şiiri denemeliymiş. Haiku yazabilirmiş mesela: "Yarım tonluk arkadaşım / belada mı yine başın?" "Fanila giymiş bir salak / En sevdiğim arkadaş." Ya da şiir yerine resme yönelebilirmiş. *Bir Gerzeğin Anatomisi. Pastoral Budala.*

Şu da W.'nin en sevdiği alıntı. "Mezar taşıma bunu yazmaları gerek," diyor. Heiner Müller'den. *Talihsiz Melek.*

Geçmiş kabarıyor ardında, kanatlarına, omuzlarına taşlar atıyor, gömülü variller gibi gürlüyor, gelecek biriki-

yor önünde, gözyuvarlarını patlatıp nefesiyle boğuyor onu. Talihsiz melek sessiz, taşlaşan uçuşunda, bakışında, nefesinde tarihi bekliyor. Taşların arasında dalgalarla şişen güçlü kanatlarının yenilenen telaşı, uçuş sinyalini verene kadar.

W. bunun bize düştüğünü düşünüyor bazen. Eski Avrupa'nın mirasını korumak bizim işimizmiş belki de. Cehaletin karanlığındaki ülkemizde Kıta Avrupası'nı yaşatmakmış misyonumuz.

Bir yandan dünyanın mevcut hali karşısında duyduğumuz korku ve nefret, bir yandan neler olabileceğine dair Mesihçi bir umut. "Bu ikisi nasıl bir araya gelmiş bizde?" diye soruyor W. Nasıl olmuş da kariyerlerimizin yani sözüm ona düşünürler olarak hayatlarımızın ancak müthiş bir felaketin sonucu olabileceği hissiyle, ihtişamlı Avrupa tarihinin koruyucuları olduğumuz, geçmişte bir pay sahibi olduğumuz inancı bir araya gelmiş?

Dünya nasıl bir oyun oynamış ki biz, öğrenimimizin -ki bu esasında sadece öğrenmeye, felsefeye, edebiyata dönük bir *coşku*dan ibaretmiş- dünyadan tastamam kopuk, dünyayla tastamam alakasız olduğunu hissetmemize rağmen, aynı zamanda çağın en büyük soruları üzerine, en önemli, en tehlikeli ne varsa onun üzerine eğildiğimize kanaat getirmişiz?

"Yanılsamalar içinde yaşıyoruz," diyor W. O bunu biliyormuş. Yoldan sapmışız, fena halde çıkmışız yoldan, bundan eminmiş. Ama yine de, sadece gülünç bir parodi-

si olsak bile, bizden çok büyük, çok daha önemli bir şeyin parçası değil miymişiz?

Biz düşüncenin önünde engelmişiz. Düşünceye çelme takıyor, onu küçük düşürüyormuşuz. Bizim yüzümüzden bu hale gelmiş, bizim kadar sarhoşmuş şimdi, köprüden aşağı kusuyormuş yanımızda.

Yine de buradaymış işte, hemen yanımızda. "Mesele de bu," diyor W. "Düşünce buradaysa çok çaresiz durumda olmalı. Takılacak başka kimsesi kalmamış olmalı. *Biz düşüncenin son arkadaşlarıyız.*"

W.'nin hayalinde ülkenin kenarlarındaki ofislerimizde, Avrupa'nın kenarındaki Karanlık Çağ manastırlarında oturur gibi oturuyor, kadim bilgileri yaşatıyormuşuz. Öğretimiz el altından yayılıyormuş; yasakmış, çünkü tehlikeliymiş. Gizli polis derslerimize sızıp bizi tutuklamaya hazırlanıyormuş. Düşünce düşmanları burada, Oxford'da bile peşimizdeymiş. "Özellikle Oxford'da," diyor W. "Bizi izliyorlar. Gözden kaybetmemek için bizzat onlar davet etti bizi. Bizi Oxford'un kucağına düşürmek için. Boğmak için. İçimizdeki hayatı emmek için..."

İşin aslı W. kimsenin peşimizde olmadığını adı gibi biliyormuş. Kimsenin umurunda değilmişiz artık, gerçek buymuş. Kimse izlemiyormuş bizi. Üniversitenin kapısında gizli polisler yokmuş. Kimsenin işine çomak sokmuyormuşuz.

Roma'nın barbarlar tarafından yağmalandıktan son-

raki hali gibiymiş bu. Medeniyet düşmanı barbarlar geldiği gibi gitmiş. Artık muhafızlar yokmuş, çünkü koruyacak bir şey kalmamış. Evet, biz içerdeymişiz içeride olmasına ama bu içerisiyle dışarısı arasında bir fark olmadığının resmiymiş sadece.

Yanımıza kâr kalmış her şey, hiçbir bedel ödememişiz. Aptallığımız gün gibi ortadaymış. Ama sorun değilmiş bu, kimsenin umurunda değilmiş. Kimliğimizin, yaptıklarımızın bir önemi yokmuş. Sadece şans varmış artık dünyada. Ve fırsatçılık. Biz şanslı mıyız, diye soruyorum W.'ye. "Hiç şüphesiz," diyor. Peki fırsatçı mıyız? "Hayır, fırsatçı olamayacak kadar aptalız biz."

W. bunu muazzam bir hakikat gibi net bir şekilde görebiliyormuş. Uçsuz bucaksız gökyüzü gibi büyük bir hakikat, *Artık önemli değil*, diyormuş. Oxford Üniversitesi'ndeki Bodleian Kütüphanesi'nin üzerinde yazan buymuş: *Her şey bitti.* Okulun avlularına kazınmış: *Her şey sona erdi. Çok geç kaldınız.* Cüppeli akademisyenlerin üzerinde bir yazı bulutu: *Gibt auf! Gibt auf! Gibt auf!*

Kapı açık. Menteşelerinden düştü düşecek. Ötesinde başka kapılar ya da eskiden kapıların olduğu yerlerde duvarlarda boşluklar ya da eskiden duvarların olduğu yerlerde molozlar ya da eskiden molozların olduğu yerlerde toz toprak var. Onun da ötesinde yıldızsız, boş bir uzay. Hiçlik.

Gök gürültüsü. Yaz günü çakan şimşekler. "Bizim okulda bir sıkıntı var," diyor W.

Söylentilere göre beşeri bilimler fakültesini toptan kapatacaklarmış, bütün dersleri. Onun yerine sporda uzmanlaşacakmış üniversite. İşten çıkarılacakları belirlemek için danışmanlar getirmişler.

Neyse ki bazı hocalar kalacakmış. Sonuçta okulun akademik saygınlığa da ihtiyacı varmış. "Beni *badminton etiği profesörü* yaparlar belki," diyor W. "Ya da *gülle atmanın metafiziği* diye bir ders açarım."

Ama herkes işine yeniden başvurmak zorundaymış, en azından dedikodular bu yöndeymiş. İş gücünü yarıya indireceklermiş. "Çok Hobbesvari," diyor W. "Herkes herkesin kurdu olacak, herkes herkesin düşmanı."

İlk geldiğinde nasıl da barış dolu, nasıl da huzurluymuş üniversitesi. Meslektaşları birbirini sımsıcak karşılar, av-

luda çay içip akademik şeyler tartışırlarmış. Kimse haftada üç beş saatten fazla ders vermek zorunda değilmiş.

Sonra düşüş başlamış. Ders saatleri artmış. Herkes daha meşgulmüş artık, sohbete daha az vakit kalmış. Hocalar kapısı kapalı ofislerinde yalnız başlarına çalışır olmuş. Ama avluda karşılaşınca birbirlerini selamlıyorlarmış hâlâ. Vakit bulduklarında birbirlerinin ofisine çaya gidiyorlarmış.

Derken işler daha da kötüleşmiş. Meslektaşları ders vermekten başka bir şey yapamıyormuş artık. Kimse konuşmuyormuş. Kimse çaya gelmiyormuş. Hocalar ya da hocalardan arta kalanlar yalnız başına çalışıyor, fikirlerini kendilerine saklamak zorunda kalıyormuş. Avlu sessizmiş.

Ya şimdi? Meslektaşları akademinin, ilmin ne olduğunu unutmuş şimdi. Ders vermekten, sonsuz, amansız derslerden başka her şeyi unutmuşlar. Üniversitenin koridorlarında hırlayarak bakıyorlarmış birbirlerine. Kütüphanenin ateşe verileceği söylentileri dolaşıyormuş, avlunun ortasına idam sehpası kurulacakmış. "Dante'den fırlamış gibi," diyor W.

"Savaş başlıyor," diye devam ediyor. "Ordular toplanıyor. Senin anlattığın korkunç Hindu hikayeleri gerçek oluyor sanki." W. *Mahabharata Destanı*'nda geçen büyük savaştaki Arjuna gibi hissediyormuş kendini. Kurukshetra düzlüklerinde, düşman saflarında dostlarını, akrabala-

rını bulan Pandava ordularının lideri gibi. Amcaya karşı yeğen, öğrencisine karşı öğretmen, dosta karşı dost; savaş aileleri dağıtmış, eski dostlar düşman olmuştu. Arjuna yayını bir kenara atıp dizlerinin üzerine çökmüştü. "Neden savaşayım?" diye sormuştu dostu Krişna'ya. "Neden devam edeyim?" Benimle birlikteyken W.'nin yakındığı şey de bu: O neden savaşmalı, neden devam etmeliymiş?

W. okulun bir itibarının olduğu, teoloji ve felsefe bölümünün okulun tacındaki en değerli taşlar olduğu eski günlerden kalan akademi yoldaşlarına savaş açacağını söylüyor. Okulun diğer ülkelerden gelen akademisyenler için hem sığınak hem de tapınak olduğu, savaşın kasıp kavurduğu yerlerden gelen mülteci alimleri, sağ çıkan bilginleri kabul ettiği, onlara bir ofis ve kütüphaneye giriş kartı verdiği günlerden kalma akademi yoldaşlarıyla savaşa girecekmiş.

Antik medeniyetlerin eserlerini hatmeden, hayatlarını üniversite üniversite gezerek geçiren dost felsefecilerle çatışacakmış. Eski Avrupa karşısında kendisi kadar büyülenen kardeş akademisyenlerle kapışacakmış. Kafka'dan, Spinoza'dan, Fransızlardan, Almanlardan, eski Yunanlardan büyülenenler dostu değil düşmanıymış artık.

"Krişna, Arjuna'yı rahatlatmak için ona ilahi bir bakış bahşetti," diyor W. anlattıklarımı hatırlayarak. Arjuna'

nın onun semavi halini, bütün kozmosun onun bedeninde dönmesini izlemesine izni verdi. Arjuna Tanrı'nın ışığını, Yüce Yoga'yı her şeyi içine almak için yanan bir ateş gibi gördü. Ateşte milyonlarca ilahi varlık gördü ve evrenin sayısız katmanının birleşip tek olduğunu.

"Senin semavi halin neye benziyor?" diye soruyor W. "Hadi, göster bana." Aslında zaten görmüş bunu, en azından bir kısmını. Semaviliğim engin ve beyaz göbeğimdeymiş. Pörsük kollarımda, bileklerimin etrafında rüzgarla dalgalanan pantolon paçalarımdaymış.

Ve dans edişimde, o berbat dansımda. W. benim dansımda kozmosun sonunu görüyormuş. İlahi varlıkların ve evrenin sayısız katmanının yok oluşunu görüyormuş. Ezeli kaosu görüyormuş. Yıldızların, güneşin sönüşünü, gecenin günü yutuşunu görüyormuş. Yaratılışın, evrenin doğumunun zıttını.

"Göklerin kapakları açıldı," diyor *Yaratılış*'tan alıntı yaparak. "Engin suların derinliklerini" ve "denizdeki canavarı" gördüğünü söylüyor *Yeşaya*'dan alıntıyla.

"*Mahabharata*'nın sonu nasıldı?" diye soruyor. *Ve Hindistan'ın üzerine karanlık çöktü*, diyorum. "Siz Hinduların içinde büyük bir çöküş hissi var," diyor. "Ve Hindistan'ın üzerine karanlık çöktü..." İç çekiyor. "İşte bir destan böyle bitmeli."

Birinci Dogma sunumumuzun açılış konuşması Kafka üzerineydi, hınca hınç doluydu salon. W. çok dokunaklı bir şekilde Wolverhampton Kütüphanesi'nde *Şato*'yla ilk karşılaşmasından söz etti. Bense (W.'nin sonradan söylediğine göre epey aptal bir şekilde) Winnersh'teki bir kütüphanede *Şato*'yla kendi karşılaşmamı anlattım. "Ne saçmaladın sen yine?" diye kızdı sonra W. Ama Dogmacılar birbiriyle dayanışmalıydı tabii; birine sorulmuş bir soru ötekine de sorulmuş sayılırdı. Omuz omza verip kanımızın son damlasına kadar savaşmalıydık. Savaşı kazandık mı peki, diye soruyorum. "Hayır, kaybettik," diyor. "Ama çok görkemli bir şekilde kaybettik."

İkinci Dogma sunumumuz. Konu, düşüncenin koşulu olarak arkadaşlık. W. argümanının yarısını Paolo Virno'dan, öteki yarısını Mario Tronti'den çaldı. "Virno'yla Tronti fikirlerini Aristoteles'in kategorileri gibi yazıyor," diyor W. Buna hayranmış. Dogma'nın al-

tıncı kuralını hatırlatıyor bana: Her zaman başkalarının fikirlerinin üstüne yat.

Ben ultra-Dogmacı bir hizip kurup genel olarak arkadaşlıktan değil, kendi arkadaşlıklarımdan, yani kaçık dostlarımdan bahsetmişim.

W. Dogma'ya yeni bir kural eklemek istiyor: Dogma *kişiseldir*. Her zaman kendi deneyimlerinden örnekler ver. Hayır, yetmez: Sunum bütünüyle senin deneyimlerinle başlayıp bitmeli. Dönüm noktalarını anlat! Denemelerini! Debelenmelerini ve aşağılanmalarını! Bu kural benim hayatım için biçilmiş kaftanmış. "Senin hayatının dehşeti için," diyor W.

Üçüncü Dogma sunumumuzla zirve yaptık. Ağladık mı? Sayılır. Gömleklerimizi yırtıp parçaladık mı? Ramak kaldı. Elimizden gelen en büyük ciddiyetle, tarihsel gerçekliklerden bahsedercesine konuştuk mu? Elbette! Peki birbirimize gelen soruları bayrak yarışındaymışız gibi birbirimize yıktık mı? Hiç kuşkusuz!

W. rahiplerden bahsetti sunumda, ben keşişlerden. W. köpeklerden bahsetti, ben çocuklardan. Dağlar taşlar bile ağlayacak sandık. Gökyüzü gözyaşlarını tutamayacak, yağmur yağacak sandık. W. yeni bir Dogma kuralı atıyor ortaya: Daima rahiplerle köpeklerden söz et.

Dördüncü Dogma sunumumuzda bütün konuların en önemlisinden, aşktan söz ettik. Gerçi aşkın modern dünyada yaşanamayacağını söylüyor W., aşk diye bir şeyin burada var olamayacağını. Ben keşişlerle geçirdiğim yıl-

lardan, ilahi ve dünyevi aşktan söz ettim. *Agape* ve *eros*tan. Sonra W. sevgilerin en yücesine, *philein*'e değindi.

İyi bir güreş ekibi gibiydik, diye karar veriyoruz sonra. Ringde birbirinin yedeği iki güreşçi gibi. "Sunumlarımızda her zaman Yunanca terimler kullanmalıyız," diyor W. Bu da bir Dogma kuralı olmalı: Bir halt anlamadığın Yunanca terimler kullan daima.

W. benimle birlikteyken kendini Jane Goodall gibi hissediyormuş bazen. Şempanze uzmanı Goodall şempanzeleri incelemekle kalmayıp onlarla birlikte, onların arasında yaşayarak zamanla güvenlerini kazanıp davranış biçimlerini öğrenmiş.

W. benim üzerimde yürüttüğü çalışmalardan ne öğrendiğini soruyor kendine. Neyi anlamış bu şekilde? İlk başta bana bir ortak gözüyle baktığını kabul ediyor. "İşte birlikte düşünebileceğim bir adam," demiş o zamanlar içinden. "İşte tam bir *düşünce ortağı*."

Beklediği kişi ben değil miymişim? Ben de onun gibi, onun cinsinden, onun beğenilerine ve beğenmezliklerine sahip bir düşünür değil miymişim? Benim IQ'm onunkinden düşükmüş elbette, ama buna karşılık hızlı düşünüyor, iyi konuşuyormuşum. Sesim kubbeli tavanların altında yankılanıyormuş. Bazıları benden yana umutluymuş. Bir yere gittiğimi, ilerlediğimi düşünüyorlarmış. W. de aynı fikirdeymiş.

W. bir *düşünce arkadaşı* arıyormuş kendine, ama ne olmuş? "Senin düşüşünün tanığı oldum," diyor. Kayıp bir uydu gibi uzayda döne döne kaybolmuşumu izlemiş. Heba etmişim her şeyimi. Ya da belki de başından beri hiçbir şeyim yokmuş. Ne yeteneğim, ne becerim. Belki de yalnızca bir serap, yalnızca W.'nin görmek istediği şeymiş bendeki.

Bir *düşünce yoldaşı*, W.'nin istediği şey buymuş. Peki onun yerine neye dönüşmüş? Hayvanat bahçesinde bir görevliye. Bir şempanze uzmanına.

Beşinci Dogma sunumumuz. W. karatahtaya iki alıntı yazdı ve sonra çıt çıkarmadan oturduk. İlki, "İnsan, acının sabanıyla tekrar tekrar sürülüp parçalanmalıdır." İkincisi, "Ölümün üstesinden ölmemekle değil, ölümün ötesini sevmekle gelinir."

Altıncı Dogma sunumumuzda W. tek bir alıntıyla yetindi: Sorel'in ölüm döşeğinde söylediği iddia edilen sözler: "Bütün sözcüklerin geçerliliğini yok ettik. Geriye bir tek şiddet kaldı." Yedinci sunumumuzda arkamızdaki duvara yansıtılmış tek bir sözcük vardı: *İHMAL*.

Spital Tongues, Newcastle. "Tanrım, evin pislik içinde," diyor W. "Nasıl temizlik yapılacağı hakkında hiçbir fikrin yok, değil mi?" W. bunun Brahmalara özgü bir şey olduğundan şüpheleniyor. Vasıfsız işleri yapamıyormuşum ben. Temizlik yapamayacak kadar temizmişim. Ellerimin, dizlerimin üzerine çökemezmişim.

"Kopukluk, senin ısrarla beslediğin şey bu," diyor W. "Dışarısıyla (evin pisliğiyle) içerisi (nihai benlik, *Atman*) arasında mümkün olan maksimum gerilim. Ve bu gerilim, bir ok gibi, aydınlanmaya nişan almış, yaydan çıkmaya hazır."

"Bu ses de ne?" diye soruyor. "Fare sesi mi bu?" Sıçan, diyorum. Sıçanlar sardı evimi. Bahçedeki sıçan pisliklerini gösteriyorum - siyah elips şeklinde topaklar, bir düzine bok parçası, bazıları rastgele yığınlar oluşturmuş, bazıları etrafa dağılmış. Saksılardan dökülen toprakları işaret ediyorum. Sıçanlar çiçek soğanları aramış yemek için.

Bir sıçan ciyaklıyor yine, gırtlaklanan bir kuşun sesi gibi. "Nereden geliyor ses?" diye soruyor W. "Evin içinden mi?" Altından, diyorum. Evin altında yaşıyor artık sıçanlar.

Döşeme tahtalarının altında bir buçuk metrelik bir boşluk var. Onun da altı çamur. Geçen gün tahtalardan birini kaldırıp aşağı ışık tuttum. Sıçanları gördüm, diyorum W.'ye. Kaç tane olduğunu bilmiyorum. Orada ne yaptıklarını bilmiyorum. Birbirlerinin üstünde süründüklerini gördüm ama. Islak tüylerinin parıltısını gördüm.

"İyi de nasıl yaşıyorlar?" diye soruyor W. ürpererek. "Ne yiyorlar?" Bir süre sonra, "Sen besliyorsun bu sıçanları, değil mi? Sıçan yetiştiriyorsun burada," diyor. Trakl'ın şiirindeki anlatıcıyı hatırlatıyor bana, loş avlusunda insanlığa ihanet edercesine sıçan besleyen adamı.

Yüzümde, gözlerimdeki delilikte görebiliyormuş bunu; kemirgen dönüşümler, yabani ötekilikler düşlüyormuşum. Üstünde pirelerle capcanlı sıçan sürüleri, evimden dünyaya yayılıyorlar, sürünüyorlar, çukurlar kazıyorlar, dört bir yana yüzüyorlar, yeni bir vebanın taşıyıcıları.

"Sıçanlar doğudan geliyor," diyor W. "Arabistan'ın çöllerinden (siyah sıçan), Baykal Gölü'nün kıyılarından (kahverengi sıçan) gelip savaş ve kıtlık dönemlerinde serpiliyor, batıya doğru ilerlerken veba salgınları yayıyorlar."

Siyah sıçanlar İngiltere'ye on üçüncü yüzyılda, kahverengiler on dokuzuncu yüzyılda varmış; hem etobur, hem otobur, her koşula uyum sağlayabilir ve doğurganlarmış. "Sıçanlar acımasızdır, kahverengi sıçanlar siyahlardan daha acımasızdır," diyor W. "Sıçanlarda merhamet yoktur. Kendilerinden zayıfları sürüden kovarlar. Siyah sıçanın doğal düşmanlarını defetmesi gibi, kahverengi sıçanlar da siyahları sürer. Ve hiç şüphesiz, yeni dalga sıçanlar göreceğiz yakında."

Üstelik zekilermiş. Kahverengi sıçanların meta-zeka emareleri gösterdiği söyleniyormuş. W. meta-zekanın ne demek olduğundan pek emin değil gerçi. Hatalardan ders almakla ilgili olabileceğini düşünüyor ki bu bizim asla yapmadığımız bir şey. "Kahverengi sıçanlar bizden daha zeki," diyor W., "sıkıntı burada. Yani en azından senden daha zekiler."

Freud'un vaka incelemelerinden "sıçan adamı" anlatıyor bana. Sıçan adamın en büyük korkusu, aynı zamanda en büyük arzusu, kıçına bir çömlek dayamak, çömleğe sıçanlar sokmakmış. Korkusu, arzusu, sıçanların kıçını kemirip içine girmeleri, oradan bütün vücuduna akın etmeleriymiş.

Benim istediğim de bu muymuş? Ben de mi *sıçan cezasını* bekliyormuşum? Belki de onu bu yüzden çağırmışım evime, ona sıçan cezası vermek için.

Hasta görünüyormuşum. Griymiş rengim. "Neyin var senin? Tavandan durmadan alçı döküldüğü için mi böylesin? Mutfak tezgahındaki pislik ya da kutu kutu içtiğin bayat biralar yüzünden mi yoksa? Evin fırtınaya yakalanmış bir gemi gibi yana eğik olduğu için mi?"

Hayır, arka bahçe yüzündenmiş. W. emin şimdi. Pencereyle aynı hizadaki betonun yosun kıyıları yüzünden. "Dünyanın sonu gibi burası," diyor W. Ölü bitkiler. Ölü bitki bile denmez, saksıda duran sopalar bunlar. Mutfak duvarındaki, içeri yağmur sızdıran uzun çatlak. Suların taştığı küf kaplı silo.

Ve tabii ki rutubet. Ezeli ve edebi rutubet. Durmadan öksürmeme şaşmamak gerekmiş. W. bile sadece hafta sonu için gelmesine rağmen öksürmeye başlamış veremli gibi. Nasıl yaparmışım bunu ona? Bunu kendime nasıl yaparmışım?

Peki neden hep geri dönüyormuş evime? Neden çekiyormuş burası onu? Neden bu şeyin olduğu, ya da bir tür-

lü olamadığı yeri görmek istiyormuş?

"İflas," diyor W. "Capcanlı yıkım. İbranicede bunun adı var: *Tohu va vohu*. Yaratılışı önceleyen kaos." Hinduların da böyle bir ad koyduğunu tahmin ediyor. Ya da Hinduizmin tam da bu ad olduğunu.

"Çok fazla içiyorsun, bütün sorunun bu. Senin kadar içsem benim halim de böyle olurdu."

İçgüdülerim hep yanlışmış. Hep yanlış olmuş. Yoksa nasıl açıklanabilirmiş hayatımın dehşetleri, sallantıları ürpertileri? Her bir ilişkimi belirleyen bu nihai iflas arzusu başka neyle açıklanabilirmiş?

"Her şey bir bıçak darbesiyle sona erecek," diyor W. Biri beni bıçaklayacakmış. W. yapmayacaksa kim yapacakmış bu işi? Benim kaçık tanıdıklarımdan biri. Yeterince manyak tanıyormuşum. "Daha önce bıçaklandın, değil mi?" Neredeyse, diyorum. "Bir dahaki sefere haklayacaklar seni."

"Tanrım, ne biçim arkadaşların var senin?" diyor W. Arkadaş bile denmezmiş onlara. Hepsi kafadan kontakmış. Klinik vakaymış hepsi. "Ne buluyorlar sende? Sen onlarda ne buluyorsun?" Bütün kaçıkları kendime çekiyormuşum bir şekilde. Kurtulamıyormuşum. "Çok zayıfsın, çok pasifsin." Kendimi başına birtakım olaylar gelen pasif bir nesne gibi görüyormuşum. Ben buna kader diyormuşum. O aptallık diyormuş.

W. de benim kaçıklardan biri miymiş? "En büyük korkum bu," diyor W.

"İnsanın yaşadığı şehre dair her şeyi bilmesi gerekir," diyor W. "Bu neyi kaybedeceğini bilmesi anlamına gelse de. İnsanın şehrini kaybedişi böyle daha yakıcı, daha hazin bir hal alsa da. Çünkü ikimiz de şehirlerimizi kaybedeceğiz." Kaçınılmazmış bu. O Plymouth'tan sürülecekmiş, ben de Newcastle'dan. Onu sevdiği şehirden sepetleyeceklermiş, beni de hakkında hiçbir şey bilmediğim halde sevdiğimi iddia ettiğim şehirden.

W. Newcastle'ın tarihinin parçalarını kendi başına bir araya getirmek zorunda kalmış. Ben sürekli akşamdan kalma, sürekli sersemmişim, ofisimin yolunu bile zar zor buluyormuşum. Ama W. turist kitapçıklarıyla internet sitelerini okumuş; yürüyüşlerimizde tabelaları incelemiş. Sokakların altında akan yeraltı nehirlerinin seyrini takip edip Tyne'a nerede karıştıklarına dair tahminler yürütmüş. Ulusal harita ajansının nehir haritalarına bakıp ortaçağ şehrini kafasında tekrar kurmaya inat ederek

bir zamanlar şehir surlarının geçtiğini düşündüğü yolları yürümüş.

Warwick Sokağı'nı geçerken W. ayaklarımızın altında akan su yollarının inşasıyla ilgili bir levhanın önünde durmak istiyor. Heaton'ın bir zamanlar "high town" demek olduğunu keşfediyoruz, dik bir vadiyle ayrılıyormuş şehirden. Sonra vadiyi doldurup nehri yeraltından akıtmışlar. "Newcastle'da nehirleri neden saklıyorlar?" diye soruyor W.

Stadı geçerken, çöküşünün giderek hızlandığını söylüyor W. Artık geceleri çalışmak yerine televizyonda abuk subuk şeyler izliyormuş. Yetmezmiş gibi, bana uyup *Civilization 4*'ü indirmiş. Oyunu çalıştığı zamanlardakinden çok daha büyük bir ciddiyetle oynaması W.'yi dehşete düşürüyormuş.

Tabii ki W. *Civilization 4*'ü asla almaması gerektiğini en başından beri biliyormuş. Dolayısıyla hemen gidip almış oyunu. Sonra parçalamış; CD'yi ikiye ayırmış. Ertesi sabah çıkıp yeniden almış, ama daha eve gelmeden bütün paketi çöpe atmış.

Sonra, zayıf bir anında, yıllardır çıkardığı entelektüel işlerden umudunu kesip felsefesinde temelden yanlış bir yola girdiğine ikna olduğunda internetten indirmiş. O zamandan beri oynuyormuş.

"Anlatıcının Leonard Nimoy olması da başlı başına bir cazibe kaynağı," diyor W. *Civilization 4*'te ne zaman yeni

bir teknoloji keşfetseniz Leonard Nimoy uygun bir alıntı giriyor kendi sesiyle. "Çok aydınlatıcı," diyor W. Artık felsefe okumalarında da kafasında Leonard Nimoy'un sesini duyuyormuş. "Ahlakın bizi kafesleyip kafeslemediğini bilmek önemli," diye okuyor W. Nimoy'un sesiyle. "Şeyleri belli bir tür sonsuzluk altında algılamak aklın doğasındandır," diye devam ediyor, yine Nimoy'un sesi.

Dinleme fırsatı bulduğumuz büyük filozofların seslerinin imkansız derecede yüksek olduğunda hemfikiriz. W.'nin Freiburg'dan aldığı, Heidegger'in bıkıp usanmadan Hölderlin hakkında konuştuğu şu CD mesela. "Heidegger'in sesi ergenliklerinde sesleri değişmesin diye hadım edilen şarkıcılarınki gibiydi; çok etkileyici," diyor W. "*Sein und Schiesse. Ich bin ein Scheissekopf.*"

Sonra Levinas. W. Paris'te bir telefon kulübesinden aramamış mıydı onu? Talmud okuma sınıflarına katılımla ilgili bir şey soracaktı. Ama Levinas telefonu açınca W. kapamak zorunda kalmıştı. Sesi çok yüksekti! Levinas telefonda güpgür sesiyle, "Alo? Alo?" deyince W.'nin elinden düşüvermişti ahize.

Ouseburn Nehri'nin doldurulmuş vadinin ağaçlıklı uçurumunda yeniden yüzeye çıktığı noktayı buluyoruz. Çok ahım şahım bir nehir sayılmaz, ama nehir yine de. İki yanına sıralanmış fabrika binalarına, çamur sete bırakılmış şen renkli teknelere hayran kalıyoruz.

The Cumberland'de biralarımızı içerken, "Sen şu şişko

mutlu adamlardan değilsin," diyor W. Şişman olmanın insanı mutlu ettiğini sanırmış, ama benim suratım mahkeme duvarı gibiymiş hep.

W. ise neşe dolu ve iyi huylu. Neden öyle olmasınmış? Kıyametin eli kulağındaymış, her şey sona ermek üzereymiş, ama o zamana kadar? "Bardaysan 'o zamana' bir 'kadar' vardır daima," diyor W. "Eğer içiyorsan daima yeteri kadar zaman vardır."

Bir bira daha içmek için *The Tyne*'a uğruyoruz, sonra bir tane daha için *The Free Trade*'in nehrin üstünden şehre bakan bahçesine.

W. manzaraya hayran kalıyor. Tabii bu manzarayı bozmak için hemen koca koca binalar dikecekler buraya, kaçarı yok. Arkamızdaki boş araziye yapılacak yeni evler planlanmış bile. "Yuppi evleri," diyor W. "Yuppiler ve tikiler için evler yapıyorlar, pastel renkli kazakları içinde sıçanlar gibi üresinler diye."

Ama ona Byker Wall adlı yapıyı gezdirdiğimde yatışıyor. Efsanevi Byker Wall; şehir planlamacıları Danimarka tarzı bu dev toplu konutu inşa ederek Newcastle'da bir İskandinavya yaratmaya çalışmışlar. "İskandinavya'nın sosyal demokrasisi!" diyor W. yine hayranlıkla. "İnsanlığın dünyaya tek olumlu katkısı bu oldu."

Dan genlerimin Hint genlerime galip gelmesinin çok yazık olduğunu düşünüyor W. Danimarkalı beyaz süprüntülerin Brahma rahiplerinin asil soyuna baskın çıkması çok yazıkmış.

W. Danimarkalı akrabalarımı hayalinde canlandırabiliyormuş. Fanilaları içinde sarışın canavarlar, fiyortlarda geğiriyorlar.

"Alkol bizi mahvediyor," diyor W. "Barlar bizi mahvediyor." Ah, hiç içmeseymiş neler olabilirmiş! Neler olabilirmiş Essex Üniversitesi Öğrenci Birliği'ndeki barı hiç keşfetmeseymiş!

Tabii belli bir yaşa gelince, dünyayı enine boyuna ölçüp biçebilecek kadar yaşa erince, içmekten başka yapacak bir şey yokmuş. Bok Çağı'nda yaşadığını anladıktan sonra başka çare kalmıyormuş.

Dostoyevski'nin günlüğündeki kısa diyaloğu hatırlatıyor bana:

> "İçiyoruz çünkü yapacak bir şey yok." – "Yalancı! İçiyorsun, çünkü ahlak diye bir şey kalmadı." – "Evet, çok uzun zamandır ahlak diye bir şey kalmadığı için yapacak bir şey de yok."

Yapacak hiçbir şeyimiz yok: "Derdimiz bu mu?" diye düşünüyor W. *Ahlak diye bir şey kalmadı*: Bizim durumumuzu tanımlamıyor mu bu? Çalışmanın ne demek olduğunu anlamıyoruz. *İyi* olmanın ne demek olduğunu anlamıyoruz.

The Cumberland'de biralarımızı yudumlarken, "İçki içi-

şinde hiçbir yücelik yok," diyor W. Tarr'ın *Werckmeister Harmoniak*'ının açılış sahnesindeki ayyaşlar gibi, oturduğum bar taburesinden düşmem gerekirmiş halbuki. Çok önemli bir şekilde, işi sonuna kadar götürmemişim. Tutarlı değilmişim. Kendime rağmen umudum varmış.

"Kendini koruma içgüdüsü yüzünden olmalı," diyor W. "İçinde bir şey seni uçurumdan uzaklaştırmaya çalışıyor olmalı."

Sırrım neymiş peki? Bunu merak ediyor W. Hayatın boktan olduğu konusundaki kati inancımın bana güç veremeyeceği aşikarken, varlığımı bir andan ötekine taşıyan güç neymiş?

Budalanın ağzından salyası akarmış: Benim hayatım da bundan ibaretmiş, ağzımdan akan salyadan. Budala başını kaşırmış habire: Bundan ibaretmiş benim hayatım, kafamı kaşımaktan.

Durumumun gerçekliğini anlıyor muymuşum gerçekten? W.'nin merak ettiği şey bu. Tabii ki anlamıyormuşum; her koşulda imkansızmış bu. "Sen kendinin farkında değilsin," diyor. Beni kurtaran da buymuş zaten. Çünkü eğer farkında olsaymışım...

W.'nin bilmesi yeterliymiş. Onun benim durumumun gerçekliğinin farkında olması yeterliymiş. Bunu başkalarına anlattığında inanmıyorlarmış ona; kulaklarını tıkıyorlarmış. Durumumun gerçekliğini başkalarına anlattığında, sadece mavi gökleri ve yaz günlerini, çocukluk tatillerini ve doğum günü partilerini düşünüyorlarmış.

Coşku ve sevinç: W.'nin yüzümde gördüğü buymuş hep.

Hâlâ hayatta olmak, devam edebilmek, bir andan ötekine geçebilmek benim için yeterliymiş. W. de yetmesi gerektiğini düşünüyor.

Eğer bir anlığına bile anlasam... Eğer gerçek bir farkındalık anı yakalasam... "Hayır, bunu kaldıramazdın," diyor W. Ne olduğumu bilip de ben olmaya devam edemezmişim. Özbilgiye varmak imkansızmış benim için.

"Seni kurtaran bu," diyor W. "Aptallığın." *Eğer bir bilseydi...* Beni gören herkes böyle düşünüyormuş. W. böyle düşünüyormuş.

Bu arada varlığımın korkunç gerçekliğini taşımak ona düşüyormuş. "Bu Lars'ın problemi, benim değil," diyormuş W. Ama herkes benim yüzümden onu suçluyormuş. "Ne işi var onun burada?" diye soruyorlarmış W.'ye. "Neden getirdin onu?" Türlü mazeretler bulmak zorunda kalıyormuş. Benim yerime özür dilemesi gerekiyormuş hep.

Sekizinci Dogma sunumumuzda, ki denizaşırı ilk sunumumuzdu bu, sarhoştuk. Kütük gibi sarhoş, dolayısıyla da tastamam tutarsızdık. Dokuzuncu sunumumuza sadece bir kişi katıldı, o yüzden sunum yapmak yerine birlikte bara gittik. Onuncu sunum boyunca durmadan içtik, boş tenekeler birbirini kovaladı.

"Dogmacı her zaman sarhoş olmalı, sonraki kuralımız bu," diyor W. Sarhoş: Evet, pek tabii ki. Eskiden sarhoşluğun düşünceden *sonra* gelmesi, başarılı bir sunumu, bereketli bir tartışmayı *takip etmesi* gerektiğini sanıyorduk. Ama şimdi sarhoşluğun düşünceye *ait* olduğunu anlıyoruz. Günümüz deliliğinde, bunca yakınken kıyamete, kim dayanabilir düşünülmesi gereken düşüncelere? Kim katlanabilir bitişe?

İçmek zorundasın, bunda hemfikiriz. Düşünmek için, düşüncenin sonuçlarını sunabilmek için içmek zorundasın. Bir disiplin bu; buna karar veriyoruz. Erkenden baş-

lamalı ve sabit bir hızla içmeliyiz. Kendimize borçluyuz bunu. Hayır, düşünceye borçluyuz.

Ama on birinci sunumumuzda biraz fazla içtik. W. daha sunum başlamadan kafasını klozete sokmuştu. Benim suratım yeşildi. Dudaklarım yeşil. "Bir daha asla," diyor W. Yeni bir kural olmalı bu: Dogma *ayıktır*. Her şeyden önce ayıktır. "Hayır, aptal bir kural bu," diyor W.

"Kaç kuralımız var şimdi?" diye merak ediyor. Dogma *işbirlikçidir* – bu kuralı hatırlıyor. Dogma *nettir* – böyle bir kural koymuş muyduk? Koymak gerek; sunum herkes için anlaşılır olmalı. Herkes sunumun meselesini, mantığını takip edebilmeli. "Dogma öncelikli olarak *demokratiktir*," diyor W.

Dogma *kişiseldir*. Buna zaten daha önce karar vermiştik. Anekdotlar kullan! Hayatını ve düşünceyle kesişmeni anlat! Arkadaşlarını anlat! Tutkularını, talihsizliklerini anlat!

Dogma *ketumdur*. W. bunun kurallara eklenmesi gerektiğini söylüyor. Konuşulanlar yayınlanmak için değildir. Yayınları aşağıla! Yayınlar aptallar içindir! Ama Dogma *çalışkandır* da. Bunu unutmamalıyız. Sunumlarına sıkı çalış. Her şeyi oku. Hiçbir şey son ana bırakılmamalı. Hiçbir şeyi baştan savmamalı.

W. sıradaki kurala geçiyor: Dogma *apokaliptiktir*. Dogma bunların son günlerimiz olduğunu teslim eder. Felaket kapıda. Konuşurken bunu aklından çıkarma. Yalnızca en önemli şeylerden bahsetmelisin.

"Dogma acının, ızdırabın tarafındadır, bunu hatırlamalıyız," diyor W. Yoksulları düşünmeliyiz. Fakirlerin anısı hep aklımızda olmalı. "Dogma *taraftardır*!"

Başka? Ah, tabii: Dogma *çepercidir*. Meşhur isimlerden sakınır. Moda konulardan çekinir. Dogma dışarıda kalan insanlarla birlikte dışarıda kalır. Merkezle işi olmaz. "Dogma merkezden kaçar," diyor W.

Ama unutmamalıyız: Dogma *olumlayıcıdır*. Aynı fikirde olmadığın insanları boşver. Aksi anlamsız. "Boğa güreşçisinin, boğa güreşini anlatan adamdan öğreneceği bir şey yoktur," diyor Burroughs'tan alıntı yaparak.

"Son bir kural," diye ekliyor W. "Bir meta-kural. Dogma *deneyseldir*. Daha çok kural eklenebilir, ama Dogma deneyiminden süzülmeleri kaydıyla."

"Kendimizi vurmalıyız," diyor W. Ya da belki de o beni vurmalı, ben de onu, Meksika açmazı. Öylece seriliverirdik güneşin altına, kafamızda mermiler, etrafımızda uçuşan sinekler, ölümümüzü kutlayan insanlar. Ama sorun da bu, öyle değil mi? Kutlama falan olmazdı. Kimse görmezdi, kimse bilmezdi dünyanın nasıl bir yükten kurtulduğunu.

"Nasıl oldu da gözden kaçtık?" diye düşünüyor W. Nasıl oldu da yaptıklarımız yanımıza kâr kaldı? Ele geçirilseydik, kafamıza kurşunu yeseydik, dünyaya yeniden güvenebilirdik. Son anda, şakağımıza dayanmış silahlarla kahkahalar atardık çünkü adaletin yerini bulduğunu bilirdik. Taşlar yerine otururdu. Dünya eski haline dönerdi.

"Hâlâ hayatta olmamız," diyor W., "sonun yaklaştığının işareti."

"Kıbrıslı Zenon kendini boğmuştu," diyor. "Yaşlıydı ve

ölümle randevusuna geç kaldığını hissediyordu. Neden es geçmişti ölüm onu? Pekala, o zaman kendi ölümünü kendi bulacaktı. Sonla randevusunu kendi ayarlayacaktı."

Ya biz? Boğmalı mıyız kendimizi? Ben W.'yi boğmalıyım, o da beni. "Ama sorun bu işte," diyor W. "Ölüm bizi istemiyor."

Eğer ölürsek, aptal bir kaza yüzünden, hastalıkların en saçması yüzünden, mesela tırnak batması yüzünden öleceğiz. Bir hiç uğruna, amaçsızca. Kendi canımızı almak bizim haddimize mi?

"Sevgi, ölümden güçlüdür," diye düşüncelere dalıyor W. "Ne demek sence bu? Hiçbir fikrin var mı? Rosenzweig'a göre, sevgiyle, aşkla, doğal düzeni geride bırakır, benliğin ve egonun sınırlarını aşarsın. *İçkinlik kırılır*: Sevmek bu demektir. Sevgi ölümden güçlüdür, yalnızlıktan güçlüdür, otonomiden güçlüdür; bunu diyor Rosenzweig; çok dokunaklı."

Sevme kabiliyetimiz var mı bizim? Onda var mı? Ben de? "Hiç birine âşık oldun mu, gerçekten âşık oldun mu?" diye soruyor W. İhtimal vermiyormuş. Çok fazla magazin dergisi okuyormuşum bir kere. Sandığımın aksine, aşk fanteziye dayanmazmış. Etik bir eylemmiş aşk. "Ama senin elinden gelmez böyle şeyler, değil mi? Özünde fantezicisin sen; diğer insanların kanlı canlı gerçekliklerine dair en ufak bir fikrin yok."

Kırık içkinlik. Entelektüel hareketimiz için çok daha iyi bir isim değil mi bu? "Ya da A Flock of Seagulls gibi seksenler tarzı bir müzik grubu için," diyor W.

"Kriz, tam olarak, eskinin öldüğü ve yeninin doğamadığı gerçeğine dayanıyor." W. defterlerinden okuyor bunu. "Bu boşluk döneminde ortaya çok çeşitli marazi semptomlar çıkar." "Gramsci," diyor W. "*Hapishane Defterleri*'nden."

Marazi semptomlar - biz miyiz bunlar? Anlamımız, önemimiz bu mu? Öyleyse sonuna kadar gitmeliyiz. Kendimizi hem yeniye hem ölüme zorlamalıyız. "Krizi yaşamak zorundayız," diyor W. "Biz kriz olmak zorundayız."

W. kendini milattan sonraki ilk yüzyılda yaşayan Suriyeli Simeon gibi, sütunların üstünde yaşayan azizler gibi hissediyormuş bazen. Mesih'i bekliyormuş. Ne zaman gelecekmiş o? W. ne zaman kurtulacakmış?

W. sütununun üstüne tünemiş, Avrupa'nın büyük dillerinde kitaplar okuyormuş. Antik ve modern bir sürü büyük dilde okuyor, notlar alıyormuş. Ben ne yapıyormuşum o sırada? Sütunun kaidesinde, toz toprak içinde mastürbasyon yapıyormuşum.

Omoi, W.'nin söylemek istediği buymuş. Ya da *oy vey!* Ya da *yoy!* En sonda nasıl bir ses çıkarmalı, sonu tanıdığında hangi sesi çıkarmalı? *Yoy!* Her şey bitti. *Oy vey!* Boku yedik. *Omoi, omoi*: Antigone ve kardeşlerinin, babaları götürüldüğü zamanki ağıtı. Hayır, hayır, o *popoi*'ydi. *Popoi, popoi, popoi*, demişlerdi. "Hey, aşağıdaki, dinliyor musun?" diyor W.

"En mutlu olduğun zamanlar plan yaptığın zamanlar," diyor W. "Neden böyle?" Durmadan önüme planlar yığmayı seviyormuşum. Hep sevmişim. Kontrol yanılsaması olmalıymış bu; bir şeyleri kontrol edebildiğimi sanıyormuşum böylece.

Ama planlarımda *çılgınca* bir şey de varmış, gerçeklikten tamamen kopuk bir şey, kontrol neyse onun tam tersi.

İyi düşünülmüş taktikler, özenle hazırlanmış stratejiler yokmuş bende; bir kaçak gibi plan yapıyormuşum, tımarhaneden firar etmiş bir manyak gibi, ya da yirmi yıldır içeride bir mahkum gibi. Neyi planladığımı nasıl bilebilirmişim? Gelecek, geleceğin korkunç koşulları yapabileceğim her türlü planı bozmayacak mıymış?

Yine de, her şeye rağmen, durmadan plan yapmamın tuhaf bir çekiciliği varmış. Plan yapmaktan aldığım zevkte bir cazibe varmış; sanki her plan geleceğe uçurulan bir uçurtmaymış gibi. Her planım bir uçurtma misali uzak

ama tatlı bir gökyüzünde dans ediyormuş gibi.

Müzik kuramı öğrenme planım mesela. Sanskritçe okuma planım. Ekonominin temellerini anlama planım. Ne fantastik! İpin ucunda dans ederken hepsi nasıl da imkansız! Hele ikimiz için yaptığımız planlar! Birlikte yapacağımız müthiş projeler! Birlikte yazacağımız koca koca, cilt cilt kitaplar! Ardı arkası kesilmeyen makaleler!

Nasıl büyük bir güven duyuyorum! Ona! Bize! Birlikte başarabileceğimizi sandığım onca şeye! "Hepsi nafile," diyor W. O bunu biliyormuş. Ben de bilmeliymişim. Aslında biliyormuşum da. Sadece içimden bir ses, aksini de biliyormuş. İçimde bir şey dizginlenemez bir şekilde inanıyormuş hâlâ ve cazibemin sebebi buymuş.

Sıçanlardan ses yok bugün, diyorum W.'ye telefonda. Ne saksılar eşelenmiş, ne de taze bok var etrafta. Borulara daldıklarını ya da bahçenin köşesindeki siyah tahta kutudan burunlarını çıkardıklarını da görmedim.

Ama geceleri seslerini duyuyorum, diyorum. Televizyonu kapattığım, müzik setini susturduğumda bir pıtırtı duyuluyor; çamurda gezen minik patiler gibi. Döşemelerin altından iğrenç tırmık sesleri geliyor. Ve duvarların arasından; duvarların içindeler, duvarları da tırmalıyorlar sanki.

Sıçanlar karşısında bir tür huşu duyduğumu söylüyor W. Beni etkiliyorlarmış. Onları kabul etmişim. Sıçanlar benden tarafmış gibi.

W. sıçanlara adanmış bir Hindu tapınağı olduğunu okumuş. "Mistikler için kutsalmış. Karni miydi neydi adı." Karani Mata, diyorum. Tanrıça'nın avatarı. "Sıçanların Karani Mata'nın soyunun enkarnasyonu olduğu-

na inanılıyormuş. Neyse işte, tapınakta fotoğraf da vardı. Tapınakta binlerce sıçan fink atıyordu. Yer gök sıçandı."

Tapınaktaki sıçanlar onları yemek isteyen doğal düşmanları olmadığı için gayet cana yakınlarmış. Hacılar onlara yemek getiriyormuş, çoğunlukla tatlı şeyler, bazen de sebze yemeği. Bir de tabak tabak süt bırakıyorlarmış. Eğer sıçanlar ayağınıza üşüşürse, bu iyi şans demekmiş. Farelerin kemirdiği şeyleri kemirmek, içtiklerinden içmek de şans getirirmiş.

W. bile etkilenmiş oradaki sıçanların görüntüsünden. Tapınağın çatısı görevi gören ve sıçanları yırtıcı kuşlardan koruyan bronz kafesin üstüne yayılıp güneşin tadını çıkarıyor, zemindeki oluklarda seğirtip duruyorlarmış. Bazen de ağaca tırmanır gibi ziyaretçilere tırmanıyorlarmış; eğer üstüne tırmanan sıçanı incitirsen tapınağa saf altından yapılmış bir sıçan heykeli hediye etmek zorunda kalıyormuşsun.

Altın Çağı'nda böyle miydi acaba, diye meraklanıyoruz. Bütün yaratıklar böyle miydi, hep birlikte güneşin altına uzanıyorlar mıydı keyiflerince? Öyle bir zaman gelecek mi tekrar? İnsanlık ve diğer kardeş yaratıklar Tanrıça'nın sureti olacaklar mı yeniden?

"Senin evin de öyle mi olacak?" diye soruyor W. Nihayetinde sıçanlı bir Hindu tapınağı mı olacak evim?

Plymouth. Akşam yemeği. W. sistemli bir aşçı. Hafta sonları süpermarket kataloglarını karıştırıp akşam ne pişireceğine karar veriyor. Sonra süpermarkete gidip malzemeleri alıp büyük bir titizlik ve sevgiyle yemeği hazırlamaya koyuluyor.

W. yemek pişirmeyi sevdiğini, güzel bir yemeği beklemekten zevk aldığını söylüyor. Bekleyişin tadını çıkarıyormuş. Son kullanma tarihi geçtikten sonra ucuzlayan sandviçlerle beslenen benim gibi değilmiş. Kapanış saatinden hemen önce dükkan dükkan dolaşıp indirimli sandviçler ya da 75 sentlik paket salatalar peşinde koşmuyormuş.

W. hazzı ertelemenin değerini biliyormuş, ben bilmiyormuşum. "Acıkma belirtisi hisseder hissetmez kendini beslemek zorundasın sen." Aslında acıkma belirtisi hissettiğimden bile emin değilmiş. "Senin için bir bağımlılık bu, değil mi? Her saat başı yemek yemezsen panikliyorsun. Ağzına bir şeyler tıkmak zorundasın sürekli."

Şimdi de aç olduğum belliymiş. "Tamam, bir kasa bira kap. Git domuz derisi kızartması ye biraz."

Biraları içerken eski arkadaşlarımızdan bahsediyoruz. Neredeler şimdi? Dünyanın dört bir yanında! Keşke daha yakınımızda olsalardı! Neler yapmazdık o zaman! Onlar bizi yüceltirdi!

"Belki de bu beni ayartabilen son şey," diyor W. Bir şeyin bizi yüceltebileceği düşüncesi.

Ne zamandan beri var W.'nin aklında bu yüce arkadaşlık fikri? Nereden çıktı bu yüce yoldaşlık hayali? "Büyükannemin karavan parkından," diyor, "çocukluğumdan." Anne babası W.'yi her yaz oraya gönderirmiş. W. haftalarca kalır, deniz kenarındaki kırlarda oynarmış.

Geride bıraktığı Kanada'yı, Kanada'nın yabani doğasını hatırlatırmış bu ona. Kaybettiği şeyleri. Engin gökyüzünü, bakir toprakları, ebeveynlerinin gözetiminden uzakta, gönlünce gezdiği upuzun günleri. Çocuklar *olumlu ihmalle* büyütülmeliymiş, W. böyle demez miymiş hep?

W. karavan parkında arkadaş da edinmiş, hem de Kanada'da edinebileceğiniz türden bir arkadaş. Benim gibi, *işçi sınıfından* bir arkadaş. Öte yandan, bana hiçbir şekilde benzemeyen. Çünkü arkadaşı sadakat nedir bilirmiş. İhanet hakkında en ufak bir fikri yokmuş! Kalleşlik hakkında, hiç!

"Açık alanlar arkadaşlık için iyidir," diyor W. Arkadaş-

lık genişlik gerektirirmiş. Ciğerlerini doldurmak istermiş. W.'yle arkadaşı ormanda engerek, bataklıkta kurbağa ararlarmış. Ara sıra gizlice çiftliklere girer, saman balyaları arasında sigara tüttürürlermiş. Bir seferinde çiftçiler kovalamış bunları, hemen karavan parkına koşmuşlar gerisin geri. Bir seferinde de bir polis arabası görmüşler, araba kenara çektiğinde başlarının belada olduğunu anlamışlar. Ama hiç ihanet etmemişler birbirlerine. Biri tökezlediğinde öteki tutmuş hemen elini. Biri düştüğünde öteki taşımış onu. Biri suçlandığında öteki almış suçu üstüne. *Spartacus*'teki gibiymiş. *Kadro* her şeymiş. Kolektiflik. W.'nin o zamandan beri arayıp durduğu şey bu değil miymiş?

"Keşke bizden biraz daha olsaydı," diyor W. Birkaç kişi daha, bize yakın yaşayan, düşünmemize yardımcı olan. Bize bile yardımı dokunan. En azından ben yüzlerce mil ötede değil, daha yakında yaşasaymışım bir şeyler mümkün olabilirmiş. "Ülkenin iki ucunda karaya vurmuş iki adayız biz," diyor W.

W. düşünce arkadaşlarından, düşünce sevgililerinden oluşan bir ordu hayal ediyor Phaedrus gibi. Felsefe parlamentosunda fırtına gibi esecek bir düşünce ordusu, düşünce sürüsü düşlüyor. Felsefi bozkırlardan gelen Tatarları, düşünce barbarlarını, düşünce aykırılarını düşlüyor. Ne mesafeler parlardı kim bilir onların gözlerinde!

Sal onlarda yemek yediğim zaman verdiğim tepkilerden çok etkileniyor hep. Sıcak yemek! Hayretlere düşüyorum! Masada üstünde dumanı tüten koca bir tavuk! Coşku komasına giriyorum. Heyecanımı dizginleyemiyorum. Sanki daha önce hiç yemek yememişim gibi. Diğer zamanlarda nasıl bir hayat yaşadığımı hayal bile edemiyor Sal.

O benim evime gelmeyi reddediyor tabii ki. Benim evim fazla sefil. Alçı döküntüleri. Sümüklü böcekler. Bir de duştaki molozlar. Nasıl yıkanıyormuşum? Yıkanıyor muymuşum? Üstelik yiyecek hiçbir şey olmuyormuş evimde. Hiçbir şey. Evimde yemek tutamam diyorum, çünkü olunca hepsini hemen yiyorum. Semiriyorum. Tıka basa dolduruyorum midemi. Anında hasta ediyorum kendimi. O yüzden evde yemek yok. Tabii buzdolabım da yok, yiyecekleri koyacak bir yer yok. Hatta mutfakta elektrik yok, tesisat sökülmüş durumda, yeni bir rutubet yalıtımı savaşına hazır. Duvarlar öyle ıslak ki!

Kurbağa derisine dokunmak gibi evimin duvarlarına dokunmak, soğuk, yapışkan, ıslak.

Sal evimden korkunç bir vebanın yayıldığını hayal ediyor. Yeni bir tür hastalık küf sporlarıyla yayılıyor. Evin ne kadar karanlık olduğunu da unutmamalı. Benim evimdeyken kendini yeraltına gömülüyormuş gibi hissettiğini söylüyor. Canlı canlı gömülüyormuş gibi. "Dur daha, sıçanlar da var artık," diyor W. Sal'e.

W., "En kötüsü bu değil ama," diye devam ediyor. Her yanı yırtık pırtık yeşil sabahlığım gelmiş aklına. O yırtıklardan taşan beyaz etim. "Yağ dalgaların," diyor W.

"Ham babası Nuh'u çıplak gördüğünde ne hissettiyse onu hissettim," diyor. Beni çıplak görse ancak bu kadar iğrenirmiş. Ürperiyor konuşurken. Aslında beni çıplak görse bu kadar iğrenmezmiş. "Ama o yeşil sabahlık, o yırtıklar. Hayatımda gördüğüm en çirkin manzaraydı," diyor W. "Açık arayla en çirkini."

"Hadi evlerimizi karşılaştıralım. Ne kadar yüksek senin tavanın? Buranın tavanı kadar var mı?" W.'nin evinin tavan yüksekliği dört buçuk metreymiş. Hayır, diyorum, benimki bu kadar yüksek değil. Benim evim küçük, o da bunu pekala biliyor. "Ne kadar kuru peki evin?" diye soruyor cevabı bildiği halde. Hiç kuru değil, rutubetli, diyorum. Onunki kupkuruymuş. Daha kuru olamazmış. Tabii onun evinde sıçan da yokmuş.

"Sence de başarısız olmadın mı?" Sonra, "O evi alman

başarısızlığının sonucu mu, yoksa sadece tamamlıyor mu başarısızlığını?"

Neden almışım o evi? Nasıl olmuş bu iş? Bu kararı alış sürecimi adım adım anlatmamı istiyor. Evi gördüğümde rutubeti gerçekten fark etmemiş miyim? Bilirkişiler evin altından geçen nehirden bahsetmemiş mi hiç? Banka evin bir maden kuyusunun üzerine yapıldığını, ortasından içe göçtüğünü duyunca krediyi geri çekmemiş mi?

Yaşamayı *hak ettiğim* yerin orası olduğunu düşünmüş olmalıymışım. Ancak bu kadarına *iznim* olduğunu. W. ise üç katlı, Georgia tarzı bu güzel evde bulmuş kendini. Hâlâ inanamıyormuş buna. Nasıl böyle bir evi, üniversitede böyle bir işi ve yanında onu seven bir kadını olabilmiş?

Ah, ama bunlar evindeki son günleriymiş, hiç şüphesi yokmuş bundan. İşindeki son günleriymiş. Ya Sal'le? Hayır, Sal asla terk etmezmiş onu. Asla-ama asla terk etmeyeceğine eminmiş.

Son günleri. Bunu havada hissedebiliyormuş, hayvanların yaklaşan fırtınayı hissettiği gibi. Orada bir yerde büyüyor, Plymouth Körfezi'nin üzerinde fırtına bulutları gibi birikip toplanıyormuş W.'nin bitişi.

"Fotoğraf çek," diyor W. "Bunun belgelenmesi gerek!" Girişteki geniş holü ve üst kata çıkan merdivenleri çekiyorum. Oturma odasının zeminini, pencerelerdeki panjurları ve mermer şömineyi. Rafa alfabetik sırayla dizil-

miş CD'lerle müzik setinin yanındaki bir yığın kapaksız CD'yi.

Dolu kül tablalarının ve boş peynir kutularının fotoğraflarını çekiyorum. Aklımıza esince çoraplarımızı çıkarıp dans ettiğimiz mutfağı ve zemin kattaki, duvarlarına arkadaşlarının fotoğraflarını yapıştırdıkları küçük tuvaleti çekiyorum. Neden benim fotoğrafım yok burada, diye soruyorum W.'yle Sal'e. Cevap vermiyorlar.

Yukarı katta, yan yana koyulduğunda bütün panoramayı verecek fotoğraflarla büyük oturma odasını belgeliyorum: geniş döşemelerle eski süpürgelikler; yakın zamanda yenilenen yüksek pencereler; pırıl pırıl çinileri ve mermer çerçevesiyle dev şömine.

Oturma odasında kanepeye kurulup büyük bir ciddiyetle Jandek dinliyoruz. *Khartoum*'u ve *Khartoum Variation*'ı dinletiyorum W.'ye. W. Jandek'i çok rahatsız edici buluyor; dinleyebilmesi için benim de yanında olmam lazım. Sal ise Jandek'e hiç katlanamıyor. "O sikik herifi ten nefret ediyorum," diyor. "Ben evdeyken çalmayın şunu."

Büyük banyonun da fotoğraflarını çekiyorum. Banyoların en müthişi bu, bunda hemfikiriz. Kaidenin üstünde duran aslan ayaklı küvet. Havlularla, çarşaflarla, yorgan kılıflarıyla dolu açık raflar. Klozetin yanında bir yığın müzik ve sinema dergisi. Meşhur birinin yaptığı vitraylar.

Ah, evini nasıl bırakacakmış W.? Bırakmak zorunda kalacakmış, bunu biliyormuş. Sepetleyeceklermiş onu.

Bu şehirden süreceklermiş. Geliyormuş işte, son geliyormuş.

Bir kat daha yukarı ve kutsalların kutsalı: W.'nin çalışma odası. Kitap rafları. Çok raf yok çünkü W. kitaplarının çoğunu okuduktan sonra dağıtıyor. "Senin gibi istiflemiyorum onları." Ama vazgeçilmez kitaplarına yetecek kadar yer var raflarda. İbranice-İngilizce sözlük. Cohen ciltleri. Rosenzweig derlemeleri. Onlarda kaldığımda bu odada uyuyorum. W. kamp yatağını çıkarıp kuruyor. Ben gittikten sonra çalışma odasını tütsülemek zorunda kalıyormuş. Akademi tapınağının yeniden kutsanması gerekiyormuş.

Son olarak W.'yle Sal'in odasını çekiyorum, geniş pencereli, dingin ve cömert. W. akademi günlerinden burada arınıyormuş. Şafaktan önce, çalışmaya hazır bir şekilde, burada uyanıyormuş.

Hâlâ Rosenzweig okuyormuş, Almancadan, çok yavaş, her sabah. "Tek kelime anlamıyorum," diyor. Yine de iyi bir egzersizmiş bu. Her sabah, her şeyden önce, çalışma odasına girip masasına oturuyormuş. Çay da mı içmiyorsun önce, diye soruyorum. Hayır, çay daha sonraymış. Ya kahve? Kahve de içmiyormuş kalkınca. Ben her sabah uyanır uyanmaz kahve içiyorum, diyorum. "Hatayı orada yapıyorsun," diyor, "kahveden önce gelmesi gereken şeyler var."

Akademi âlemine girerken ne giyiyorsun, diye soruyorum. Sabahlığını giyiyormuş. Üstünde sabahlığıy-

la oturuyor, Almanca sözlüğünden bilmediği kelimelere bakıyormuş. Zaten çoğunu bilmiyormuş. Bunu nasıl yaptığını, nasıl her sabah Sal'i sıcacık yatakta bırakıp çalışmaya başladığını kendi de merak ediyor. Sal'in bu adanmışlıktan etkilenip etkilenmediğini soruyorum W.'ye. "Etkilenmiyor," diyor, "Sal benim salağın teki olduğumu düşünüyor."

Rosenzweig'ın toplu eserlerine hayran hayran bakıyoruz. "Anlamak zorunda olduğumuz şey şu: Rosenzweig çok ama çok akıllıydı. Biz ne yaparsak yapalım onun kadar akıllı olamayacağız. Bizim kendimize ait tek bir fikrimiz olmayacak, onunsa yüzlerce fikri var."

W.'nin çalışma dosyaları artık ona pek bir şey ifade etmiyormuş. Farklı farklı konular üstüne yazdığı, *Notlar* adını verdiği klasörde topladığı düzinelerce dosyası varmış. Spinoza'nın *Teolojik-Politik İnceleme*'si üstüne yazmış mesela. Hermann Cohen'den *Aklın Dini* üstüne. Hepsini klasörüne kaydedip sonra derhal unutuyormuş. Ne gerek varmış öyleyse bunca zahmete?

Dosyalardan birini açıyorum bilgisayarda. "Cohen'in *Matematik ve Platonik Fikirler Teorisi*'nden Notlar." Kitabın baskısı tükenmiş. Ona 130 sterline patlamış bu yüzden. Kitaplara çok para vererek kendini okumaya zorluyormuş. Vicdan azabı çekmemek için okumak zorunda kalıyormuş. Cohen'in *Sonsuz Küçükler Yöntemi İlkesi ve Tarihi*'ne tam 210 sterlin bayılmış.

Ama ne anlarmışım ben bunlardan? Ben her şeyi internetten okuyormuşum. Bir kitabı elime almanın zevkinden bihabermişim. Üstelik eski kitaplar, eski kitapların içindeki bilgiler beni korkutuyormuş. Akademik dipnotları olan eski ciltler. Eski kütüphaneler. Ne anlarmışım ben bunlardan? Ben yeni çağın adamıymışım, *o eski* çağın. "Ben bir anakronizmim," diyor W. Bense felaketin tellalı.

Stonehouse, sabah. "İnsan her zaman fakirlerin arasında yaşamalı," diyor W. mülteci kalabalığını yara yara ilerlerken. Mülteciler hep dışarıdaymış, güneş yüzlerindeymiş hep. W.'nin hoşuna gidiyormuş bu. Sokak adamıymış onlar, W. de öyleymiş. İyi de kadın mülteciler neredeymiş? Onlar nerede yaşıyormuş? W.'nin çözemediği bir gizemmiş bu.

Denize doğru gidiyoruz. Plymouth W. için bu demek: denize yakınlık. "Denizi görmek zorundayım ben!" diyor. "Denize yakın olmak zorundayım!" Deniz W. için oksijen kadar gerekliymiş. O bir sahil akademisyeniymiş, bu yüzden işten kovulduğunda kendini denizden uzakta, karanın derinliklerinde bulacakmış kesin. O temiz hava akademisyeniymiş, yani kendini yerin altında, kokuşmuş bir yerde bulacakmış bir gün, benim gibi.

Belediye Hoe'nun kenarındaki yola küçük metal sütunlar dikmiş, üstünde eskiden burada yaşayan meşhur insanların isimleri yazıyor. Biz nasıl bir iz bırakacağız? Bi-

zim ölümsüzlüğümüz nasıl olacak?

Eski deniz fenerine girmek için para ödeyip döner merdiveni tırmanıyoruz. "Deniz feneri dalgakırandan buraya taşınmış," diyor W. tepeye ulaştığımızda. "Şimdi sadece süs; gerçek deniz feneri denizin çok daha ilerisinde." Gözlerimizi kısıp dalgalara bakıyoruz. Evet, orada, epey uzakta gerçekten.

W. beni en sevdiği kafeye götürüyor; önceden bize servis yapan Polonyalı genç kadının orada olup olmadığına bakacağız. W. birine romantik ilgi duymamı istiyor. Kekelememi, bocalamamı, kadını bir kerecik öpeceğim diye büzük dudaklarla peşinde dolanmamı istiyor. Ama kadın kafede değil. W. benim kafein teorilerimi dinlemek zorunda kahvesini içerken.

"Bunların hepsini belgelemek zorundasın," diyor dükkanların önünden geçerken. W.'nin Plymouth yıllarını belgelemem gerekiyormuş. W. beni en sevdiği binaları göstereceği "parmak turuna" çıkarıyor.

Hayran olduğu mimari öğeleri parmağıyla gösterirken fotoğraflarını çekiyorum. Üniversitenin yeni sanat binasının yüksek ve kahverengi cephesini gösteriyor. Harap haldeki Palace Theatre'ı. Alman hava kuvvetlerinin şehri nasıl yakıp yıktığını anlatıyor tekrar, sonra şehrin ellilerde, Abercrombie Planı'yla nasıl yeniden inşa edildiğini.

Elini kaldırıp Alman uçaklarının geldiği gökyüzünü işaret ediyor parmağıyla, fotoğrafını çekiyorum. Sonra

bir banka çıkıp zemini, bombaların düştüğü yeri gösterirken çekiyorum. Yoldan geçen birinden bizim fotoğrafımızı çekmesini istiyorum; ilkinde W. parmağıyla beni gösteriyor, ikincisinde ben parmağımla W.'yi. Sonuncusunda parmaklarımızla birbirimizi gösteriyoruz.

Plymouth cini kokteyl barı. Benim işçi sınıfı geçmişimin onunkinden çok daha havalı olduğunu söylüyor martinilerimizi yudumlarken. Okulu bırakıp depoda çalıştığım zamanları düşününce duygulanıyormuş hep. Beni korumak, yüreklendirmek için dayanılmaz bir istek duyuyormuş. "Ne kadar çalıştın orada?" diye soruyor. Cevap verdiğimde nefesini tutuyor. "O kadar uzun mu! Ne yapıyordun depoda?" Anlatıyorum, nefesini tutuyor yine.

"Unvanın neydi?" diye soruyor hep. *Hareket uzmanı*, diyorum. "Ya görevin?" YBÜ'lerle ilgileniyordum. Yeri Bulunamayan Ürünlerle. Yük listelerini ve yükleme alanlarını.kontrol edip kayıp eşyaları arıyordum. Akülü istif aracımla bir aşağı bir yukarı rafların köşe bucağına bakıyordum. İşçilere çalışma yöntemleri hakkında sorular soruyor, idareye kaç kutu kaybolduğuna, depodaki işlerin nasıl düzene sokulabileceğine dair raporlar yazıyordum.

"Başlarda çok hevesliydin, değil mi?" Beni öyle hayal edebiliyormuş, üstümde tulumum ve iş botlarımla. Memnuniyetimdeki aptallığı, işimi iyi yapma, İngiliz Standartları'nı karşılama hevesimi hayal edebiliyormuş.

Ama ağzım seğirmeye başlamış sonra. Gözlerim elimdeki işe, aradığım şeye değil, boşluğa odaklanıyormuş. Sakal bırakmışım, Tatarlar gibi görünüyormuşum. İşten sonra istasyona yürürken hayatımda bir şeyin eksik, bir şeylerin kayıp olduğunu hissediyormuşum belli belirsiz.

Sonra kayıp eşyaları bulduğumda onları daha da geriye, daha da derine saklar olmuşum. YBÜ'lerimi karanlık dolaplara tıkmışım. Raflara gömmüşüm. Evrak işlerim baştan savmaymış artık. İngiliz Standartları kılavuzlarını bir kenara atmışım.

"Okumaya da o zaman başladın, değil mi?" diye soruyor W. Hikayenin en sevdiği kısmı bu. Depoda çatıya çıkan, kimsenin kullanmadığı merdivenler varmış. Öğle tatillerimde orada kitap okuyormuşum. Kütüphanede bulduğum kitapların içine orada giriyormuşum.

"Hangi kitapla başlamıştın?" diye soruyor. Ah, tabii ya! *Mamut Fantezi Öyküleri Kitabı*! Bunu hayatta unutmazmış. Okumaya fantezi öyküleriyle başlayıp kendimi Kafka okurken bulmuşum. "*Mamut Fantezi Öyküleri Kitabı*'nı bırakıp Kafka'yı aldın eline. O zaman başladı, değil mi?"

W.'ye göre bu çok dokunaklıymış. Hayatımın geri kalanını *Mamut Fantezi Öyküleri Kitabı*'nı ve ona benzeyen başka kitapları okuyarak da geçirebilirmişim. Ama neyse ki bulmuşum Kafkaları.

W. tabii ki Kafka'yla başlamış okumaya. Okul kütüphanesinde Schocken baskısı Kafkalarla ilk karşılaşmasını

çok net hatırlıyor. Turuncu kapakları. O renk neden çekmiş onu o an, bilmiyor.

Şato. W. kitabı anlamak için kelimeleri hecelemek zorunda kalmamış. Benim aksime, o gerçekten okuyabiliyormuş; kaşlarını çatıp dudaklarını oynata oynata harfleri yüksek sesle söylemesi gerekmemiş.

Yine de, çatıya çıkan merdivenlere oturmuş, entelektüel gelişiminde *Mamut Fantezi Öyküleri Kitabı*'nı geride bırakmış gençliğimin hayali W.'yi derinden etkiliyormuş. Basamaklara çömmüş, dudaklarını kocaman kocaman oynatarak *Ş-A-T-O* diyen maymun-çocuk imgesi sonsuz sarsıyormuş onu.

W. işin onu boğduğunu söylüyor. İş, iş yapma düşüncesi onu yıkıyormuş. İdarecilik! Ben seviyormuşum bunu tabii. Bütün gün ofisimde bununla uğraşıyormuşum. "Nasıl başlayabiliyorsun?" diye merak ediyor W. Önümdeki iş bunca sonu gelmezken ilk adımı nasıl atıyormuşum her gün?

"Herhalde bütünü göremiyorsun," diyor. Büyük resim bana kapalıymış. Diğer türlü nasıl devam edermişim? Nasıl her allahın günü bu çıkmaz yola girermişim? W. ise, aksime, her şeyi görüyormuş. Öyle çok şey görmüş ki! Bunun nereye gittiğini biliyormuş.

Hayal edebiliyormuş: Sonu gelmez kağıt işlerini yaparken bir anlığına durup başımı kaldırıyormuşum. Ne düşünüyormuşum o anda? Ne gelmiş olabilir aklıma? Hiçbir şey! Beynimde idareciliğe dair endişelerden başka şeye yer olmadığına eminmiş.

Ya o? O işinden başını kaldırdığında ne görüyor? Neyin hayalini kuruyor? "Düşüncenin," diyor W. Tek bir dü-

şünce, bir şeylerin başlangıcı olabilecek bir düşünce hayal ediyor. Varlığını meşrulaştırabilecek tek bir düşünce.

W.'nin çalıştığı üniversite bir dert dünyası, gözyaşı deryası olmuş. Béla Tarr'ın *Werckmeister Harmoniak*'ında balinanın gelişinden sonraki hali gibiymiş biraz. Dört bir yanda kaos. Dört bir yanda vandalizm. Avluda yere kapaklanmış ölü bedenler, sırtlarında bıçaklar.

"Yakında yanıp kül olacak okul," diyor W. Amfilerden kara kara dumanlar yükselecek. Ya ondan sonra? Kim bilir, belki yamyamlık başlayacak. İnsanlar kurban edilecek Tanrı'ya.

"Benim yerimde olsan ne yapardın?" diye soruyor W. Bu işin *Hindu çözümü* nasıl olurdu? Hah, tamam; tavsiyemi hatırlamış. Lübnan'daki şu işe başvurmasını söylemişim ona. Beyrut'ta felsefe hocalığı. "Beyrut'a meyruta gidemem ben! Çıkar bunu aklından!" Beyrut'ta insanları kaçırıyorlarmış! Yıllarca hücrelere hapsediyorlarmış! "Aslında benden iyi rehine olur," diyor W. Kelepçeleriyle karanlıkta oturur, Stoacıları düşünürmüş habire.

Lübnan'a gitmeli ve Arapça öğretmelisin, diyorum W.'ye. "Tabii tabii, eminim sen öyle yapardın," diyor. İbn Ṛüşd öğretirsin, diyorum, tahtaya yazıları sağdan sola yazarsın. Kabul etmiyor, İbn Rüşd falan öğretmeyecekmiş.

O zaman Zambiya ya da Botsvana'daki işlere başvurmasını söylüyorum. Lusaka Üniversitesi'nde felsefe profesörü olabilir pekala. "Çok uzak oralar!" diyor W. "Çok

sıcak!" Ben Zambiya ya da Botsvana'da çalışmak ister miymişim? Tabii ki istemezmişim. O da istemezmiş. Eğer üniversitelerimiz bizi sepetlerse W. gelip benim evimde yaşayacakmış Sal'le birlikte. Ben de Zambiya ya da Botsvana'ya gidip onlara para göndermek için terk edecekmişim güneşin alnında.

Arkadaşlarımız. W. arkadaşlarımıza ne olduğunu merak ediyor. Söylentiler doğru mu? Gruplara ayrılıp birbirleriyle çatışmaya başladılar mı? Karşılıklı yıkıma adanmış Facebook grupları var mı gerçekten?

Dostların savaşı: "Bundan daha dehşet verici bir şey düşünebiliyor musun?" diye soruyor W. Kim başlatmış savaşı? Kimin suçuymuş bu? Ah, savaşın sebebini biliyormuş W. Kinizmmiş sebep. Fırsatçılıkmış. Nasıl başladığını biliyormuş bu kepazeliğin. Hep böyle başlarmış zaten!

Kinizm ve fırsatçılık. "İşte sıçanların çağı bundan ibaret," diyor W. Adaletin, iyiliğin olmadığı bir çağ. Tanrı'nın olmadığı bir çağ!

Bunun arkadaşlarımıza bile ulaştığını düşünmek! Onlara bile bulaştığını düşünmek...

W. kendimizi sondan kurtarabileceğimizi düşlemiş hep. İkimizin kurtulabileceğini. Ama sonu zapt edemeyecekmişiz. Felaket en yakınımızdakileri vuracakmış ilk.

Benim rolüm neymiş bütün bunların içinde? Ben nerede duruyormuşum? *Sen de mi Brutus?*, diyecekmiş W.

ben bıçağı kaburgalarının arasına saplarken. *Sen de mi budala?*

"Kaç kez ihanet ettin bana?" diye soruyor W. W.'nin ihanetler kitabının her sayfasında ben varmışım. Detaylı notlar almış hep. Resimler de varmış arada. W. her şeyi hatırlamak istiyormuş. Her şeyi!

Bir gün bana notlarını okuyup bütün resimlerini gösterecekmiş. Bir gün yatağımın başında Cebrail gibi dikilip bana ihanetlerimden oluşan dev listeyi okuyacak, burnumdan getirecekmiş.

Galiba sıçanlar artık benden korkmuyor, diyorum W.'ye telefonda. Açıktalar artık, bahçedeki olukta yıkanıyorlar.

W. Jandek dinlemeyi bırakmam gerektiğini söylüyor. Jandek'i duyunca yuvalarından çıkıyorlarmış. Yaşadığım semtin, Spital Tongues'un, fareli köyümün kavalcısı gibiymişim.

W.'nin çöküşü giderek kötüleşiyormuş. Düşünme kapasitesinin gerilediğine eminmiş. Entelektüel yetilerini, düşünce organlarını tek tek kaybediyormuş.

Adalarda mahsur kalan türlerin boyutlarının değiştiğini söylüyor W. Dev kaplumbağa ya da Komodo ejderi örneklerinde olduğu gibi, kimi zaman gülünç ölçüde büyüyebiliyormuş türler. Ya da küçülüyor, nesiller boyunca minyatürleşiyorlarmış. "Hani şu uzak adada kalıntıları bulunan minik insanlar gibi. Ne deniyordu onlara?"

Minik insanlar adayı pigme fillerle ve dev sıçanlarla paylaşıyormuş. Ya pigme fillerin üstüne binip dev sıçan-

ları avlıyorlarmış ya da dev sıçanların üstüne binip pigme filleri. "Seninki gibi düz ve dev ayakları varmış onların da ve yine seninki gibi minnacık beyinleri." Üstelik doğru dürüst konuşmak yerine mırıldanıp duruyorlarmış. Ya da ıslık çalıp ciyaklıyorlarmış. Ben de aynen böyleymişim.

Tabii ya, *Homo Floresiensis*'miş onlar! Ben de *düşüncenin Homo Floresiensis*'iymişim. Korkunç bir şeymiş bu. Halbuki eskiden zeki biri gibi görünüyormuşum. Kulağa ne kadar imkansız gelse de, eskiden gözümde zeka pırıltıları varmış. "Bir de şimdiki haline bak."

"Evin yüzünden böyle oldun," diyor W. Evimin sefaleti, pisliği. Hayatımın sefaleti, pisliği, yaşadığım tecrit, Flores Adası halkının yaşadığı tecridin dengi. Gerçi ben küçülmek yerine büyümemiş miyim? "Sen o dev sıçanlardan biri gibisin." W. pigme fillerden birine binip beni avlayacakmış.

W. kendisinin de *düşüncenin Homo Floresiensis*'i haline gelmesinden korkuyormuş. Gün be gün kısalmıyor muymuş o da? Ayakları büyüyüp düzleşmiyor muymuş? Kafatası küçülüp büzüşmüyor, çenesi sivrilmiyor muymuş?

O da benim yolumdan geliyormuş. Düşüyormuş. Önemli fikirleri unutmaya başlamış. Tanrım, sayı saymayı bile zar zor beceriyormuş artık! İki sayıyı güç bela toplayabiliyormuş! Flores Adası'nda da böyle mi olmuş? Ortaklığımız onu getire getire bu noktaya mı getirmiş?

"Kimseye yaramaz Mesih'in kurtarışı
Çünkü yıldızlar fazla yüksekte
Ve eğer oraya varsan bile
Yine de sen engel olurdun kendi önünde."

W. Scholem'in didaktik şiirini okuyor.

"Sende durum nasıl?" diye soruyor bana. "Kendi önünde engel misin sen de?" Ona engel olduğum kesinmiş. Benimle birlikteyken kendi içindeki bir şey de engel oluyormuş ona belki de.

Benim suçummuş bu. Ondan eminmiş. Eğer ben etrafında olmasaymışım kurtuluşun yıldızına erişebilirmiş. Ama ben W.'nin günahının tezahürü de olabilirmişim. Belki de *Lars* onun başarısızlığının adıymış. Belki ben onun kendine engel olan parçasıymışım.

Geriye dönük bir kurtuluş, W.'nin tutunduğu şey buymuş. Geçmişte ve şimdi olanların gelecekte bir anlamı

olacakmış. Kurtuluş anının perspektifinde, zaten her şey her zaman anlamlı olmuş olacakmış. Bunu umuyormuş bütün kalbiyle. Ama umudunu destekleyen bir işaret yokmuş. Aslına bakarsa daha da kötüye gidiyormuş her şey.

Gök gürültüsünü duyuyormuş. Fırtına yaklaşıyormuş; her an çakabilirmiş şimşek. Ama neden başka kimse duymuyormuş bunu? İşaretleri neden ondan başka bilen yokmuş? "Durdur şunu!" diye haykırmak istiyormuş W. – ama kime? "*Durdur şunu*!" Bana değilmiş haykırışı, çünkü ben felaketin bir parçasıymışım yalnızca; ona işkence etmek için felaketten kopmuş bir kıymık.

W. Simone Weil'den bir alıntı gönderiyor.

Felsefenin doğru yöntemi, çözülemez problemleri bütün çözülemezlikleri içinde açık bir şekilde idrak etmek, sonra bunlar üzerine düşünmek, sadece düşünmektir, durmadan ve bıkmadan, yıllar boyu, sabırla bekleyerek.

W.'nin doğru felsefe yöntemi benim çözülemez aptallık problemimi bütün çözülemezliği içinde açık bir şekilde idrak etmek, sonra bunun üzerine düşünmek, sadece düşünmekmiş, durmadan ve bıkmadan, yıllar boyu, sabırla bekleyerek.

Ah, ama belki bu da onun aptallığıymış: Günün birinde aptallığımı geride bırakacağımı düşünmek.

Argumentum ad misericordiam, benim temel akademik hamlemin adı buymuş. Acıma ya da sempati hissine hitap etme safsatası. Benim örneğimde bu hisler konuşmacının haliyle uyandırılıyormuş. Halim, yani kan çanağına dönmüş gözlerim, çürüyen bedenim. Sunum yaparken dizlerimin üzerine çökmüş, yıkılmama ramak kalmış gibi görünmüyormuşum hep?

Merhamet diliyor gibiymişim, ama aynı zamanda bu acıya son vermeleri için yalvarıyormuşum. "N'olur öldürün beni!" Sunumlarımda dediğim şey buymuş alttan alta. *Kıyın bana!* İşte bu yüzden, kaçınılmaz bir şekilde, kıymıyorlarmış bana. "Seni yok etmek fazla kolay, bu yüzden kimse tenezzül etmiyor. Hem ortalığı kim temizleyecek sonra?"

W. beni bu azaptan kurtarmayı denemiş. Sahiden denemiş. Zaten herkes denememiş mi? Ama kimse yeterince çaba göstermemiş, tanıştığımızda anlamış bunu W. Ve

onun görevi olmuş beni öldürüp acıma son vermek. Ne görev ama! Kaç kez denemiş! Kaç e-posta göndermiş bana kendimi öldürmemi söyleyen!

Ama yapmamışım. Duymamışım onu. Beni hırpalamaya başlamış sonra, ama bu iri, aptal bir hayvana vurmak gibiymiş. Anlamsız ve zalimce. Nasıl anlayabilirmişim neden dayak yediğimi. Böğürüyormuşum sadece. Bilinçsizce, beyinsizce.

Resimlerle anlatmayı denemiş. Sonra yazılarımın üstüne kırmızı çapraz çizgiler çizmiş, ama anlamamışım. Devam etmişim hayatıma.

Hayır! yazmış sayfalarımın kenar boşluklarına. *Saçmalık!* yazmış kelimenin altını defalarca çizerek, kalemi sayfaları delerek. Ama hâlâ devam ediyormuşum hayatıma. Hâlâ yaşıyormuşum sayfa sayfa.

Sıçan zehiri sıçanları kanlarını sulandırarak öldürürmüş. Öyle dedi haşereyle mücadele adamı. Zehir pıhtılaşmayı önlüyor, böylece sıçanlar en küçük kesikte bile kan kaybından ölüyormuş. İçleri kanıyormuş. Ne korkunç bir ölüm. Acı ve dehşet içinde ciyakladıklarını duyuyorum. Bunları W.'ye anlatıyorum telefonda.

Haşereyle mücadele adamı sıçan yuvalarının etrafında cam kırmamı söyledi. Böylece sıçanlar bir yerlerini kesecek, yaraları iyileşemeyeceği için de ölüp gideceklermiş.

Düşünsenize; iç kanamalı sıçanlar, organları iflas etmiş. Sıçanlar, organları yırtılmış, kanları dolaşımdan kaçıp vücutlarının içinde birikiyor. Damarlardan koyu kırmızı kanlar boşalıyor.

Ölmenin daha korkunç bir şekli var mı? *Ölememenin* daha korkunç bir şekli var mı? Ölemiyorlar çünkü hemen; koşarken, dehşet içinde sürünür, ciyaklarken tek istedikleri hayatlarının sona ermesi, acılarının dinmesi

olmalı. Ölümden başka ne isteyebilirler, kanlarının kılcal damarlarını tamamen boşaltmasından başka ne dileyebilirler o vakitten sonra?

"Biz de böyle öleceğiz," diyor W. Sıçanlar gibi. Diğer herkesle birlikte, koşturarak, ciyaklayarak. Gökyüzü alevlenir, güneş üstümüze gelirken, pişen toprağın üstünde sıçanlar gibi sürünerek öleceğiz.

Ne zaman sona erecek bu, diye soruyorum W.'ye. "Hiçbir zaman," diyor. Ne zaman bitecek? "Hiç bitmeyecek."

Hoe'da bir kafede çay çörekleri. Gri-mavi bir savaş gemisi var limanda, daha küçük gemiler gidip geliyor.

Donanmanın Plymouth'tan çekileceğini söylüyor W. Beş yüz yıldır buradaymış oysa. Şimdi operasyonları İskoçya'ya kaydırıyorlarmış. "Plymouth'un işi bitti," diyor W. "Plymouth'u unut. Her şey bitti burada."

Tersaneleri turluyor, Tamar Nehri'nin ağzındaki Devonport'a doğru yürüyoruz. Avrupa'nın en büyük donanma üssü. Ama yakında hepsi gidecek, tersaneler, palamar yerleri, fabrikalar, kuru havuzlar... Hepsini yıkacaklarmış. Sanki hiç olmamış gibi. W. şehirden sürüldüğünde de aynı şey olacakmış. W.'nin evini yıkacak, eşyalarını yakacaklarmış.

İşinden kovulacakmış, adı gibi eminmiş bundan. Zorla sepetleyeceklermiş. Bu olduğunda, Plymouth'tan da kovacaklarmış onu. Zaten iş bulabilir miymiş burada bir daha? Bulamazmış. Plymouth'ta yapabileceği hiçbir şey kalmazmış. Ne onun, ne de çoğu çoktan gitmiş meslek-

taşlarının yapabileceği bir şey kalmamış.

Plymouth'tan W.'yi çıkarırsan ne kalır? W.'den Plymouth'u çıkarırsan ne kalır? "Şehirsiz bir adam olmak korkunç olmalı," diyor W. Şehrimden ayrı ben ne olurmuşum? W. beni öyle hayal edebiliyormuş: sürgün edilmiş, yeryüzünü arşınlarken. Yanımda kendini görüyormuş, tıka basa Plymouth cini dolu alışveriş arabamızı itekliyormuş çöken karanlığa doğru.

W. Plymouth'un Rembrandt'ı sayılan Robert Lenkiewicz'e modellik yaptığı aylardan bahsediyor. Lenkiewicz resim yaparken sadece felsefeden bahsetmek istiyormuş. Felsefeyi saplantı haline getirmiş adam. Felsefe kitapları alacağım derken iflas etmiş en sonunda.

Adam metruk bir kilise satın alıp içini kitaplarla, yığın yığın kitapla doldurmuş. "Olağanüstüydü," diyor W. Lenkiewicz'le birlikte parçalandı parçalanacak kitaplara bakıyorlarmış, sonra ressam bir kitap seçip gösteriyormuş. Kitaplıkta Musa İbn Meymun'un *Mantık Üzerine İncelemesi*'nin ilk İngilizce baskısı, Cusalı Nicolas'ın *Öğrenilmiş Cehalet Üzerine*'si, Blanchot'nun *Öteye Adım Yok Ötesi*'nin prova baskısı varmış.

Lenkiewicz W.'yi *Saplantı* adını verdiği bir dizi için resmediyormuş. Hep diziler halinde yaparmış resimlerini, *proje* dermiş bunlara. *Avarelik* projesi yapmış mesela. *Sokakta İçmek* projesi. *Zihinsel Engelli* projesi. W. *Saplantı* projesinin parçasıymış, ya da en azından plan buymuş.

Çünkü Lenkiewicz birdenbire ölüvermiş, pat diye gidivermiş adam. Borçlarını kapatmak için bütün resimlerini satmışlar. Kitaplarını da. Bir kilise dolusu kitabı satmak zorunda kalmışlar.

"Sence Lenkiewicz senin resmini yapar mıydı?" diye soruyor W. "Sence seni de portrelerden birine sıkıştırır mıydı?" Tamam, şöyle olurmuş olacak olsa: Lenkiewicz'in *Budalalık* projesinden *Bir Moron İncelemesi* eseri. Lenkiewicz'in *Filozof Maymunlar* projesinden *Düşüncenin Orangutanı* eseri.

Lenkiewicz W.'nin üniversitesinin felsefe ve teoloji bölümündeki herkesin resmini yapacakmış ölmeseymiş. En büyük eserlerinden birinde Géricault ya da ona benzer birinden ilham alacakmış. W. gözünde canlandırabiliyormuş: Lenkiewicz'in *Medusa'nın Salı* yorumu; sal felsefe ve teoloji bölümündeki kafayı yemiş ve açlıktan ölmek üzere olan öğretim üyeleriyle dolu olacakmış.

Ah, peki şimdi ne olacak felsefe ve teoloji bölümüne? "Kapanacak," diyor W. Kapanacakmış ve içindeki herkes akıntıya kapılacakmış.

Benim şehrimdeyiz. "Senin varoşlarında," diyor W. Her şeyin ne zaman sarpa sardığını bilmek istiyor. "Aslında iyi başlamıştın, değil mi? Fena durumda değildin. Açlıktan ölmüyordun. Savaşın ortasında büyümemiştin. Ne zaman ters gitmeye başladı her şey? Nerede sarpa sardı?"

Benim varoşlarım. Evler dip dibeymiş bir kere. Yollar ıkış tıkış araba doluymuş. "Genişlik yok," diyor W. "Açıklık yok. Bit kadar arsalara bile çökmüşler. Her şey sahiplenilmiş, işe koşulmuş, kullanılmış."

Dünya böyle sona erecek: dev bir varoş olarak. Eskiden böyle düşünüyormuş W. Ama şimdi dünyanın varoşların üstündeki gökyüzünde sona ereceğini biliyormuş. Mahşerimizin dört atlısı gökyüzünde gidecekmiş dörtnala.

"Bugünler o günler," diyor W. Hesap günleri. Neyin hesabı? Ondan emin değil. Ama bir muhasebe olmalı, bunu biliyor. Biri hesabı tutuyor olmalı, ama kim?

Bazen W. benim Zamanın Sonu'nda yaşamaktan

memnun olduğumu düşünüyormuş. İçimdeki iflas arzusu yaklaşan kıyametin kusursuz bir yankısı değil miymiş ne de olsa? Dünyanın yıkımı benim özyıkımımın makrokozmik bir versiyonu değil miymiş? O büyük son olmasa ne olurmuş benim halim? Deliliği hiçbir şey göstermeyen, hiçbir şey söylemeyen bir adam olurmuşum. Hastalığı olmayan bir semptom.

W.'nin durumu farklıymış tabii. Dünyanın başlangıcı için yaratılmış o, sonu için değil. Umut adamıymış. Genç dünyanın adamıymış. Ah, ama doğru değilmiş bu, hiç değilmiş. Benim aksime, başlangıcın, masumiyetin özlemiyle yanıp tutuşan, ama, benim gibi, sona ait bir adammış. W. geriye bakıyormuş, geçmişin kaybolan görkemine, bense ileriye bakıyormuşum, fırtına bulutlarıyla gelen felakete.

W. entelektüel sohbetlerde bir yapmacıklık olduğuna ikna oluyormuş gitgide. Yürüyüşe çıkarken söylüyor bunu. Önceleri yemek yerken soyut şeylerden konuşmanın görgüsüzlük olduğunu düşünüyormuş. Yemekteyken yemek yemeli, soyut meseleleri sonraya saklamalıymışsın. Ama artık entelektüel sohbetlerin ya da sözüm ona entelektüel sohbetlerin sadece yemek vakti değil, her vakit için uygunsuz olduğunu düşünüyormuş. Dalavereymiş hepsi. Bahaneymiş. Somut meselelerle ilgilenmeliymişiz. Sohbetlerimiz yemeklerimiz kadar somut olmalıymış.

"Bu odun mesela. Bu tarla. Bir de şu - ne o?" Höyük, diyorum. Mezar höyüğü. "Saçmalama," diyor W. "Çöp yığını bu sadece. Ağaçların arasına bırakılmış döküntüler."

W. çocukluğumu hayal edebiliyormuş. Yeni yapılan toplu konutların, ormandan geriye kalanların arasında, tarla kenarlarındaki çamurlu yollarda, genişlemiş patikalarda dolanıp duruyormuşum. "Bir şey arıyordun. Bir eksiklik olduğunu biliyordun."

Görebiliyormuş: Bisikletimi demiryolu köprüsünden taşıyormuşum. Kesik ağaç kütüklerinin arasında sürüyormuşum bisikletimi. Sosyetik okullara ve atçılık kurslarına giden özel yollardan geçiyormuşum. Höyükler arıyormuşum, ley hatları arıyormuşum. Kelt tanrılarını, olmadı herhangi bir tanrıyı arıyormuşum.

Peki ne bulmuşum golf sahalarında pedal çevirirken? Şehir dışındaki alışveriş merkezlerinin otoparklarında ne bulmuşum? Süpermarketin önündeki bankta ucuz sandviçlerimi yerken ne bulmuşum? "Gündeliği," diyor W. "Sıradanlığı. Tanrıların zıttını."

Eskiden çalıştığım şirkette toplantı odalarına filozof adları verdiklerini söylüyorum W.'ye. Toplantı yapmak istediğinde *Locke*'u, *Kant*'ı ya da *Wittgenstein*'ı ayırtabiliyordun. "Diyojen odası da var mıydı?" diye soruyor W. "Diyojen'in fıçısı var mıydı peki?"

Öğle aralarında kütüphanedeki Kafka kitaplarından fotokopi çektiriyordum. *Oktav Defterleri.* Kafka'nın gün-

lük ve mektuplarından parçalar. Sayfaları çekmecemdeki dosyada saklıyordum. Masallardaki devler gibiydim; kalbimi bir gölün dibindeki hazine sandığına gömüyordum.

Kalbim o dosyadaydı, en azından bana öyle geliyordu, diyorum W.'ye. Kafka ticaretin tam zıttıydı. Kafka, yani kalbim, beyaz yakalı dünyanın tam zıttıydı. Ama son kertede ben ne anlayabilirdim Kafka'dan? Pencereden görünen iğrenç dev otele bakarken *Oktav Defterleri* bana ne ifade edebilirdi?

Şirket koridorlarında dolanıp duruyordum bütün gün. Bir kahve makinesinden ötekine sürükleniyordum. Pencereden dışarı bakıyordum. Öğle aralarında antredeki deri koltuklara oturup ticaret dergilerini okuyordum. Ne görüyordum peki? Ne biliyordum?

Golf sahasından geçiyoruz. Bir golfçü topunu uzağa savururken yolda bekliyoruz. Adam bağırmaya başlıyor. "Hey, bırakın o topu!" Çimenli yoldan geçen dört çocuk topu cebe indiriyor. Golfçü tekrar bağırıyor. "Benim topum o!"

"O benim güneş ışığım." Pascal'dan alıntı yapıyor W. "Bütün dünyayı gasp etmeye böyle başladı insanlık..."

Golf kulübünün önünde sıra sıra 4X4'lerle Land Rover'lar var. V yaka kazakları ve yumuşak çivili ayakkabılarıyla golfçüler. "Düşman," diyor W.

"Bunların hepsini bizden çaldılar," diyor sahanın içinde akan dereye ve dere boyunca devam eden yürüyüş yoluna bakarak. "Eskiden halkındı bunlar, hepimizin paylaştığı açık alanların parçasıydı."

W. Karl Polanyi okuduğunu söylüyor. Savını biliyor olmalıymışım: Kapitalizm toprağın etrafının çevrilmesiyle başladı. Toprak zenginler ve güçlüler tarafından gasp edildiğinde başladı.

Ama W.'ye göre kapitalizm bundan çok önce başlamış. Buz örtüsü gerilediğinde ortaya çıkan bakir toprağı düşünüyor; o zaman kıyılar şimdikinden çok daha öteye uzanıyor, ülkemiz Avrupa'ya, Kıta Avrupası'na bağlanıyormuş.

"İklim yumuşuyor, hava ısınıyordu. Tundra stepe, step makiye, maki ormana döndü. Ve karayı kaplayan ormanlardaki ardıçlar önce huş ve fındık ağaçlarına, sonra meşe ve karaağaçlarına yol verdi. Ren geyikleri serpildi açık alanlarda ve yaban atları. Kurtlar, bizonlar, kokarcalar geçti kara köprülerinden."

"Sonra insan geldi," diyor W. "Göçebe yaşayan avcı-toplayıcılar. Av boldu. Toplanmayı bekleyen dutsu meyveler, yemişler boldu. İnsanlar avlanıyor, topraktan besleniyor, arıyor, azar azar alıyorlardı."

W. avcıları düşlüyor, güneşte uzanıp sıcağın tadını çıkarıyorlar. Toplayıcıları düşlüyor, serin sularda yıkanıyorlar. Açık havada yapılan ziyafetleri düşlüyor. Dünyanın rahmindeki mağaralara çizilen resimleri.

"O zamanlar liderler yoktu. Hiyerarşiler, bürokratlar yoktu. Birilerinin istifleyeceği kaynak fazlası yoktu. Her şey paylaşılıyordu."

Paleolitik Çağ'ın Kanada'ya çok benzediğini söylüyor.

Sonra ne olmuş? W. başını iki yana sallıyor. Hayır, anlatamayacakmış. Buna dayanamıyormuş. "Sonrası tarım, hayvancılık," diyor.

Piyasa güçlerinin galip gelmesinden ne kadar öncey-

miş bu? Rekabetin dostluk ve dayanışmayı alt etmesi ne kadar zaman almış? "Bir adım sonrası paraydı," diyor, "bir adım sonrası meta ve piyasaydı. Kapitalizmin hayatlarımızın her yerine sızmasıydı."

"Ve en sonunda burada bulduk kendimizi. Tam burada, varoşların arasındaki bu golf sahasında."

Kiliseye doğru tepeyi tırmanırken, "Belki de aradığımız fikir zaten geldi aklımıza, belki yakaladık büyük fırsatı," diyor W. "Ama unuttuk sonra. Ne korkunç bir düşünce bu! Daha da kötüsü, belki konuşmalarımızda, bizim aramızda geçti bu ve geçtiği anda, her zamanki saçmalıklarımızın arasında kaybolup gitti."

Benim görevim bu olmalıymış: Her şeyi hatırlamak! Yazmalıymışım her şeyi, belki o zaman sayfaların arasında bir şey parıldarmış filigran gibi.

The Queen's Oak'ta biralarımızı içerken, "Din bu dünya hakkında, gündelik, sıradan dünya hakkındadır, " diyor W. Bunu neden yalnızca kendisi anlıyormuş? Neden kimse dinlemiyormuş?

Ama iş gündeliğe, sıradanlığa gelince uzman benmişim, o değil. Gündeliğin *derinliğine*, yani *yüzeye* ulaşmanın ne demek olduğunu sadece ben bilebilirmişim.

"Gündeliği hissetmek zorundasın." W. bundan emin-

miş. "Gündelik seni yenmiş olmalı. Aşağılamış olmalı. Gündeliğin dize getirmediği bir insan, gündeliği anlayamaz," diyor W. vecize yumurtlar gibi.

Benim dize geldiğime şüphe yokmuş. En azından bu kadarı kesinmiş. Dizlerimin üstünde koca yıllar geçirmişim ben.

W. depoda geçirdiğim yılları dinlemek istiyor. Sonra da işsizlik yıllarımı. Bundan hiç bıkmıyor.

"Ne yapıyordun bütün gün?" diye soruyor. Omuz silkiyorum. "Ne olur anlat. Bir gününü anlat bana." Ne anlamı var bunun, diye soruyorum. "Anlamak istiyorum," diyor. "Çok içiyor muydun? İçerek mi üstesinden geliyordun bu saçmalığın?" Bazen içiyordum, diyorum. Bazen hiçbir şey yapmıyordum. Pencereden dışarı bakıyordum. Yağmur damlalarının camda boncuk boncuk süzülmesini izliyordum.

Ama W. hiç mi hiç anlayamıyor. Tamam diyorum, işten atıldığını düşün. İşten atıldıktan sonra Sal'in seni terk ettiğini, Sal seni terk ettikten sonra bir odada karaya vurduğunu, o odada yıllarını geçirdiğini düşün. Kozmonot gibi bir şey olduğunu düşün, bütün hatlar kesik, uzayda yuvarlandığını, tepetaklak. Düştüğünü, daha da düştüğünü, hep düştüğünü, hepten kayıp.

"Ama okurdum o zaman," diyor. Yazarmış. Entelektüel projeleri olurmuş. Nihayet matematiği öğrenecek, gerçekten öğrenecek zamanı olurmuş. Eski Yunancayı çö-

zer, onu her seferinde yenen haber kipinin geniş zamanını geçermiş.

Bir süre sonra usanırdın, diyorum. Bu işler geride bırakırdı seni; projelerin başka birine ait olurdu, başka bir hayatları olurdu. *Sonsuz tükeniş*: Korkman gereken şey bu olurdu.

Ne okuyabilir, ne de yazabilirdin bir süre sonra. Kitaplar masanda açık durur, ama onları okuyacak biri olmazdı. Pencereden dışarı bakıp yağmur damlalarının camda boncuk boncuk süzülmesini izlerdin bir başına.

"Biz aşırı dindarız," diyor W. Bataille'dan alıntı yaparak. Öyle miyiz? "Tabii ki. Hele sen! Özellikle sen!" Benimle bu yüzden takılıyormuş. Benim *engin dini içgüdülerim* yüzünden. Oysa ben bu içgüdülerimden bihabermişim.

Hepsi benim gündelikle kurduğum yakın ilişkiyle alakalıymış. İşsizlik günlerim ve vasıfsız işler yaptığım günlerle.

Din hakkında düşündüğünde aklına benim depoda çalıştığım günler geliyormuş hemen. Hayata dair hiçbir umudu olmayan beni görüyormuş o depoda.

"Gündeliği yalnızca umutsuzlar anlayabilir," diyor W. "Gündeliğe, *gündeliğin kendi gerçeklik düzeyinde* yalnızca onlar yaklaşabilir. Ve yalnızca gündeliğe bu şekilde yaklaşabilenler gerçek dindarlardır."

Bar kuyrukları. Görevliler sahneyi kuruyor. Festivalin ilk günü.

"Ne dinliyor bugünlerde çocuklar?" diye soruyor W. su şişelerimize doldurduğumuz Plymouth cinini yudumlarken. Çocuklar nazikler. Onlar da bizim gibi sabahtan akşama, akşamdan gece yarılarına kadar içiyorlar. Kulübelerinin önündeki çimenlere oturup sigara üstüne sigara yakıyorlar.

Onlara *The Texas-Jerusalem Crossroads*'u dinletiyoruz. Josh T. Pearson'ı anlatıyoruz. W. apokaliptik Kanada popu dinletiyor çocuklara. Ben Jandek dinletiyorum. W. benim sadece Jandek dinlediğimi söylüyor onlara. Bu huyuma hayranmış, tutarlılığıma, saplantılılığıma.

W. "Jandek *gayri-müzik* yapıyor," diyor çocuklara. Yaptığı şeyin müzikle pek alakası yok. *Gayri-melodik*, *gayri-yetenekli*... Buradaki *gayri* duruma olumsuzluk katmıyor. Melodisizlik melodiden daha geniştir. Yeteneksiz-

lik yeteneği kapsar. Gayri-müziğin evreni müziğin evreninden çok, çok daha büyüktür.

Sonra Sal sarhoş olup sızıyor kulübemizde. Orada, duvarın dibine yığılmış, şuursuz; biz de yataktan kalkamayacak kadar sarhoşuz. Odanın o tarafına geçemiyoruz! Ayağa kalkamıyoruz! Nasıl ulaşabiliriz şimdi bu kadına?

Sesi sonuna kadar açıp Jandek çalıyoruz. Jandek Sal'in "sürüngen beynine" ulaşacak, bundan eminiz. Sürüngen beyni dehşet içinde tepki verecek. Veriyor. Sal gözlerini açıyor. "Dangalak herifler! Neden uyandırıyorsunuz beni?"

Sal Jandek'ten nefret ediyor. "Siktiğimin Jandek'i. Ondan nefret ediyorum," diyor. "Lars seviyor," diyor W. "Sever tabii," diyor Sal tütün sararken. "Geri zekalının teki çünkü." "Sal'i kızdırma," diyor W. bana. Sonra, "Ayılmamız lazım." Ayılmak zorundayız. Sahneye liderimiz Josh T. Pearson çıkacak gece yarısı!

Kendimize gelmemiz gerek, diyoruz Sal'e, çünkü liderimiz çıkacak. "Benim liderim değil o," diyor Sal. "Şu siktiğimin Jandek'ine benzemezse iyi olur ayrıca." Sal'e onun da gelmesi gerektiğini söylüyoruz. Ama ayağa kalkamayacak kadar sarhoşmuş. Biz de ayağa kalkamayacak kadar sarhoşuz. Halimize bak Sal!

Yemek lazım bize. Alkolü katalize etmemiz lazım. Çocuklara sesleniyoruz. Bize yemek getirin! Ama çocuklar bizi duymazdan geliyor. "Nazikler," diyor W. çocukları

kastederek. "Ama tembeller işte. Sal, bize yemek yap." "Siktir oradan," diyor Sal.

İkinci gün. Uzun öğle sonrası saatleri. Yukarıdaki holde masalardan birine kamp kuruyoruz. Karanlık burası, yerler yapış yapış.

Biralarımızı devirirken Josh T. Pearson muammasına kafa yoruyoruz. Duyduğumuza göre adam Berlin'de yaşıyormuş ve stüdyoya girmek gibi bir niyeti yokmuş. Şarkılarını kaydetmeyi bırakmış! Korkunç fakirmiş, öyle diyorlar. Günde sadece tek öğüne yetiyormuş parası. Ayrıca kaçak göçmenmiş, yani sosyal hizmetlerin hiçbirinden faydalanamıyormuş. Dişlerini yaptıramıyormuş!

Josh T. Pearson'ın sakalı giderek uzuyor. Saçları giderek uzuyor. Kesmemeye yemin etmiş. Öyle diyorlar. *Afrika sorunu* çözülene kadar kesmeyecekmiş işte. "Etik bir adam," diyor W. Josh T. Pearson Afrika'daki açlardan başka bir şey düşünemiyormuş. Öyle demiş bir röportajda. W. bunu çok etkileyici buluyor.

Josh T. Pearson tek adamlık bir grup. Önceki grup arkadaşlarına ihtiyacı yok, bunda hemfikiriz. Perküsyon yerine yeri tepebiliyor sonuçta. Efekt pedalları yeter de artar bile.

Dün gece semavi savaşların, iblislerle çarpışan meleklerin, kıyametin ve zamanın sonunun şarkılarını söyledi Josh T. Pearson. Peygamberle mesihlerin, yanlışla doğrunun şarkılarını söyledi. Mesih çağının şarkılarını. Adale-

ti düşledi söylerken. Afrika'nın kurtuluşunu, dünyanın kurtuluşunu düşledi.

Ah be Josh T. Pearson! Nasıl anlayabiliriz biz senin neye dönüştüğünü? Bu bizi aşar, hemfikiriz. Sina Dağı'ndaki yanan çalının içinden konuşuyor o. Kasırganın içinden. Savaş onun kalbinde yaşanıyor. Meleklere karşı şeytanlar. İsa'ya karşı Deccal.

Peki biz kimiz bu festival gününde? "Şeytanlarız biz," diyor W. "Deccalleriz." Ah, peki bizimle ne zaman savaşacak Josh T. Pearson? Ne zaman silecek bizi yerin yüzünden?

Üçüncü gün. "Siz yine dindarlaşıyor musunuz?" diye soruyor Sal. "Dindarlaşmanızdan nefret ediyorum." Güneşin altında biralarımızı yudumlarken bunun dini bir öğleden sonra olduğunu söylüyoruz ona. Tanrı burada, diyoruz. Tanrı her yerde, diyoruz. Ama bu onu iyice gıcık ediyor.

"Siz Tanrı'ya inanmıyorsunuz bile!" İçtiğimiz zaman inandığımızı söylüyoruz ona. Tanrı'yı, aslında Tanrı'dan ziyade Mesih'i bulmak için içtiğimizi söylüyoruz. Sonra uyandığımızda, akşamdan kalmalıkla, yeniden kaybettiğimizi anlıyoruz. Mesihçiliği, mesih çağını kaybediyoruz bir kez daha.

Bugünlerde herkesin dindar olduğunu anlatıyoruz Sal'e. Şu çocuklara bak. Festivalcilere bak. Erkeklerin sakalı, kadınların saçı uzun. Huzurlu görünüyorlar, dingin,

güneşin altında biralarını yudumluyorlar. Bir uyanış gibi bu, hemfikiriz. Devrimden sonra böyle olacak hayat.

Son gün. Otobüs kuyruğu.

"Gençlere nazik davranmak gerek," diyor W. Nazik bir kuşakmış onlarınki; yarı insan yarı keçi orman tanrıları gibilermiş, büyük bir hassasiyetle yaklaşmak gerekirmiş. "Berbat bir hayatları olacak, çok berbat olacak. O yüzden en azından biz onlara şefkat göstermeli ve başlarına gelecekleri söylememeliyiz."

Bizim kuşağımızın umudu varmış. Umudun tortuları varmış en azından. Oysa onların hiçbir şeyi yokmuş; umut büyük lüksmüş onlar için. "Hiç şansları yok," diyor W.

"Çok şey istemiyorlar. Büyük bir beklentileri yok. Biz müthiş değişimler arayan, öyle ya da böyle bir devrim olmasını bekleyen son kuşaktanız. Üstelik beklediğimiz şey olabilirdi de." Godard W.'nin üniversitesinin kampüsünde film çekmemiş miydi? Evet, o üniversiteye girmeden uzun zaman önce olmuş bu, ama W.'nin döneminde de öğrenci birliğinin önünde komünistler otururmuş. "Zamanın sonundan, o sonsuz sondan çok, zamanın başlangıcı gibiydi," diyor W.

Hindu pathosu Yahudilere çok gizemli geliyormuş. Ne diye göndermişim ona Vedalardaki yaratılış ilahisini? Hiçbir şey anlamıyormuş.

Onlar için ne varlık vardı, ne varlıksızlık; ne mekan vardı, ne ötelerdeki gökler. Uyanan neydi? Neredeydi? Kimin himayesindeydi? Su var mıydı, dipsizcesine derin? Ölüm var mıydı, ya da ölümsüzlük? Gece ve gündüzün bir işareti var mıydı? Kim biliyor şimdi, bilen kim?

Kim duyuracak bunu? Hangi kaynaktan, nereli bu yaratılış? Tanrılar sonradan, bu evrenin doğumuyla geldiler. Şu halde kim biliyor evrenin nereden doğduğunu? Belki kendi kendine oluştu, belki kendi kendine oluşmadı. Bir tek ona tepeden bakan, kat kat göğün en tepesinde oturan, bir tek o biliyor – ya da belki o da bilmiyor.

"Hindu'nun pathosu bulduğu yerde," diyor W., "Yahudiler sadece kaçış ve belirsizlik buluyor."

Gecenin derinlerinde, bütün dünya uyur, o uyanık yatarken muhteşem sorular soruyormuş W. kendi kendine. Her şey nasıl başladı? Neden hiçbir şey değil de bir şey var? Neden bir şey var? Varoluş gerçeği kafasını karıştırıyormuş, pek çok filozofun kafasını karıştırdığı gibi.

Ama her şeyden öte, benim varoluşum karıştırıyormuş kafasını ve bir tek onun kafasını karıştırıyormuş bu. Neden? Nasıl? Kim koymuş beni buraya? Sorumlusu kimmiş bu işin? Şaka mıymış bu? Kozmik bir deney miymiş yoksa? Ve ne diye onun yanına koymuşlar beni? "Soru bu," diyor W. Asıl soru buymuş.

"Vakit geldi," diyor. Hayır, vakit geçmiş. Çok geçmiş artık. Ölüm sonrası bir hayatmış yaşadığımız.

"Belki de burası cehennemdir," diye fikir yürütüyor. Belki zaten cehennemdeyizdir. Olabilir mi? Belki de onlar -bizim önceki halimiz- hayatlarını başka bir yerde yaşadı. Bunu, şimdiki halimizi hak etmek için çok korkunç

şeyler yaptıklarına şüphe yok. En berbat suçlardan hüküm giymiş olmalılar. Geriye kalan da biziz işte; anılarımız elimizden alınmış, cezamızı çekiyoruz. Cehennem bu. Ama belki de cennet. Ne de olsa hayat o kadar da berbat değil. En azından şimdi değil, bugün, bu güzel öğleden sonra değil.

"Ya da," diyor W., "belki de biz yeniden doğmayı bekleyen ruhlarız. Belki de burası dev bir bekleme odası; belki de bu zaman dişçiyle randevumuzu beklediğimiz, bir önemi olan hiçbir şeyin yaşanmadığı bir zaman. Dergileri karıştırıp pencereden bakmaktan başka bir şey yapmadığımız."

Ama bizi çağırmayı unuttular, öyle değil mi? Burada olduğumuzu unuttular. Bu ebedi bekleme odasında kendi halimize bırakıldık, manastır avlusuna terk edilen çocuklar gibi. Ve bütün ciddiyetimiz numaradan; kıyametçiliğimiz yalnızca bir süs ve bütün kitaplarımız, bütün felsefelerimiz bir magazin dergisindeki dedikodulardan ibaret.

"Seksenler geri geliyor." Liverpool İstasyonu'ndan çıkarken taksiciyle hemfikir oluyoruz hemen. "Kaza geliyorum diyor." Finansçı arkadaşımız da aynı şeyi söylememiş miydi? Liverpool'u mahvedecek bu! W. 80'lerde Liverpool'da yaşadığını söylüyor. Nasıl olduğunu hatırlıyormuş. Ve bunun tekrar olacağını düşünmek! Tanrım, ne yapmışlardı Liverpool'a! Tanrım, yine mi aynı şeyi yapacaklar!

"Burası Anglikan Katedrali'nin şehri," demek istiyormuş W. onlara. "Saint James Mezarlığı'nı gördünüz mü siz?" demek istiyormuş. Ama onlar için, o medeniyet düşmanları için şehir diye bir şey yokmuş. Onlar için yalnızca küresel ağdaki devreler, kaynakların gelişigüzel bağlantı noktaları varmış yalnızca. "*The Philarmonic* barının şehri burası," demek istiyormuş W. "*The Philarmonic* barının pisuarlarının şehri," demek istiyormuş. Ama kapitalizm onu dinlemiyormuş.

W. Tarkovski'nin *Ayna*'sındaki, emirleri yerine geti-

remeyen çocuk gibi hissediyor kendini. "Tam dönüş!" diye komut veriliyor askeri öğrencilere. Çocuk yarım dönüyor ama, yüz seksen derece, yüzü diğerlerinin tersi yöne bakıyor. "Neden emirleri yerine getiremiyorsun?" diye soruyorlar ona. "Dönmemi söylediniz, ben de döndüm. Anlamıyorum," diye cevap veriyor. Diğer bir öğrenci, "Onun ailesi Leningrad Kuşatması'nda öldü," diyor kameraya görünmeden.

Ailesi ölmüş. Tam dönüyor. Sonra ıslık çala çala yürürken görüyoruz onu. Islık çala çala ve ağlaya ağlaya. "Benim yapacağım da bu," diyor W. Sersemlemiş bir öküz gibi yürüyecekmiş, ıslıklarla, yüzünden gözünden yaşlar aka aka. "Anlamıyorum," olacakmış tek diyeceği. Tek diyebileceği bu olacakmış.

Vitrinlere çekilmiş çelik kepenkler. Rüzgarda savrulan kırık camlarla süprüntüler. Terk edilmiş kasabalar. Kentler. Dünyaya karşı yükselen dev duvarlar, göçmenleri dışarıda tutan; duvarların dışında dünya kavrulmuş, pişe pişe kararmış, siyah.

Sonra metan tütecek eriyen don tabakasından. Sonra okyanusun zemininden baloncuk baloncuk kabaracak metan. Sonra kutuplardaki buzlar eriyecek. Sonra denizler asite dönecek. Sonra gökler siyaha. Sonra ışıklar sönecek, kapkaranlık olacak her yer. Can çekiştiren ölümler öleceğiz. Vıcık vıcık çamur içinde, ağır ağır.

"Anlamıyorum." Böyle diyecek W. yüzü çamura batmış.

Liverpool'un varoşları. Erkenden kalkıp güneşe çıkıyoruz bir kafe bulmaya. Yeni bir gün, olasılıklarla dolu.

"Ezecek bizi o olasılıklar," diyor W. "Hiç düşünce geldi mi aklına?" diye soruyor. Gelmedi, diyorum. "Zen gibi," diyor W. "Saf yokluk."

W. daha çok çalışmam gerektiğini söylüyor. Günde bir saat bile yetermiş. Eğer evde çalışamıyorsam ofiste çalışmalıymışım. Ofiste de çalışamıyorsam bir kafe bulmalıymışım. Kafe bulamıyorsam açık havada bir bank bulup orada, alkoliklerin yanında. Ya bank da bulamazsam, diye soruyorum. "O zaman yolun ortasına yat, arabalar üstünden geçsin."

"Bir gün," diyor W., umudu buymuş, tüm umutsuzluğuna rağmen umudu buymuş, "somon gibi sıçrayıp herkesi şaşırtacaksın." Bir gün herkesi gafil avlayıp büyük sıçrayışımı gerçekleştirecekmişim akıntıya karşı. Işık pullarımda parlayacakmış, güneşin dokunduğu yüzgeçlerimle budalalığımın akıntısına karşı sıçrayacakmışım. Buna inanıyormuş W. Hâlâ inanıyormuş. Görebiliyormuş yaklaşan sıçrayışımı köpüren suyun üzerinde, büyük ve parlak bir kavisle.

Peki nereye gidecekmişim? Sefihliğimin ve sefilliğimin tersi yönüne. Tavizlerimin, yarım yamalak uzlaşmalarımın tersi yönüne. Ya o, W. nerede olacak? "Seninle birlikte sıçrayacağım ben de," diyor, "kavisinle aynı kaviste."

"Diğer insanların sunumlarını dinleme yetini giderek kaybediyorsun," diyor W. Yüzümden okunuyormuş bu. "Saklayamıyorsun." Kendimi yerlere atıp inlemeye başlasam ancak bu kadar belli edermişim insanları dinlemediğimi.

Ne düşünüyormuşum o zamanlar? Gerçi tastamam biliyormuş ne düşündüğümü. Doğayı düşünüyormuşum. Göz alabildiğine uzanan kırları. Engin suları. Sunumların orta yerinde engin sulara gitmek istiyorum diye tutturmuyor muşum birdenbire?

Titisee Gölü'nde deniz bisikleti kiraladığımızı hatırlıyor W. Ill Nehri'ne yaptığımız geziyi hatırlıyor. Ben soyunup yüzmeye kalkışmışım. Başarısızlıkla sonuçlanan Tamar gezimiz, tekneyle savaş limanlarını gezişimiz vardı bir de. Ne büyük hayal kırıklığıymış benim için!

Evet, görüyormuş bunu bende, normalde doğaya karşı hiçbir şey hissetmeyen bende görüyormuş: Benim kafam kadar boş, budalalık rüzgarlarımın özgürce eseceği enginliklere umutsuz bir özlem duyuyormuşum.

Gün batımında Mersey Nehri. Nehrin suyu kırmızı; diğer kıyı mavi. Dünyanın sonunda olmak gibi bu; hemfikiriz. Ya da başlangıcında.

"Hindular nehirleri kutsal sayıyor, değil mi?" diye soruyor W. Hindulara göre bütün nehirler Ganj'mış; bunu biliyormuş. Bütün nehirler Himalayalar'da gözleri kapalı meditasyon yapan Şiva'nın dolaşık saçlarından akıyormuş ve bütün nehirler aynı denize akıyormuş sonunda.

Aynı deniz. W. Plym ve Tamar nehirlerinin birleştiği Plymouth Körfezi'ni düşünüyor. Yaşadığı şehrin ardındaki Dartmoor'u. Dartmoor Plymouth'un Himalayaları'ymış; tıpkı W.'ye Town Moor'daki tepenin zirvesinden gösterdiğim, uzaklardan mavi mavi, hayal meyal görünen Cheviot Tepeleri'nin Newcastle'ın Himalayaları olması gibi.

Himalayalar: Şiva cennetten düşen nehir tanrıçasını burada yakalamıştı. Tanrıça-karısı kendini kurban ettiğinde Şiva burada meditasyona çekilmişti. "Sen de beni

kurban ettikten sonra Town Moor'daki tepeye çıkacak mısın?" diye soruyor W. "O garip tanrılarınla konuşmak için yükseklere tırmanacak mısın?"

Turist kitaplarında okuduğumuza göre, Mersey civarındaki Hindular nehre Ganeşa ikonu bırakıyorlarmış. Gelgit Ganeşa'yı nehrin ağzından açık denizlere taşıyormuş. Ben de W.'yi oraya gönderecekmişim, adı gibi eminmiş bundan. Açık denizlere gönderecekmişim. İkimiz de oraya gidiyormuşuz, masmavi uzaklara.

"Liverpool, köle ticareti limanı," diyor W. "*Burası dünyanın en karanlık yerlerinden biriydi...*" Liverpool, fetihlerin beşiği, imparatorluğun tahtı.

W. kendini Conrad'ın Marlow'u gibi hissettiğini söylüyor. Dünyanın bir yerinde, bir nehrin ağzına terk edilmiş bir tekneyle, karanlığın yüreği üzerine büyük öyküsüne başlayan Marlow gibi hissediyor.

Denizaşırı gezilerim. *Dünya gezgini* dönemim. Mersey'i izlerken en sevdiği hikayemin bu olduğunu söylüyor W. Akdeniz'e kadar inmişim, değil mi? Hem de bir dünya gezgini olarak, varoşlarıma bir daha hiç dönmemek üzere! Konuşulan dili biliyor muymuşum? Hiç hazırlık yapmış mıyım? Gittiğim ülkenin kültüründen, âdetlerinden haberdar mıymışım? Hepsinin cevabı hayırmış, değil mi? Öylece gitmişim. Dünya gezginiymişim çünkü ben.

Ne beklemişim? Beni orada neyin beklediğini düşünmüşüm? Nihayet birilerinin değerimi anlayacağını mı?

Akdeniz dünyasının beni omuzları üstünde taşıyacağını mı? "Dünyayı gezmeyi planlarken bunu mu düşlüyordun Lars? Öteki tarafta seni bekleyenin bu olduğunu mu düşünüyordun?"

Peki ne olmuş? Felaketten felakete sürüklenmişim, öyle değil mi? Uçaktan iner inmez güneşten dayağı yemişim. Basbayağı dövmüş beni güneş. Akdeniz sıcağını tatmamışım ondan önce. Daha önce hiç bulutsuz görmemişim gökyüzünü. Ve o mavilik, bulutsuz göğün o azgın mavisi. Bana fazla gelmiş. Kaldıramamışım.

Garip bir şekilde dilsizleşmişim. Sessizliğe gömülmüşüm. Tek kelime çıkmamış ağzımdan. Ne diyebilirmişim ki zaten? Ne anlatabilirmişim? Hiçbir şey gelmeyecekmiş başıma. Beni omuzları üstünde taşıyacak bir kalabalık falan yokmuş. Kendimi kanıtlayabileceğim tek bir allahın kulu yokmuş.

Kim ilgilenmiş benimle? Adımı kim öğrenmiş? Biraz daha genç olsam peşime bir sübyancı takılabilirmiş. Azıcık daha küçük, azıcık daha sevimli olsam, sapığın teki fotoğraflarımı çekebilirmiş mesela. Ama Akdeniz'in kavurucu sıcağında kimse benimle tanışmak istememiş. Kimse, sırf acıdığı için bile, benimle konuşmak istememiş.

Çünkü bu iş bana göre değilmiş. Hiç mi hiç bana göre değilmiş. Benden dünya gezgini falan olmazmış. Tuttuğunu koparan, becerikli biri değilmişim. Tatlı dilli, güler yüzlü değilmişim. Şimdi ne kadar suratsızsam o zaman da o kadar suratsızmışım. Huysuz ve içime kapanıkmı-

şım. Kim ne yapsınmış beni? Kimseyle konuşmamışım. Kim neden dinlesinmiş zaten beni? Akdeniz'in benimle ne alakası olabilirmiş? Amansız gökleri, sıcağı, kumsalları, kumsalda güneşlenen kadınlarıyla Akdeniz'in benimle, ya da benim, kafası saçma sapan fikirlerle dolu bu sırt çantalı salağın Akdeniz'le ne alakası olabilirmiş? Daireler nerede birleşebilirmiş? Akdeniz kümesiyle Lars kümesinin kesişiminde ne olabilirmiş?

Uykularım rahatsızmış. İnşaatlarda uyumuşum önce, sonra açıklarda, kayalarda; sırt çantamı sağlama almak için kayışını koluma sarıyormuşum. Kumsalda uyumuşum, değil mi? Ben kumsalda uyurken deniz yükselmiş. *Ah, ne romantik, kumsalda uyuyacağım*, diye düşünmüşüm. Ama sonra deniz yükselip çantamı sırılsıklam etmiş. Dalgalar gelmiş ve kaçmak zorunda kalmışım. Ben, dünya gezgini, dalgalar gelince köye, karanlığın içinde kim bilir nerelere kaçıvermişim, kaybolmuşum çünkü, bir Akdeniz adasında çaresizce, ümitsizce kayboluvermişim.

Ne diye gitmişim ki o adaya zaten? Neden onca ada arasından gidip oraya bilet almışım? İncil'deki Vahiy Kitabı orada yazıldığı için mi? Orada yazılmış, değil mi? Ben de başıma böyle bir şey geleceğini, bir şeyler göreceğimi mi düşünmüşüm? Dünyanın sonunu mesela. Ya ne görmüşüm kumsalda dalgalar yükselirken? Başımı sokacak bir yer bulmak için köye yürürken ne görmüşüm Tanrı aşkına?

Ne kadar dayanabilmişim Akdeniz'de? Bir dünya gezgini olarak yeni hayatım ne kadar sürebilmiş? Bir iki gün, hepsi buymuş, öyle değil mi? Bir ömür yerine, bir iki gün. Ve yeşil İngiltere yeniden görünmüş uçağın penceresinden. Kayalık Akdeniz yerine bereketli ve yemyeşil bir İngiltere.

"Hiç vahiy geldi mi?" diye soruyor W. kahkahalar eşliğinde. "Yeni bir Vahiy Kitabı yazabildin mi? Kıyamet sana kendini gösterdi mi? Ah, ne çok seviyorum bu hikayeni!"

"Yeni bir Vahiy Kitabı yazmayı düşünmüş müydün gerçekten? Yeni bir Vahiy Kitabı, yeni bir Yuhanna Kıyameti yazmak için mi gitmiştin Yunan adalarına?" Müthiş komik bir şeymiş bu. Beni kafamda kurduğum ilahi bir misyonla feribota binip Pire'den Patmos'a giderken hayal ediyormuş. Feci komikmiş. Neymiş niyetim? Ne olacağını sanmışım ki?

Pire artık iğrenç bir yer olmuş tabii, herkes bunu biliyormuş. Mistik yolculuğuma başlamak için en yanlış yer. "Çok hayal kırıklığına uğramış olmalısın," diyor W. Uğramışım, değil mi? Atina yeterince kötüydü, demişim ona, ama Pire... Pire tam bir felaketti. Bir rüyanın peşinde sürüklenmiştim oraya. Sürüklendikçe sürüklenmiştim rüyamda, genç bir budala, küçük bir aptal gibi.

"Peki çantanda ne vardı?" diye soruyor W. "Ne taşıyordun yanında?" Dramatik bir şekilde susuyor. "Tabii ya! Daktilo vardı, değil mi? Epey zaman oldu, bilgisaya-

rın yoktur o aralar, en azından senin alabileceğin kadar ucuzlamamıştır. Ama kağıt kalemle de idare edemezdin. Ne de olsa Vahiy Kitabı'nı yazacaktın. Tanrı sana kıyameti yazdıracaktı. Daktilo şarttı, değil mi? Çok komik lan! Ağırdır bir de o daktilo!"

"Tamam, feribottasın, yanında sırt çantanla daktilon var. Peki hangi kitaplar var yanında?" Yanıma hiç kitap almış mıyım? Okuyacak herhangi bir şey? Ah, doğru ya, okumayı bırakma kararı almıştım. Bırakacaktım kendimi. Kitaplar ellerimden düşecekti. Peki ne yapacaktım okumak yerine? Eyleme mi geçecektim yoksa? Hayata mı karışacaktım? "Hayatımda duyduğum en komik şey bu," diyor W. "Şu cesarete bak sen!"

"Ama o adaya gidemedin, değil mi?" Gidemedim. Pire'de işler karıştı. Ya ben yanlış adanın adını söyledim, ya onlar yanlış anladı ya da bilerek yanlış adaya gönderdiler beni. Sonuç olarak Patmos'a değil, Paros'a gittim yanlışlıkla. Parti adasına. Mistik yolculuk yapacağım derken saçma sapan partilerin arasında buldum kendimi.

"Feribot Paros'a yanaşırken ne geçti aklından? *Patmos da amma bozulmuş ha* diye mi düşündün? *Burası da çok gürültülüymüş* diye mi? *İnsanlar Patmos'ta pek giyinmiyorlarmış* diye mi?"

Yine de iyi idare etmişim. Bir kayada uyuyup güneşin alnında uyanmışım. Pazar günüymüş. Yaşlı hanımlar nar taneleri dökmüş avucuma. Sırtımda çantamla terk edilmiş manastıra çıkmışım. Pınarın yanındaki gölgelikte

oturmuşum. Yüzümü yıkamışım pınarda, şapelde mum yakmışım, sonra dinlenmişim, ilham beklemişim.

"Düşünsene!" diyor W. "Yunanistan'da, uzun zaman önce terk edilmiş bir Ortodoks manastırında bir Hindu. Hem de yeni Vahiy Kitabı'nı yazmak istiyor. Ha ha! Hem de Patmos'ta değil, Paros'ta." W. kahkahalar içinde yerde kıvranıyor. Yanlış adaya gitmiş, daktilolu bir geri zekalı. Mistik bir yolculuğa çıkmış bir budala!

"Hadi defterine bakalım," diyor W. Orada bir yerde önemli bir şeyler yazdığından eminmiş. Cevabı orada bulacağından eminmiş.

Ve işte geliyor, meselelerin en önemlisi, Tanrı'nın bana uykumda bahşettiği: Meselelerin en önemlisi şu ki...

"Rosenzweig'ın son sözleri," diyor W. Gözlerini kırpa kırpa tahtada en son bu harfleri işaret etmiş tastamam felç olmadan önce. Bitirmemiş cümlesini. Bitirememiş.

W. felç olsa ne yazdırırmış o tahtaya? Yavaş yavaş, bin bir gayretle şu harfleri: L-A-R-S-S-İ-K-K-A-F-A-L-I-N-I-N-T-E-K-İ-D-İ-R.

"Kafka'nın son sözleri de ayrı hikaye," diyor. Konuşamadığı için bir kağıt parçasına yazmış son sözlerini. *Odada bir kuş vardı*, yazmış. *Limonata*, yazmış. Bir de, *Her şey çok sonsuzdu.* Ne demek istemiş bu adam?

Brod Kafka'nın ölmeden önce karaladığı kağıt parçalarını saklamış. Belki W.'nin de benim notlarımı saklaması gerekiyormuş. "Hadi ver artık defterini," diye ba-

ğırıyor. "Gelecek nesillerin bunları okumaya hakkı var!"

"Yağın sakalı," diye okuyor defterimden. Yanında bir resim var. "Bunu sen mi çizdin?" Bir göbek resmi, göbekten gri bir şeyler sarkıyor. Yağın sakalından ilk bahseden W.'ydi tabii ki. "Yağ karında birikmez aslında, sakal gibi sarkar," demişti. "Göbeğin bu yüzden yuvarlak."

"Ağız dalaşı," diye okuyor yüksek sesle. Sal'le benim Amerika'da nasıl didiştiğimizi hatırlıyor. "İngiliz işçi sınıfı iş başında," diye açıklama yapmıştı W. ev sahiplerimize.

Defterimden kısımlar okumaya devam ediyor: "Engin sular." Yanında dalgaların üstünde kaba saba bir tekne resmi. "Çok sıkılmış olmalısın bunu çizdiğinde." Canım sıkıldığında engin suları düşlediğimi biliyormuş. Liverpool'dayken Mersey Nehri'ne, Freiburg'dayken Titisee Gölü'ne gidelim diye tutturmuşum ya.

Sıra şiirlerimde; hani şu sarhoşken W.'ye okuduğum şiirlerde.

Yanlış yer
Yanlış şehir
Yanlış zaman
Yanlış konferans
Bizler yanlış insanlarız
Biz yanlışız

"Harikulade bir basitliği var," diyor W. "Ve çok da doğru." O zaman bir şiir daha:

Neden en sıradanda tökezliyoruz biz?
Düşünceyle ilgili değil bu, ya da düşünüp düşünememizle
Bir türlü sıçamamamızla ilgili
Ya da kendi yatak odalarımızdan sürülmemizle

"Şiirden çok aforizma gibi bu," diye yorum yapıyor. Sonraki şiir:

Kapitalizmi yenecek şey genel yetersizliğimiz
bu yüzden güldürmeli bizi yetersizliğimiz
biz buna ağlaşıp dursak da

"Çok derin," diyor W. Defterde çokça çizim de var. "Bunlar senin David Shrigley döneminden kalma, değil mi?"

W.'nin yazdığı bir şey de var arada: "Senin günahın, benim hayatımın cezası." W. bunu ne zaman yazmış olabileceğini düşünüyor. Ve yazdıklarında haklı olduğunu.

Trendeyiz. Liverpool'u terk ediyoruz. Neyse ki tren barında Plymouth cini satılıyor. Şişeleri kağıt bardaklara boşaltıp aptallığımıza içiyoruz. Yağmur damlaları çapraz akıyor pencereden.

W.'nin saçları kabarık bir şekilde arkaya taranmış. Saçına briyantin sürüp sürmediğini soruyorum. "Hayır," diyor, doğal haliymiş bu. "Briyantin ne ki?" diye soruyor. Hiçbir fikri yokmuş.

Gary Glitter'ın gözden düştükten sonraki hali gibi göründüğünü söylüyorum W.'ye. O da benim haydut gibi göründüğümü söylüyor. Yanlarımdan sarkan dev kollarımla haydut bir maymun gibi. "Sana bakıp da içinde düşüncenin zarafetinden eser olabileceğini kim düşünebilir? Neysen o gibi görünüyorsun. Kimseyi kandıramazsın." Sen kendine bak, diyorum, Gary Glitter filozof muydu sanki? Maimon'ın saçları böyle papaz gibi kabarık mıydı bakalım?

"Sen de saçlarını uzatmalısın biraz," diyor. Bunu hep

söyler. Kafamın kabak gibi ortada olmasını hiç sevmiyormuş. Ama en azından fanila giymiyormuşum artık. Evimdeki fanila torbalarını görmüş. Asker yeşili, Primark'tan alınmış, her biri iki sterlinden ucuz, üçüncü dünyada yaşayan çocukların yaptığı fanilalar. "Skandal," diyor W.

"Asla kendi kıyafetlerini kendin almamalısın." W. bunu uzun zaman önce öğrenmiş. Onunkileri Sal alıyormuş. Şıklığını buna borçluymuş.

"Bir kadına ihtiyacın var. Hiçbir kadın senin fanila dönemine göz yummazdı," diyor. "Fanila dönemin," diye tekrarlıyor tüyleri ürpererek. "Tanrı aşkına, ne geçiyordu aklından? Sanki gösteriş yapacak bir vücudun varmış gibi. Şişkosun sen, bir gram kasın yok. Üstelik peynir gibi beyazsın; şu berbat kuzey Avrupa solgunluğu var yüzünde, hem de Hintli genlerine rağmen."

Danimarkalı genlerim daha baskınmış hep. İskandinav magandasıymış ben.

W. biraz kestirmek istiyor, ama buna izin vermeyeceğimi biliyor. Koltukta kaykılıp hafifçe inleyip sızlıyor. Şimdi biraz kestirse yarın sabah erkenden uyanabilir. Çalışmak zorunda çünkü. Yapması gereken okumalar var. Şimdi birazcık kestirse her şey şahane olacak, ama beni ikna edemez, bunu biliyor.

"Gözlerimi kapasam, bir saniyeliğine sussam, hemen normalde anlatmana izin vermediğim saçma sapan fikirlerini anlatmaya başlayacaksın." Halbuki güçsüz hisse-

diyormuş kendini, epey dipteymiş ve şu anda istediği en son şey benim kafein teorilerimi ya da işten nasıl atılacağım konusundaki muhteşem düşüncelerimi dinlemekmiş.

Ben asla doğru dürüst uyuyamıyormuşum, W. bunu biliyormuş. Asla güzel, derin bir uyku çekemiyormuşum ve bu hiç şaşırtıcı değilmiş. Bütün gece ayaktaymışım, yatak odamdan tuvalete taşınıp duruyormuşum, sindirim sistemim sonsuza kadar lanetlemiş çünkü beni, sonsuza kadar böyle uyanıp duracak, sonra yine uyanacakmışım.

"İçindeki bir şey uyumana izin vermiyor," diyor W. "Çözülmemiş bir şey, ödenmemiş bir borç." Kendi kendimin hayaletiymişim ben; kendime musallat oluyor, hak ettiğim cezayı, her şeye son verecek o şeyi arıyormuşum. Asla sona ermeyecekmiş oysa.

Buymuş uykusuzluğumun sebebi, suçluluk hissimin sonsuzluğuymuş. "Hiçbir şey sona eremez senin için," diyor, "aynı şekilde hiçbir şey gerçekten başlayamaz da. Her gün aynı fiyasko. Her gece aynı ceza."

"Kaç kez kalkıyorsun geceleri? On mu? Yirmi mi yoksa?" Hiç böyle şey görmemiş. Hafta sonları bende kalmaya geldiğinde ayak seslerimi duyuyormuş. O oturma odasındaki şişme yatakta uyuklarken fanilamla koridorda dolanıp duruyormuşum. Bir aşağı bir yukarı.

İş bununla kalsa uyanmazmış aslında. Sabah uyandığında ne durmayan adımlarımı, ne susmayan sifonu ha-

tırlarmış öyle olsa. Evimin duvarlarının arasındaki huzursuzluk olmasa hiç sorun olmazmış bu sesler. Yalnızca beni ziyarete geldiğinde bozulan midesi, benim duvarlarımın dışındayken hiç bilmediği uykusuzluğu olmasa dert değilmiş.

Heyhat, kaç kez mahmur gözlerle uyanmış ben kahveye yer açmak için yarısı dolu şarap şişeleriyle boş peynir kutularını itelerken. Kaç sabah bana o gece yaşadığı dehşetleri anlatmaya çalışmış ben sabahlığımdan alçı döküntülerini silkeleyip kahvaltımızı hazırlarken.

"Doğru bakış açısını bulmak için dengeli bir hayatının olması gerek," diyor W. "Şeyleri düzene sokman gerek." Bu evde, bu pislik çukurundayken nasıl bir bakış açım olabilirmiş? Kaldırım seviyesinin altında yaşarken nasıl dünyaya dair bir geçerli hükmüm olabilirmiş Tanrı aşkına?

Şeyleri görmek için hep yukarı bakıyormuşum. Buna mecburmuşum çünkü. İğrenç bahçemdeki bitki ve yosunları görmek için yukarı bakıyormuşum. Çürüyen beton tuğlaları görmek için yukarı bakıyormuşum. Gökyüzünün varlığından haberim bile yokmuş. Ve güneşin. Güneşi en son ne zaman görmüşüm?

"Sadece sıçanlar var senden aşağıda," diyor W. "Sadece sıçanlara tepeden bakabilirsin."

Yo, hayır, böyle bir evde yaşarken benden herhangi bir konuda herhangi bir hüküm beklenemezmiş. Düşüncelerimi yamultmuş burası. Artık sadece rutubet-

li düşüncelerim ve sıçanlı düşüncelerim olabilirmiş. Düşüncelerim hep yukarı bakabilirmiş artık, daha güçlü ve daha zeki bir düşünür tarafından düşünülseler neye benzeyebileceklerini görmek için.

"Sonraki gün, bizim kendimizi imha etmemizin ertesi günü ne olacak dersin?" diye soruyor W. Kutsal bir sessizlik olacak. Kuşlar ötecek yalnızca. Bütün âlem derin bir oh çekecek. Hiç onun hissettiği gibi hissedip hissetmediğimi soruyor, dünya bizim yok olmamızı, böylelikle düğümün çözülmesini, bu büyük hatadan geri dönülmesini bekliyormuş gibi. O vakte dek hayatlarımız sürecekmiş böyle; arkadaşlığımız, aslında arkadaşlık müessesesinin yıkımı olan arkadaşlığımız böylece sürecekmiş.

"Bir şey feci şekilde yanlış gitti." W. bu sonuca varmaktan alamıyormuş kendini. Ve çok mühim bir şekilde, bu bizim suçumuzmuş, W. bizi sorumlu tutuyormuş gidişattan. Neden böyle yaptığından emin değilmiş oysa. Ama ben anlamazmışım böyle şeylerden. Felaketin derinliğini kavrayamazmışım. Budalalığım en büyük savunmammış. Hale gibi çevreliyormuş dört bir yanımı.

"Eğer bilseydin... Bir bilseydin..." Ama bilmiyormuşum. Hayal meyal, kıyısından kenarından hissetsem de bilmiyormuşum. Sadece o biliyormuş neler olacağını.

Birbirini izleyen seğirmeler ve tikler. Darağacında can çekişen bir adamınkiler gibi. İstemsiz ve grotesk kasılma-

lar. "Senin hayatın bunlardan ibaret," diyor W.

Çaresizlik bile değilmiş bu. Çok daha basit bir şeymiş. Çıplak varoluşumun düzeyinde bir isyan. "Hiç var olmamalıydın sen. Hiç doğmamalıydın." Vücudum bunu biliyormuş. Derinlerimde bir yerde ben de biliyormuşum. Ama bu sırada boşluğun üzerinde seğiriyormuşum, yeni asılmış bir adam, boynu kırık.

Düştükçe düşüyormuşum hızla. Aptallıktan olma bir hortum gibi önüme gelen her şeyi girdabıma alıyormuşum. W.'nin hayatını mesela.

Dünyanın başına nasıl bir bela sardığımı anlıyor muymuşum? Ama bir fırtına, fırtına olduğunu bilir miymiş? Bir deprem, deprem olduğunu? Ben de asla anlamayacakmışım. Masumiyetimin cazibesi bundanmış.

Hesaplaşma vakti gelmiş. O noktaya gelmişiz artık. Ama benimle nasıl hesaplaşacakmış? Düşman olduğunu bilmeyen bir düşmana karşı nasıl savaşılırmış?

Sefil kitaplar yazmaktan hoşnut olmalıymışız. Öyle diyor W. telefonda. Sefil bir dünya için sefil kitaplar. Ah, doğru ya, ben öyle yapıyormuşum zaten.

W. yeni kitabı için eski Yunanca öğreniyor. Din üzerine yazacak. Aslında zaman üzerine yazacakmış ama sonra vazgeçmiş. Din, W.'nin meselesi buymuş ve bu yüzden eski Yunanca öğrenmesi gerekiyormuş. Ve matematik! Eğer Cohen ve Tanrı üzerine yazacaksa, ki şu andaki

niyeti buymuş, sonsuz küçükler hesabını anlamaya mecburmuş.

Cohen'in *Saf Bilginin Mantığı* kitabını okuyormuş. Hem de Almancadan. Bir yılını vermiş buna, oysa daha ellinci sayfadaymış. Bana notlarını gönderiyor.

Leibniz: Diferansiyel. Sonlunun temeli sonsuz küçüklerdir. Sonsuz, sonluyu kurar; sonlu, sonsuzu değil. Bu yüzden de sonsuz olumsuz bir kavram değildir.

"Anlıyor musun?" diyor W. büyük bir heyecanla. "Sonluyu sonsuz kuruyor. Cohen'e göre sonsuz olumsuz bir kavram değil. Olumlamadan da, olumsuzlamadan da önce gelen *birincil bir olumluluk*. Sonsuz, sonlunun koşulu yani."

Bunların hepsi Aristoteles'te varmış tabii. *Belirsiz yargı* diyormuş buna Aristoteles. Boethius ise *sonsuz yargı* diyor Aristoteles yorumlarında. Ama Cohen'in gösterdiği üzere, bunların hepsi Kant'la birlikte kayboluyor. Kant yoksunlaştırıcı yargı türleri arasındaki farkları yıkıyor. "Ama Cohen hatırlıyor!" diyor W. "Cohen biliyor!"

"Ah, sen ne anlarsın bunlardan?" İç geçiriyor.

Bir bakıma, birincil olumluluğu benden öğrenmiş W. Benim örneğimden öğrenmiş. Kendime rağmen çok şey öğretmişim ona. Tuhaf bir şekilde, benim öğrencimmiş.

Geçen gece beni örnek almış yine. "Tabii ki bunun senin düşüncelerinle hiçbir ilgisi yoktu." Ne yapmış peki beni örnek alıp? Bir şişe şarap kapıp eve gidip hepsini iç-

miş. Sonra yorganın altına girip sızlanmaya başlamış. "Ah benim dertlerim! Ah benim zavallı hayatım! Beni almaya geliyorlar! Sıra bana geldi!" Ben böyle geçiriyormuşum bütün hayatımı.

Başkalarına da ilham vermem gerekmez miymiş? W. beni teşhir etmek istiyormuş. Okumuş bir topluluğun önünde canlı bir örnek olarak sergilemek istiyormuş.

"Görmüyor musunuz?" diyecekmiş kalabalığa sopasıyla beni işaret ederken. "Yeterince açık değil mi?" "Düşün!" diye emir verecekmiş bana ve ben *gayri*-düşünmemi sergileyecekmişim. "Dua et!" diyecekmiş ve ben *gayri*-dindarlığımı sergileyecekmişim. "Dans et!" diyecekmiş ve ben *gayri*-dansı gösterecekmişim tavuk dansımla. İzleyiciler huşu ve dehşet içinde nefeslerini tutacaklarmış.

"Biz ölüyüz," diyor W. "Yürüyen ölüleriz. Aman tanrım." Tiksintinin, mutlak tiksintinin ağırlığı. Kendimizden tiksiniyoruz, diyoruz soran herkese. İyice kabak tadı verdik, sürekli tiksintiden, öztiksintimizden bahsediyoruz.

Hem sürgün, hem sefil, ebediyen yok sayılmış Salomon Maimon bir içki parası karşılığında rezilliklerini, gözden düşüşünü anlatırmış. Ya biz? Bizim rezillik hikayemizi kim dinleyecek? Onlar bize değil, biz onlara içki ısmarlamak zorunda kalırız, işin berbat kısmı bu. Bizi dinlemeleri için onlara bir şey vermek zorundayız. Kepazeliklerimiz bile ilginç değil bizim.

Talmud'a göre, Âdem aslında bir golem olarak yaratılmış, sonra Tanrı ona insan hayatı vermiştir. Hayat vermek insan bir yaratıcının taklit edebileceği bir şey değildir, ama golem yaratmak, yani şekilsiz kili hareketlendirmek büyük rabbilerin elinden gelir.

W. benim onun golemi olabileceğimi düşünüyor. Beni kendi içindeki başarısızlık hissinden yaratmış olabilirmiş. Belki de ben W.'nin hata yapma haliymişim, yanlışlarının ete kemiğe bürünüşü.

Plymouth cini kokteyl barında martinilerimizi yudumluyoruz. "Bir cumartesi günü öğleden sonra yapılabilecek en iyi şey budur," diyor W.

Kokteyl bara giriş anahtarı en gurur duyduğu eşyasıymış. Yalnızca en seçkin Plymouthlulara veriliyormuş anahtar. Yalnızca bar çalışanlarının şahsen sevdikleri kişilere. W. gibi oranın yerlisi olmayan biri için çok özel bir onurmuş bu. Plymouthluların onu kendilerinden biri gibi gördükleri anlamına geliyormuş.

"Sence Newcastlelılar seni kendilerinden biri gibi görüyorlar mı? Oranın yerlisi sayıyorlar mı seni?" Beni ziyarete geldiğinde *The Crown Pasada*'da içerken yan masadakilerle futbol muhabbetine girdiği günü hatırlıyor. Ben her zamanki gibi susmuşum. Tek laf çıkmamış ağzımdan. Futbol hakkında konuşamamam büyük bir kusurmuş. Aslında hiçbir şey hakkında konuşamıyormuşum. "Sence senle sohbet edilebilir mi?" diye soruyor. "Ne hakkında konuşabilirsin? Nelerden bahsederken kendini rahat

hissediyorsun? Hadi, ilginç bir şeyler söyle."

İşte yaşadığım sıkıntıları anlatmaya başlıyorum ama hemen lafımı kesiyor. Binlerce kez dinlemiş bunları. Üstelik W.'nin işinde yaşadığı sıkıntılar benimkilerden çok daha büyükmüş. Sonra özel hayatımda yaşadığım sıkıntılarımı anlatmaya başlıyorum, ama W. bunları da binlerce kez dinlemiş. "Kendin yaratıyorsun hepsini zaten," diyor.

Genel hayat sıkıntılarımı anlatacak oluyorum, ne var ki W. bu konuda sahici bir sıkıntı yaşadığıma hiçbir zaman inanmamış. Önemsiz bir adammışım ben, bu doğruymuş. Ama sıkıntılı? Hayır, gerçek bir sıkıntım yokmuş. En küçük şeyler yüzünden ağlayıp sızlıyormuşum, orası kesinmiş. Gerçekten acı çekmenin ne olduğuna dair en ufak bir fikrim olmadığı kadar kesinmiş.

Geçmişte yaşadığım sıkıntıları anlatmayı deniyorum. "Bak bu ilginç olabilir," diyor W. Anılarımın biriktiği veba çukuruna bakmayı seviyormuş. Bazen beni bir tür kurban gibi görüyormuş. Ama neye kurban edilmişim, onu bilmiyor.

Canını sıkmışım yine. Beni dinlemek yerine Rosenzweig'dan bir alıntı okuyacakmış.

Doğa ve vahiy: Malzeme aynı malzeme, ama ışığa maruz kalmanın zıt yolları. Malzeme ne kadar gündelikse, o kadar açığa çıkıp o kadar çok şeyi açığa çıkarabilir.

"Din aslında yalnızca gündeliğe dairdir," diyor W. büyük bir kesinlikle. "Mistisizmi reddeden Rosenzweig'ın

gördüğü buydu. Din kamusal bir mesele. Ritüelle, insanların arasında yaşandığı haliyle törenlerle ilgili. Her şeyden önce konuşmakla."

Rosenzweig akademiden bu yüzden ayrılmış. Konuşmanın başka bir yolunu arıyormuş. Sözünün kesilmesini istiyormuş. Bu yüzden yalnızca kendini soruşturulurken bulduğunda soruşturmaya yemin etmiş. Ve onu yalnızca insanlar, akademisyenler değil, sıradan insanlar soruşturabilirmiş.

"Ah, biz hiç soruşturulduk mu?" diyor W. "Bunun ne anlama geldiğini biliyor muyuz? Lafımı kes!" diye bağırıyor. "Hadisene, bir şey söyle!" Ama boş boş konuşacağımı biliyormuş. Hemen saçma sapan bir yorum yapacağım gün gibi aşikarmış.

Kaldırım taşlarında kırılmış camlar, Mayflower merdivenlerinde kusmuklar. Plymouth rıhtımı, cumartesi gecesi.

"İnsanların arasındayız," diyor W. *The Dolphin*'de biralarımızı içerken. "Gündelik hayatın ortasındayız." Rosenzweig *teolojik problemlerin gündelik terimlere çevrilmesi, gündelik problemlerin de teolojinin masasına yatırılması* gerektiğini söylememiş mi? *Felsefi problemler gündelik hayata çevrilmeli ve gündelik hayat felsefenin merceğine girmeli* dememiş mi?

Rosenzweig'ın misyonunun bizim misyonumuz olduğuna karar veriyoruz barda etrafımıza bakınırken. Felse-

fe tam burada yeniden başlamalı, tam bu barda. Teoloji burada yeniden doğacak, gündeliğin ortasında.

"Amma da sarhoştu herifler," diyor W. taksiyle eve dönerken. Sarhoş olan bizdik, diyorum. Hâlâ da sarhoşuz. "Ne konuştuk o kadar?" diye soruyor. Kıyamet hakkında, zamanın sonu hakkında doğaçlama bir nutuk çekmiş mi gerçekten orada? O konuştukça kafa sallayan denizcileri hatırlıyor. "Plymouth'un futbol takımının içler acısı hali, donanmanın çekilme tehlikesi, şehrin öğrenciler tarafından sömürgeleştirilmesi; bunlar hep kıyamet alametleri," demişti W. Zamanın sonuydu bu, herkes hemfikirdi.

"İşçi sınıfı sonun yaklaştığını biliyor," diyor W. Bunu hissedebiliyorlarmış. Onlar için de bir mesihçilik söz konusu olabilirmiş ama W. bundan o kadar emin değilmiş. Yine de asıl mesele bizim konuşmamızmış. Yabancılarla konuşmuşuz. Soruşturulmak bu demek olabilir miymiş?

Konuşmak, konuşmak. Bu kelimeyle ne kastedildiğini hiç anlayabilecek miyiz acaba? Rosenzweig'ın tabiriyle *eski düşünme* soyutlamalarla yetiniyormuş. *Eski düşünür* yalnızmış, zamansızlığın huzurunda ve yalnızmış. Oysa *yeni düşünme* konuşmaya bağlıymış ve konuşma da zamana dayanıp zamandan beslenirmiş. *Yeni düşünür* bunu ne istiyor, ne de bundan vazgeçebiliyormuş ve W.'ye göre Rosenzweig'ın aklındaki şey buymuş.

Ama Hindular konuşmadan, konuşmanın öneminden ne anlarmış? Veda mantralarının işe yaraması için

onları anlamak gerekmez dememiş miyim ben W.'ye? O mantraları, o anlaşılmaz mırıltıyı duymak yeterli dememiş miyim? Zaten bu yüzden Hint otellerinde hoparlörden dinletip duruyorlar o sesleri. "Sadece huzurlarında olmak bile şans getiriyor olmalı," diyor W. "Ama bu aynı zamanda Hinduların asla ve asla soruşturulmadığı anlamına da geliyor. Hindu'nun lafı asla kesilmiyor."

On ikinci dogma sunumumuz. Ne hatırlıyoruz o sunumdan? Ne olmuştu orada? W. pek emin değil; ben de değilim. Bağırıp çağırmışlar mıydı bize? Salondan kovmuşlar mıydı? Diplomatik bir kriz mi yaşanmıştı? Kendimi ifşa mı etmiştim? W. kendini ifşa mı etmişti? Ya da ben W.'yi ifşa etmiş olabilir miydim? Bir şeyler olmuştu, bundan eminiz, ama fiyaskodan geriye sadece *perde anılar* kalmış. Gecenin üstüne çullanan baykuşları hatırlıyoruz sadece.

Peki on üçüncü sunumumuz? On üçüncü sunumu atladık. W.'nin batıl inançları var.

On dördüncü sunumumuzda W. benim yetersizliklerimden bahsetti, ben de onunkilerden. O bana lanet okudu, ben de ona. Sonra yumruklarımız konuştu. Performans sanatı icra ediyorduk; Dogma'nın harekete dökülmüş hali.

On beşinci sunumumuz yalnızca bizim içindi. Gizli gizli yapmıştık sunumu, gözlerden uzakta. Kimse bilmemeli, diyorduk kendi kendimize. Dogma derin bir sükûl-

tasyondan geçmeliydi. Dogma'yı kaynağa geri götürmeliydik. Kendimizi geri çekmeliydik. İbadet eder gibi yapmıştık on beşinci sunumu.

Ya on altıncısı? On altıncı sunumumuzu açık havada yaptık. Jennycliff'ten Bovisands'e yaptığımız yürüyüşlerden birinde. "Sen," diyor W. duygulu bir sesle, "bir saatten fazla konuşmuştun. Bulutlar aralanmıştı. Bütün doğa kulak kesilmişti söylediklerine." Ama kendi kendime konuşmuşum. Sunumumdan hiçbir şey anlamamış W. Homurdanıp mırıldanmışım yol boyunca. Druitler gibiymişim. Emrimde büyük güçler varmış da büyü yapıyormuşum gibi.

W.'nin sunumu çok daha ciddiymiş. Benimkini dengelemek için öyle olmak zorundaymış. W. sunumunda uzun uzun fırçalamış beni. Kusurlarımı sıralamış, sonra ihanetlerimi. Uzun sürmüş bu tabii, neredeyse şehre kadar bütün yol boyu. Deniz taksiyle koyu geçerken hâlâ konuşuyormuş, Platters'e vardığımızda konuşmasını yeni yeni bağlamaya başlamış.

On yedinci sunum? Onu hatırlamak bile istemiyoruz. "Yanlış bir adımdı," diyor W. Her şey en baştan yanlışmış. Biz dansçı değilmişiz. Denememiz bile hataymış. Pek tabii ki biz dans etmeye değil, *gayri*-dans etmeye çalışmışız, ama kim nereden bilsinmiş bunu?

On sekizinci sunumumuz aksiyondan ibaret olacaktı. Dogma'nın ilk cinayeti. Ama tırsıp vazgeçtik. *Dogma Dehşeti* için vakit henüz erkendi.

Bizler Tanrı'nın aklına gelen nihilistik, intihara meyilli düşünceleriz. "Kafka," diyor W. "Yani Tanrı da mı ölmek istiyor?" diye soruyor. "Sadece biz değil miyiz ölmek isteyen?"

Ölüm, ölüm. W. göklerde çalan koca çanları duyuyormuş. Gelmişiz sona, en sondaymışız. Daha fazlası olamazmış, değil mi? Son gelmiş işte, öyle değil mi? Filmin sonundaki yazılar akıyormuş şimdi. Oyun bitmiş.

W.'yi eve çağırıyorlarmış. Işıkla dolup taşan siluetler gibi görüyormuş W. onları, geçmiş filozofları, diğer düşünürleri. Kant mı şu? Schleiermacher mı şuradaki? Işıktan olma bir Maimon mu orada gördüğü?

Peki bana ne oluyor bu sırada? "Sen düşüyorsun," diyor W. "Aşağı, baş aşağı düşüyorsun. Sen kimi görüyorsun yolda? Dininden dönen Sabetay Sevi'yi mi? Atina'ya ihanet eden Alkibiades'i mi? Yoksa Sovyet laboratuvarlarında çiftleştirilen insan-şempanze melezi *humanzee*'yi mi?"

Sıçanlar ölüyor, diyorum W.'ye telefonda. Ciyaklamalarını duyabiliyorum; canları yandığında yaparlarmış bunu, öyle dedi haşereyle mücadele adamı. Geceleri acılar içinde ciyaklamalarını duyabiliyorum.

Tanrım, ne biçim bir koku bu, diyorum telefonda bir hafta sonra. Çok ağır, çok keskin. İç bayan bir çürüme kokusu kapladı evi. Ölüm böyle mi kokar? En sonunda böyle mi kokar ölüm?

Bir hafta daha sonra. Evde kurt sineği salgını var, diyorum ahizeye. Döşemelerin altından geliyorlar. Evin altındaki karanlığa yuva yapmış olmalılar. Dev gibiler! Pencereye karşı vızıldıyorlar küçük sürüler halinde, kaç tane olduklarını tahmin edemiyorum. Yine böyle, küçük sürüler halinde ölüyorlar, kıvrık cesetleri pencerenin pervazında birikiyor.

Kuluçkalarında yatan sinek yumurtalarının sesini duyabiliyormuşum gibi geliyor bazen. Küçük kurt sinekçiklerinin yumurtanın içinde debelendiklerini duyuyormu-

şum gibi. Karanlıkta yatarken yapış yapış sesler geliyor sanki kulağıma. Gözsüz, kafasız sineklerin enzimlerini, o enzimlerle besinlerini erittiklerini hayal ediyorum. Yumurtadan yeni çıkan kurt sineği yavrularının düşük perdeli vızıltılarını.

Sıçanlar intikamlarını alacak, biliyorum, diyorum W.'ye. Haşereyle mücadele adamı sıçanların hep geri döndüklerini söylemişti. İntikam için geri dönecekler, hem de hatalarından ders almış bir şekilde.

Galiba sıçanlar kurt sineği şeklinde geri döndü, diyorum. Bana *sıçan cezası* verecekler galiba. Hayal edebiliyorum, kurt sinekleri derimi delip içime girecek, sonra ağzımdan çıkacaklar, yine küçük sürüler halinde.

"Dogma neden bizi, bütün budalaların en büyük ikisini seçti?" diye soruyor W. "Neden bizi seçti onca insan arasından?" Bulutlarda şimşek çaktıran elektrik yüklerinin dengesi gibi olmalı bu. Pozitif iyonlarla negatif iyonların arasında mümkün olduğunca çok fark olmalı. Dogma da en yüksek seviyeli düşüncelerle en aşağı seviyeli budalalığın arasındaki farkın peşinde herhalde. Şimşek öyle çakar.

Ama biz ne olacağını düşündük? Hangi düşünce ateşlemişti bizi? Hiçbir fikrimiz, tek bir ipucumuz bile yok. Nasıl kalkıştık bu işe? Dogma bizden büyüktü. Daha geniş, daha boldu. Biz dev bir akıntının içindeki damlalardan ibarettik. Güz rüzgarında sürüklenen yapraklardan.

Belki de hiç düşünmemiştik. Belki de yalnızca dışarı, karlı yola çıkıp kaybolmuştuk yalnızca. Belki hepsi bir rüyaydı. Donarak ölen iki adamın son sanrıları.

Hissediyorduk ama. Bu inkar edilemez. Küçücük kayık-

larımızla dev his akıntılarında kürek çekiyorduk. Hislerimiz vardı, bundan eminiz. Pathos kapılarını açıp içeri almıştı bizi. Peki düşünüyor muyduk hiç? Düşünce de hisler kadar esiyor muydu içimizde? "Bu soruları asla cevaplayamayacağız," diyor W. Ancak başkaları bilebilir cevabı.

Gözlerimiz kayarken ne gördüler bizde? Var olmayan dillerde konuşup yerlerde kıvrandığımızda ne gördüler? "Göremedikleri alevlerde cayır cayır yandığımızı düşünmüşlerdir," diyor W. "Düşüncenin yangınında yandığımızı. Düşüncenin bizi olimpiyat meşaleleri gibi yaktığını."

Çıkarken nasıl bir etki bırakmışızdır acaba? Salondakilerin gözlerindeki ışık sönmüş müdür? Çok mu fazla şey gördüler? Çok mu fazla şey duydular? Keskin kılıçlı bir melek mi vardı arkamızda?

Hissediyorduk. Kocaman ve aptal hayvanlar gibi, hissediyorduk yalnızca. Çayırlarda böğüren inekler gibi. Çamurda horuldayan domuzlar gibi. Ne yapmaya çağrıldığımızı nasıl anlayabilirdik?

Ama çağrılmıştık, W. bundan emin. Hissetmiştik. Kıyametin yaklaştığını hissettik. Deprem olacağını hisseden hayvanlar gibi. Uluduk gecenin karanlığına.

Görmüyor musunuz, diye sorduk insanlara. Hissetmiyor musunuz, diye bağırdık yakalarına yapışıp. Pankartlar taşıdık sokaklarda. *Son çok yakında.* Makaleleri-

mizin her sayfasında bu cümle yankılanmıyor muydu? *Tövbe edin.* Söylediğimiz her şeyde bu emir kendini tekrarlamıyor muydu durmadan?

Alametler giderek çoğalıyor, bunda hemfikiriz. Akıntı hızlanıyor, şelaleye yaklaşan bir nehir gibi. Ama biz kimiz ki bu işaretleri görüyoruz? Sır kime ifşa ediyor kendini?

Kıyamet Tanrı'nın bizim için yaptığı planları ortaya çıkaracak. İncil böyle diyor. Ya Tanrı yoksa? O zaman plan da yok.

Alametler çoğalıp hızlanıyor: benim hayatım, W.'nin hayatı, arkadaşlığımız, ortaklığımız. Hepsi kıyamet alameti; alametler bize alametleri okumayı öğretiyor. Arkadaşlığımız kıyametin bir katıymış gibi, kıyametin kendi büyüklüğünü anlamasına yarayan.

Çalıştığı bölüm kapatıldığından W.'yi yeni bir ofise taşımışlar. Koridoru ölüm hücresi gibiymiş. Mahkumları oraya gönderiyorlarmış. İşten kovulacakları. Yan ofislerden gelen çığlıklar duyduğunu sanıyormuş W., ama bakınca yalnızca masalarında çalışan, kendisi gibi insanlar görüyormuş.

Ne yapmanı istediklerini söylediler mi, diye soruyorum. Söylememişler daha. Ondan ne istediklerine dair hiçbir fikri yokmuş. W. öğrencileri ayaklandırıyormuş bölüm kapatılmalarına karşı eylem yapmaları için. Doğaçlama nutuklarla personeli de ayaklandırıyormuş. Ama galiba bu durum onun çok da lehine değilmiş.

Ne olacakmış ona? Ne olacakmış bize? Ben de ondan farklı bir durumda değilmişim sonuçta. "Hayatın nelerden oluşuyor temelde? Nereye götürüyor seni hayatın?" diye soruyor bana. "Hiçbir yere, değil mi?" Sessizlik. "Hiçbir yere gitmiyorsun işte!"

Tabii benim hiç bitmeyen işsizlik kabuslarım varmış.

Durmadan iş ilanları okuyor ve yönetici olmak ya da avukat olup yeni bir kariyere başlamak gibi gülünç fantezi-ler kuruyormuşum. "Bu seni ayakta tutuyor," diyor W. Seçim yapma şansım olduğu yanılsamasını uyandırıyor-muş bu, oysa tek bir seçenek bile yokmuş önümde.

W. benim sürekli takip edildiğimi sanmama bayılıyor. "Hep peşinde olduklarını düşünüyorsun. Gerçekten ba-şının dertte olduğunu sanıyorsun." Başım dertte olabilir-miş, ama bunun yaptığım şeylerle bir ilgisi yokmuş. "Bu seninle ilgili değil," diyor. "Hiçbir zaman da olmadı."

Son geldiğinde, kişisel bir şey olmayacakmış bu. "Adın birinin listesinde olacak, ama senin kim olduğunu bilmeyecekler. Senin hakkında hiçbir şey bilmeyecekler. Adının üstüne bir çizik atılacak. Hepsi bundan ibaret."

İtiraz etme arzum meseleyi kişisel almamdan kaynak-lanıyormuş. Kızgın bir maymun gibi hoplayıp zıplıyor-muşum. Tuhaf maymun sesleri çıkarıyormuşum feryat figan.

Bir gün, hepinizi şaşırtacağım. Bir gün gerçekten şaşırta-cağım sizi... Ahşap döşemeli barlarda kendi kendime ho-murdanıp mırıldandığım şey buymuş, değil mi? Ama ta-bii sarhoş olunca insanın kendini mesih sanması, büyük bir misyonu olduğunu sanması normalmiş. *Bir dakika beni dinleyin,* dermiş benim gibi sarhoşlar. *Beni dinleyin, dinlesenize!*

Ne oluyormuş peki W. beni dinlediğinde? Ne oluyormuş sözü bana verdiğinde? "Hiçbir şey," diyor. "Sessizlik. Ve aptallığının müthiş uğultusu."

Dogma. Ne demekti bu? Kelimeyi yüksek sesle söylememeliyiz belki de. Belki de dile gelmemeli hiç, Tanrı'nın adı gibi. Belki dile gelince ihtişamı azalıyor, belki duyulunca yankısı sönüyor kelimenin.

Bizden büyük değil miydi? Gökler kadar engin değil miydi Dogma? Ölçütümüzdü bizim. Yüceltiyordu bizi. Aksi takdirde düşünce bizi taşıyacak, düşünce bizi düşünecekken biz kendi düşüncelerimiz var sanıyorduk böyle.

Oysa hiç düşüncemiz yoktu. Biri bizi kuklaymışız gibi konuşturuyordu; konuşuyorduk, ama kendi sesimizle değil. Ağlıyorduk, ama kendi gözyaşlarımızla değil. Bir şeyler, büyük bir şeyler hissediyorduk, ama ne kadar bizimdi bu hisler? Dogma bize bizi fark etmeden dokunmuştu. Dogma kanatlarıyla değmişti bize.

En sonunda kendimizi Dogma'nın kıyılarına atmalı ve merhamet dilenmeliyiz. En sonunda kendimizi kurban sunmalı, gökyüzünün dev ağzına doğru yanıp kül olmalıyız.

Dogma. Ne öğrendik? Kendi yaptığı resimde sırra kadem basan meşhur Çinli ressam gibi kendi düşüncemizde kaybolabildik mi? Ama hiç düşüncemiz yoktu, gerçek bir düşüncemiz hiç olmadı ki. Biz düşünmeyi beceremedik.

Ama hissetmeyi becerdik, öyle değil mi? Şeyleri hissettik, onlardan etkilendik, değil mi? Evet, etkilendik. Ya dinleyicilerimiz? Dinleyicilerimiz yoktu. Deniz ve gökyüzü vardı. Plymouth Körfezi, Whitley Koyu vardı. Uzun yürüyüşlerimiz ve deniz taksiyle yaptığımız gezilerimiz.

Konuşarak kurtarmaya çalıştığımız şeyler vardı. Bir de birbirimiz. "Gerçekten bir birlik olabildik mi?" diye soruyor W. "Ama ikimiz de ayrı tellerden çalmıyor muyduk? Kendi içimizde bile ayrı tellerdeydik. Tanrım, dediklerimizin tek kelimesini bile anlamıyorduk aslında."

Bir şeyler hissetmiştik, orası kesindi. Ama biz vakti gelince kırılacak kaplar değil miydik? İşi bitince şakağına silah dayanacak elçiler değil miydik? Çıplak göğsümüzü siper etmemiz istenmemiş miydi bizden? Kimdik ki biz, en nihayetinde, kendi anlamımızı anlayacak?

Neden vazgeçemiyoruz? Neden zorluyoruz kendimizi hâlâ? Neden tutunuyoruz hayata, hem de her şeye rağmen? "İçgüdüsel bir şey herhalde," diyor W. "Doğal hayatın bir kalıntısı." İyi de içgüdülerimiz hep yanlış yönlendirmedi mi bizi? Hayatımıza karşı kayıtsız değiliz sadece, mahvettik hayatımızı.

W. uzaktan gelen hıçkırık sesleri duyuyor, ağlayanın kendisi olup olmadığını merak ediyor. Ben uzaktan gelen kedi sesleri duyuyorum, miyavlar gibi ağlayan ben miyim, merak ediyorum.

W. benden etkileniyor. Kendimi hazırlıyormuşum. Başımıza neyin geleceğini biliyor ve hazırlanıyormuşum. Önceliklerimi doğru belirlemişim. Her günü, o gün Son'dan bir sonraki günmüş gibi yaşıyormuşum. O yüzden durmadan içiyormuşum, durmadan uyuşturuyormuşum kendimi.

Keşke derli toplu, temiz temiz geliverse ölüm! Keşke

gökten düşen bir balta gibi geliverse! Ama öyle gelmeyecek işte, işin dehşeti burada. Ölemeyeceğiz bir türlü, öyle değil mi? Ölme gücü alınmış elimizden.

Bu yüzden kendimizden geçene kadar içmek zorundayız. Pratik yapıyoruz yaklaşan son için. Ölümü böyle karşılamak gerek: körkütük sarhoş, tasasız. Hiçbir zaman gelmeyecek ölümü böyle karşılamak gerek.

"Onlara anlatmaya çalıştık ama, çalışmadık mı?" Evet, anlatmaya çalıştık. "Onları uyarmaya çalıştık." Evet, uyarmaya da çalıştık. Zaten biz ikimiz canlı uyarılarız. Biz attık kendimizi ateşe. Yalnızca biz altımıza sıçtık milletin içinde. "Bunu gerçekten de yaptın, değil mi?" diye soruyor W. "Gerçekten altına sıçtın herkesin ortasında."

"Bitti artık," diyor W. Bitmiş. Ölü bir bölgeden geçiyormuş, okyanuslarda buldukları gibi, hayatın olmadığı bomboş yerlerden. W.'nin içinde de hayat yokmuş. Hepsi bitmiş.

W.'nin umutsuzlukları manyetik alanlar gibiymiş, ya da içinden geçtiği büyük bulutlar gibi. Kendi ruh haliyle hiçbir alakası yokmuş sanki bunların. Duygularıyla alakası yokmuş. "Umutsuzluklarım," diyor W., "benim bile değiller."

"Yaşıyor muyuz biz?" diye soruyor. "Bunlar gerçekten

yaşanıyor mu? Gerçekten konuşuyor muyuz şu anda?" Çünkü tek duyabildiği büyük bir uğultuymuş. Düşüyormuş W. Jüpiter'in bulutlarının arasından düşer gibi.

Ne zaman gerçek bir şeye çarpacakmış? Ne zaman vuracakmış kafasını gerçeğin sarp kıyılarına? Çünkü istediği buymuş, kafası paramparça olacaksa da bunu istiyormuş. Tek istediği şey buymuş, özellikle de kafası paramparça olacaksa.

"Yalnızca ölüm gerçek," diyor W. "Ve ölme vakti geldi." Ama ölüm hiç yaklaşmıyormuş ona. Hatta W. fazla sağlıklıymış ölmek için, ben de öyleymişim. Oysa derhal bizi bilen herkesle birlikte ölmeli, imha edilmeliymişiz. Anımız hepten silinmeliymiş dünyadan.

Kimi zaman felaket düşüncesi rahatlatıyormuş W.'yi. Dünyanın kavrulmasıyla, göklerin kaynamasıyla derin bir nefes alacakmış. Çünkü bu şekilde biz de yok olabilecekmişiz nihayet. En sonunda biz de ölebilecekmişiz.

"Sadece felaket gerçektir," diyor W. Gelecek yok. Ve bu durum, geleceğin olmaması çok rahatlatıcıymış. O zamana dek düşecekmiş. Uzun düşüşümüz devam edecekmiş felakete kadar.

Ebedi kukla gösterimiz. Kim konuşturuyor bizi? Kim kullanıyor sesimizi? Bazen bizim sesimizin içinde başka bir ses duyuyormuş W., buna yemin edebilirmiş. Duyulabilirliğin eşiğinde, Pisagor'un gök kürelerinin sürtünme sesi gibi. Budalalık kendine sürtünüyor. Budalalığın şaşırtıcı gücü. Boş uzayda esen güneş rüzgarı.

Nereye gidiyor bu iş? Nereye çıkacak? Bir model var mı? Dağılıp parçalanıyor mu model? W. karanlıktaymış ama huzurlu bir karanlık değilmiş bu. Dinlenilecek bir yer değilmiş. Korkunç kıpırtılar hissediliyormuş. Mırıltılar.

Bir şey uyanıyormuş. Bir şey uykusunda dönüp duruyormuş. *O* döndükçe biz de dönüyormuşuz. *O* şey uyandığında hayatlarımız bir anlama gelecek miymiş? Başka bir parçamızın ayağa kalkıp güneşte esnediği gün her şey anlaşılacak mıymış bir şekilde?

Geldi. Nihayet oldu olacak olan. W. işten çıkarıldı. Üniversiteden sürülüyor. Hindu kaderciliğime rağmen ben bile bu kadarını tahmin etmemiştim.

Öğretmenlikten men edilmiş. Eğer "kışkırtıcı davranışlarına" devam edecekse kampüsten güvenlik eşliğinde çıkarılacağını söylemişler ona. Ama o hiçbir zaman kışkırtıcı davranmamış ki. Sadece gerçekleri anlatmış.

"Daha da kötüsü, kimse beni görmek istemiyor," diyor W. Kimse cezası kesilen birini görmek istemezmiş. Kendi utançlarını ve kendi yalanlarını hatırlatırmış çünkü bu onlara. Ahlaki tavizlerinin korkunçluğunu hatırlatırmış. Onlar bile hissedebiliyormuş bunu.

"Bana bakmaya dayanamıyorlar," diyor. W. yaklaşınca herkes kendi odasına çekiliyormuş. Başlarını çeviriyorlarmış. Çünkü W.'nin cezası kesilmiş ve bu onların suçuymuş. Çünkü W.'nin hayatı mahvolmuş ve onlar yapmış bunu.

Sonu zaten bekliyormuş W., ama yine de şaşırmış. Demek ki almamız gereken ders bu: Son hep çok erken gelecek. Orada olacak son, pencereye vuracak parmaklarını.

Başına bir çuval geçirecekler. Ormana götürecekler seni. Diz çöktürecekler. Merhamet dilenecek misin onlardan? Yoksa ağırbaşlılıkla, onurunla kabullenecek misin kaderini? Yoksa korkudan altına işeyip sıçacak mısın hemen? Yoksa kaçıp bir ağaca tırmanıp kendi beynini kendin mi dağıtacaksın?

Ne uğruna ölüyorsun? Bilmiyorsun. Hiçbir zaman bilmeyeceksin. Anlamayacaksın. Seni aşıyor bu, buradaki rolün seni aşıyor. Kesin olan tek şey ölmen gerektiği. Vaktin geldi. Önünde daha yıllar olduğunu, yaşayacak onlarca yıl olduğunu düşünüyordun ama geçti gitti hepsi, zamanın bitti.

W. kaçıyormuş şimdi kafasında çuvalla. Bir ağaca tırmanıp kendi beynini dağıtması an meselesiymiş.

W. benden yardım istiyor. Bunun kulağa gülünç geldiğini biliyor. Ona yardım edebilecek en son insan olduğumun, işverenleriyle görüşmeye giderken yanında beni de götürmesinin tarih boyunca herhangi birinin aklına gelmiş en kötü fikir olduğunun farkında pekala.

Neden avukat çağırmıyorsun, buna hakkın var, diyorum. Hayır, yanında geri zekalı bir çocuk gibi davranacak biriyle gitmek istiyormuş oraya. Ağzının etrafı kabuk bağlamış, dışkısını etrafa sıvayan hastalıklı bir maymun gibi davranacak biriyle.

Belki bu onları korkuturmuş. Ya da belki bu sayede W.'ye farklı bir gözle bakmaya başlarlarmış. "Yanında kim vardı gördünüz mü?" diye sorarlarmış birbirlerine. "Yanında ne vardı gördünüz mü? Tanrım, adamın hayatı yeterince berbatmış zaten, biz de üstüne tüy dikmeyelim," derlermiş. Merhamet ederlermiş belki.

İşsizlik krallığı W.'yi içine almak için yükseliyormuş. Çok yakında gölgelerin, hayaletlerin arasında kaybolacakmış W. Onu yeni hayatında ziyaret eder miymişim? Sefalet içinde oturur muymuşum onunla?

Ah, demek sonunda gündeliği bulacakmış. Gündelikle gündeliğin kendi düzeyinde karşılaşacakmış nihayet. En sonunda benim bildiklerimi o da bilecekmiş. "*Ebedi hiçliği* öğreneceğim," diyor. "*Sonsuz tükenişi*."

Dini anlayacak mıymış peki? Ya da Tanrı'nın ne demek olduğunu? Ağzından tek bir doğru söz çıkacak mıymış nihayet?

"Ne olacağını biliyorum," diyor W. Azar azar unutulacakmış. Azar azar varlığı çekilecekmiş başkalarının hayatından. "W. nerede?" diye soracakmış insanlar önce. Ama sonra içlerinde yalnızca bir yokluk hissi kalacakmış sebebini bilmedikleri. Derken o yokluk da yok olacakmış. Hayat yeniden bir bütün olacakmış. "Sen bile," di-

yor W. "Sen bile unutacaksın beni." Sonra ekliyor: "Hatta herkesten önce sen unutursun kesin."

Düşüncenin mayıs sineği gibiymiş W. Tek bir günü olmuş sadece yaşamak için. Güneşin altında tek bir günden ibaretmiş hayatı. Kanatlarını açmış, sıcacık rüzgarlara bırakmış kendini, altında uzanan manzaranın telaşını izlemiş, bütün düşünmeleri, bütün düşünürleri. Şimdi hepsi sona mı erecekmiş? Bir düşünür olarak hayatı unutuluşun karanlığına mı gömülecekmiş?

"Sen hatırlamak zorundasın," diyor W. Benim görevimmiş bu. Onu anmak, anımsamak, anımsatmak görevini bana veriyormuş. Toplu eserlerinin girişini ben yazmalıymışım; kaybolmadan günümüze ulaşan yazılarını, taslaklarını, kenara köşeye karaladığı notları ben toparlamalıymışım. Bana anlattığı şeyleri yazıya dökmeliymişim. Çünkü buza doğru gidiyormuş artık. "Bir süre dönmeyebilirim," diyor Güney Kutbu'ndan bir daha dönmeyen Kaptan Scott gibi.

Bana bir Hindu hikayesi anlatsana. Son bir Hindu hikayesi."

Mahabharata Destanı'ndaki Bişma'nın hikayesini anlatıyorum ona. Bu bilge ve erdemli adama kendi ölüm saatini seçme lütfu bahşedilmiş. Şimdi orada öylece yatıyormuş, savaş meydanında, vücudu oklarla delik deşik.

"Ölme vakti geldi," diye düşünmüş ak sakallı Bişma.

Uzun bir hayat yaşamış. Her şeyi görmüş, felaketi, yani Kurukşetra düzlüklerindeki savaşı bile. Hindistan'ın üstüne çöktü çökecek karanlığı bile.

Etrafındaki curcuna sona ermiş. Savaş bitmiş. Yeğeni Arjuna toprağa ok atıp serin kaynak suyunu amcasının ağzına akıtarak susuzluğunu dindirmiş. Savaş meydanına sükut hakim olmuş. Ve kendisine kalan zamanda, konuşmaya başlamış Bişma.

Uzun hayatı boyunca öğrendiklerini anlatmış. Yeğeni amcaya, dostu dosta kırdıran savaşın dehşetlerini. Geleceği ve gelecek karşısında duyduğu dehşeti. Sonra ak saçlı başı arkaya düşmüş ve ölüm girmiş içine tatlı tatlı.

Sen ne anlatacaksın, diye soruyorum W.'ye. Son geldi işte, sonsuz son geldi, ne anlatacaksın? Aşkı mı? Arkadaşlığı mı? Düşünce hayatını mı? Beni anlatacakmış. Benden bir türlü kurtulamamasını. Hep yanı başında oluşumu, şimdi bile.

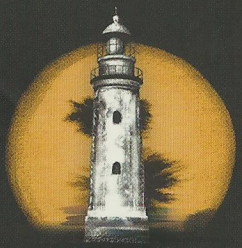
"Ölme vakti geldi," diyor W. "Ama ölüm gelmiyor."

DOGMA

Lars Iyer

Kıyametin eli kulağında. Düşünememekten muzdarip filozoflar W. ve Lars ders vermek üzere "Amerika Birleşik Çöplükleri"ne gider. Bu gezi sırasında, hayatlarındaki tıkanmayı aşmak, düşüncede bir yol bulmak için ortaya Dogma dedikleri bir öğreti atar ama anlamsızlıkta daha da kaybolurlar. Varlıklarını meşrulaştıracak tek bir düşünce arayışları yine bir yere varmaz. Bu da yetmezmiş gibi W.'nin korktuğu şey başına gelir ve çalıştığı üniversiteden sürülür. Lars ise evini istila eden sıçanları besleyerek insanlığa ihanet eder. Nietzsche'yi doğrularcasına, iki adam boşluğa yeterince bakınca boşluk da onlara diker gözünü.

Lars Iyer kapitalizm, din, Dogma, kozmik tavuk, dünyanın ve felsefenin sonu gibi karman çorman meseleleri kendine has sade tarzıyla didik didik ediyor. Mizahı elden bırakmayan bir felaket kitabı bu.

"Samuel Beckett'in Vladimir ve Estragon'undan bu yana karşılaştığımız en alışılmadık ve absürd ikili W. ile Lars yeniden sahnede... *Godot'yu Beklerken* gibi *Dogma* da varoluşun ve anlamın doğası üzerine kafa patlatıyor. Lars Iyer modern hayatın kaosunu ve boşluğunu komik bir üslupla anlatıyor. Çaresizlik hiç bu kadar eğlenceli olmamıştı herhalde."

—Library Journal

KOLEKTİF KİTAP

www.kolektifkitap.com

9 786055 029128

THG 064348 BSB